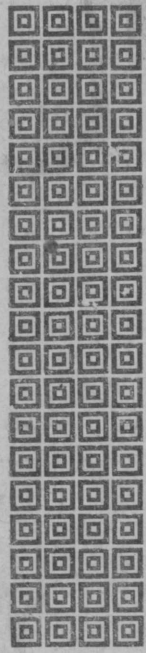
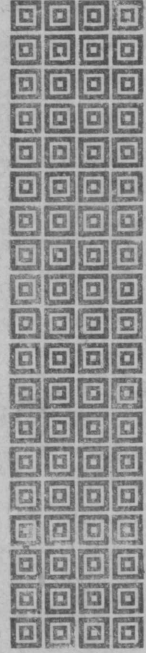

HTTXX
4

№ 5-6

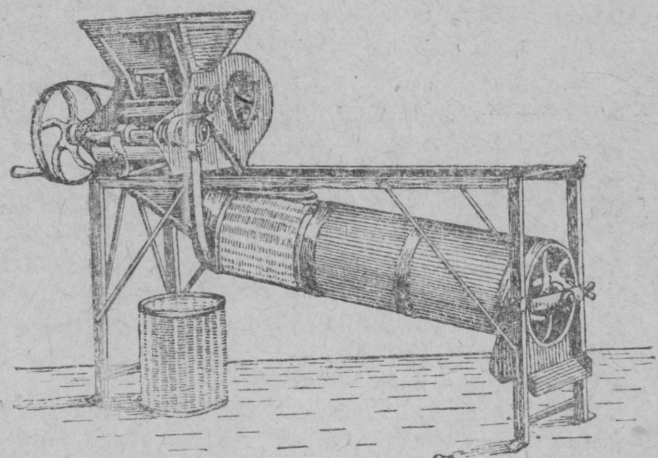
МАРТ

1932

У С Э М

БОЛЬШЭВИК СЭМАН КЫМШЫ ШОШЫМШЫ УДЫ-
МАШЭШ ЦИЛАНОК ПЫТ ЙАМДЫ ЛИН ШОКТЫДА!

P-1

Ингр. []
О.Э 1932 г.
Бодпалбв. 939

Кырык-мары районэш машинä трактыр станци лишäшлык.

ВКП(б)-ын XVII-шб конферэнцибжб пиш кого пшäвлäм бштäш пынзалын. Коктымшы вбц иäш план жепбштб: „сандäлбкбштбнä цилä труйыш халыквлäмок классдымы социализмän обществым тör шаман (сознатьельный) стройышвлäшкб сэрэн шоктымыла;“ ровочый дон колхознык халыквлän бблбмäшбштбм 1932 и дорц кок пай, кым пай йажоэмдэн шоктымыла; коктымшы вбц иäш план пбтбмäшшш цилä совхозвлän дä колхозвлän ныр-ыштым мэханизäндбмän пшäшкб ваштэн шоктымыла.

Тидбвлäжб ма лин шоктышашлыкым анжыктат?

Пиш кого анзылтыш лимäшбм анжыктат. Ти пшäвлäм бштэн шоктымыкына, мänмän сола хозäйствына кого производствыдонжат, мэханизäндбмдонжат сандäлбк вблнб сэк анзыл сандäлбк лиэш.

Тидб вэлэйт эчэ агыл.

Кулакын класс ыламыжым йамдаш вэлэ агыл, мänмän сандäлбкшнä капитал эльэментвлälän вэс пачаш кынбблäшбштät (лиäшбштät) вэр укэ лиэш вäk;

XVII шб партконферэнциин рэшб-жäшвлäштбш ти тын бштбшäшлык пшäвлäм цилäнок — колхозныквлäжät, колхозышты шалгыдымы--батраквлäжät, нзэрвлäжät, срднбквлäжät пыт пälэн шшашлык ылыт.

Труйыш халыквлälän ти бштбшäшлык пшäвлänäm ынгыларэн шоктымашты партйчэйкбвлä, комсомол йäчэйкбвлä, советвлä, профсойузвлä мо-ло пшäм пиш пыт бштбшäшлык ылыт. Нинбвлä изишät мондышашлык

агылэп: кулакын класс ыламышы пбтбмäшкб лишблэмб сэмбнь, капитал эльэментвлä йаммаш лишблэмб сэмбнь, кулаквлä пыт дä пыт бшкэ пшäштым анжыкташ тынälбт; Партын лозунгвлäжб йбр пыт цымыралдымы колхозныквлä, дä колхозвлäштб шалгыдымы батраквлä, нзэрвлä дä срднбквлä ылман вэрвлäштб айыртэмбнжок нинб сбрлänäш тынälбт.

Солаштыш кулаквлäm дä капитал эльэментвлäm йыксыртымашты сэк кого дä тын силажок колхозвлän организациштбм дä хозäйстваштым цаткыдэмдбмäштб дä эчэ сола хозäйствб пшäм мэханизäндбмäштб ылэш.

Сола хозäйствым мэханизäндбмäштб пшä вуйлаалтышыжы машинä-трактыр-станцивлä ылыт. Науку дон тьэхикбн бштэн шоктымашвлäштбм (достижөнбвлäжбм) совхозвлä вэлэ кбзбт йактэ бблбмäшкб пыртэн кәрдбт ылын, МТС-влä лимбкбжб, колхозвлäйт науку сэмбнь пшäштбм бштäш тынäl кәрдбт лиэш, нинät кбзбтшб у тьэхникбм пшäшкбштб пыртэн кәрдбт лиэш.

ЦКВКП(б)-ын 1930 дэкавбр 29 -шб кчäш рэшбмäштб тидб гишän тэвэ мам кэлэсбмб:

„Прольэтар государствы видбмäш дон, организацб дä тьэхник сэмän палшымаш дон колхоз халыквлän колхозвлäm стройымаштыш бшкб-мбштбн пшäштб сэк йажонок ушаналтышы, кого тьэхникän базэш бштбмб совет государствын колльэктив сэмän шалдра сола хозäйствын формыжым момы; машинä-трактыр станцивлä тидбм тбшлэн мон лык-

тыныт; — тидьбжым машина-трактыр станцивлан пйтариш и вьлвлалаш бштэн шоктым пашавлаштти цила халаок лачокеш лыктэви“.

Анзыл тэхникан машина-трактыр станцивлэ йбрийм йбрваш колхозвлэм бштймаштти, колхоз органицивлэм цаткыдэмдймаштти да кулакын класс ылмым йыксыр йамдымашты пиш кого сила ылыт.

Колхозвлэ строймаш пашаштти „Пролетар государствын видймаш, органициб да тьэхник сэмэн палшы-машым“ машина-трактыр станцивлэ бштэн мимб дорцынок палаш лиэш. 1929 и тьнгалмашэш совет сойузна мычкы цилажб лач Украинбшттиш Шэвчэнко лймэш бшттым совхозыштыш ик трактыр станци вэлэ ылын. 1931 и пйтймашэш 1574 трактыр станцивланэ ылыныт. Тэнэшб инжб 3100 йактэ машинэ-трактыр станцивланэм шукэмдймашлык ылына.

Кбзбт машинэ-трактырвлэм национальный (тыгыды халык бльймаш) районвлаштти сэк когонжок бштэш линбт. Тэвэш мэнмэн Мары областна-нам нэлшаш. 1931 и йактэ мэнмэн областыштына ик машинэ-трактыр станциат укэ ылын. 1931 и пйтым андакэшбжб 2 станци ылын, 1932 и пйтймашэшбжб эчэ шукэмэш—7 лшашлык. Тб шотышток Кырык мары районэшнэ большэпак сэмэн тэнэшб шотымшы удбймашэш лиэш.

Мэнмэн районуштыш машинэ-трактыр станцин бштбшашлык пашавлажб пиш коговлэ ылыт. Коктымшы вьц иаш план жэп лошты цила Кырык мары районуштына—кырык сирбштбжят, Йыл-ымбал сирбштбжят, сола хозайствы пашам цила халаок мэханьизаандэн шоктымшы лиэш, пашам машинэвлэ бштэш тьнгалбт.

Мэнмэн районуштыш машинэ трактыр станци стройалташ вэлэ эчэ тьнгалын. Ти станцим стройэн шоктымашты—парты органицивлэ, комсомол органицивлэ, советвлэ, профсойузвлэ, колхозныквлэ да мэнмэн районуштыш цила труйыш халыквлэжок пиш кого пашавлам бштэн шоктышашлык ылыт, ниньвлэ анзылыны кого гьцат кого бштбшашлык пашавлэ ылыт.

Ти пашавлажб маханьвлэ вара ылыт?

Сэк пйтариш пашажок тэвэ махань:

Машина-трактыр станцим бштэш Трактороцэнтрат палша, государстват палша да труйыш халык бшкэжят тиштэкэн палшышалык ылэш, трактороцэнтрбн акцивлэм нэлшашлык ылэш.

Машина-трактыр станци ылман районыштыш колхозвлэ, гэнэральный договорым бшттым сэмбнь, удбшашлык гэктар вуй гьц 5 тангэ радэш акцивлэм нэлшашлык ылыт.

Мэнмэн районэшнэ цилажб 111000 тангэшбм трактороцэнтрбн акцивлэм тэнэш ин пйтариш кварталын шараш контроль цифрвлэм пумы ылын.

Ти паша пыт бштэлтэ. Март 5-шб кэчэш 19380 тангэш—17,4% акцим вэлэ сылымы.

Пашам тэнэ худан бштбмаш ньималанат ак йары. Трактороцэнтрбн акцивлэм контроль цифр нэрэшбм погэн шбнэ шокты гбнь, толшаш шотымэш мэнмэн машинэ-трактыр станцианэ лин ак шокты, тб жэпэш станцилык трактырвлэ толын ак шоктэп лиэш. Тидым вьртэшят мондымыла агыл.

Погышашлык оксам кэрэк мадэ ситэрэн пумыла.

Цэротыштыш вэс кого пашанэжб—вырлык нүшбм да страховой фондыш цила культуры нүшбмюк план сэмбнь постарэн шокташ кэлэш. Тидын дон иктөрешок, шолэм шин кэмб вэрвлэлэн социализм сэмэн палшык шотэш вырлыклык нүшбм постарэн пумыла. Öрдбж гьц кандымы вырлык нүшбмлан тэнэ бньанэш укэ: акситб вырлыкнам бшкэ донынаок постарэн шоктышашлык ылына. Изисэшят мондаш ак кэл: машинэ-трактыр станцин паша планжым утыдонок бштэн шокташ манын, вырлык нүшбмнан ситалькыком йамдблэн пиштэш кэлэш. Тбнгэ бштэн шоктымнадон сандалькнан обороны пашажбм ма виандэнэ. Совет сандалькбшттиш труйыш халыквлэн бльймашбшттым, экономикбшттым йажоэмдбмаш гишан XVII партконфэрэнцибн рэшэньбжбм бльймашкб пыртэнэ.

Кымшб бштбшашлык кого пашанэжб—имньи волькыкым пэрэгбмаш гишан ылэш. Кулаквлэ кбзбт шайам колтат: имньивлам выжалаш,

И ытәрәш кәләш маныт; машинә-трактыр станци лиәшәт, имньивләжәт ак кәләп, маныт. Тәнгә пошышывләм колышташ ак кәл. Кулаквлән тәхәнъ политыкыбштым пыт цәктәрәш кәләш. Имньиәт, тамазар и өчә т р а к т ы р ганьок мälәннә когон кәрäl лишәшлык ыләш. Имньим пәрэгән урдаш вәлә агыл, пукшашат йажон кәләш, үдбймәш пәшә тьнгәлмәшәш имньим йажон пукшән, кәныктән шокташ кәләш, корны пыжлымаш вәрәмән имньим пукшән шалгыктымыла.

Нылымшы пәшә—цилә ныр пәшәлык әдбйрәм, кыцкым әдбйрәм үдбймәш пәшә тьнгәлмәшәш пыток төрлән шокташ кәләш. Цилә улы-укә әвшәт-кудывләнәм колхозныквләнгә, бшкәт хрәсәнвләнгә төрлбймәш (рәмонт бштбймәш) пәшәшкбй колташ кәләш. Төрләш кәрäl кбртньижым колхозвләштәт, бшкәт хрәсәнвлә до-нат пүлә моаш лиәш. Сола хозәйствы әдбйрвләнәм үдбймәш пәшәәш төрлән шоктымыкына ижбй, большәвик сәмән кымшы шошымаш үдбйм пәшә-нә лоәштәлтәок кәәш тьнгәләш.

Вызымшы пәшәнәжы—кызыток бригадирвләм йәмдбйләш тьнгәлмбйлә. Нинбйм колхозвләштәш сәк йажо ударныквлә гыц айырән шбндбймбйлә. Тидбйндон иктөрөк бригадивләм постарән, бштән, йәмдбйлән шбндәш кәләш. Махань бригадалан м а х а н ь имньим махань әдбйрбйм пумыла мо-ло кызыток йәмдбйлән шбндбймбйлә, апрель 1-иш кәчәш тидбйм бштән шоктымыла.

Кудымшы пәшә—цилә колхозвләшток производствы-финансы пәшә планым март 15-шбй йәктә бштән шоктымыла дә бдбйрәмәшвлән дә сәмбйрәквлән производствы кәнгәшвләштбй ти планвләм тбшлән, анжән ләктәш кәләш, дә цилә колхозныквлән погынымашвләштәт тидбйм бштәш кәләш. Колхозныквлән погынымашкыжы колхознык агыл бшкәтбйн бйбшбй батраквләмәт, нәзәрвләмәт, срднбквләмәт, колхозын бштбйшәшлык пәшәжым пәлбштбй м а н ы н, үжбйн-үжбйн кандаш кәләш.

Колхозвлә дон бшкәтән нәзәр дә срднбквлә лошты икәнә иктбйлән палшымашым бштәш кәләш. Колхозвлән производствы финансы планышты кәчбнь бштбйшәшлык пәшә прог-

рамышкышты пырәнок мижбй, тәкәш пыракан бнжбй ки.

Шымшы пәшә—Машинә-трактыр районәш кадрвләм йәмдбйлбймәш ыләш. Колхоз пәшәәш пыт йажон йәмдбйләлт шошы, мыштышы тракториствлә, польэводвлә, сложный машинәвләм анжән мыштышывлә м о л о МТС-лән кәрäl ылыт. Мол гыцшәт анзыц йажо тракториствләм мälәннә йәмдбйлән шокташ кәләш. Трактыр-вләәш кыдалышт мыштыш тракториствләм вәлә агыл, трактырым пыток кычылт мыштышы, цилә чәстбәвлән пәшәштбйм пыт пәлән шошы, тракторын кәртмәш силажым 100 процәнт хәләок пәшәшкбй колтән кәрдшбй тракториствлә мälәннә кәлбйт. Сәдбй гишәнок, тракториствләм йәмдбйлбйм курсывләлән палшымашты, район организаввлә дон МТС гыц пасна, колхозвләәт дә колхозныквләәт пыт шалгышәшлык ылыт.

Кәндәкшшбй пәшә. Колхозвлә дон МТС лошты договорвләм бштбймәш пәшә март 15-шы йәктә кәрәк ма-дә пбтбйшәшлык ыләш. Договорым бштбймәш пәшә гишәнжбй колхозныквлә лошты дә айыртәмбнжок бдбйрәмәшвлә лошты вәлә агыл, колхознык агыл батраквлә, нәзәрвлә дә срднбквлә лоштат ынгылдарымаш пәшәм пыт бштбймбйлә, МТС-влән кәрәлжбй гишән нинбйм пәлбкктән шоктымыла. Договорвлә бштбймәш пәшәм администраторвлә сәмбнь бштәш ак кәл.

Ти шотлән мимбнә пәшәвлә кәрäl гыцшәт кәрәлвлә ылыт. Нинбйм бштән шоктымашина дон вәлә большәвик сәмән кымшы шошымшы үдбймәшәш машинә-трактыр станци бштәлт шокта. Тидбй гыц пасна, колхозвлән организацидон хозәйствыштым цаткы-дәмдбймәштәт нинбй лач кого шы-выньжок (рычагшок) ылыт. Тьнгәлә гынь, 1932-33 иш йбйрбйм йбйрвәш колхозвләм бштәш дә йбйрбйм йбйр колхозвлә бштбймжбйдон к у л а к ы н класс ылымжым йамдаш условивләм нинбй өчә бштәг.

Цилә ти пәшәвләм бштбймәштбнә шуку әптбйртбйквлә лит: кулаквлә дә нбнбйн агәнтвлә—вургымла опотуниствлә дон «шалахайшыкы» лыв-шалтшывлә тормыжлаш тьнгәлбйт; лыскыдырак вәрвләштбйжбй пәшәмәт

лоэштәрәш эчә нини тынгалыт. Парт-йачәйкывлә, советвлә, колхозвләш-тыш актив дә колхознык агыл бат-рак, нәзәр, срднйәк хрәсәнвләят кулаквлә ваштарәш дә ниниң агәнт-вләшты—вургымла дә «шалахай» опоутуниствлә ваштарәш пыт кыре-дәләшшык ылыт. Колхозвләм кулак-влә гың, советлән йарыдымы (чуж-дый) әдәмвлә гың итәрайәш кәләш.

Машина-трактыр станцим стройы-машты дә большәвик сәмән кымшы шошымшы үдымәшәш йәмдыләлтмә-шты, районштышна парты органи-зацин дә колхоз халыквлән бштыш-әшлык кого пәшәвләшты тәвә тәхән-влә ылыт.

Машина-трактыр станцижәт бшкә-жә вәңбн кого пәшәвләм бштышәш-лык ыләш. Колхозвләшкәи трактыр-вләм, сложной машинавләм колтым гың пасна, нинивләм тәрләмбә дә нинивләлән йылатышашлыкым, шә-рәшәшлыкым пумаш гың пасна, кол-хозвлән дә цилә сола хозәйствын ныр пәшәвләшкәк агрономи наукин пәлән шомашвләм бшкәи бштын агро-номвләшты гач МТС пырташ тын-галәш. Ныр пәшә гың пасна, сола хо-зәйствын мол йиш пәләвләмәт, ша-мак толшы, кавштавичы, сәдвичы пә-шәвләм, вольык урдымаш пәшәвләм видәш тиды эчә тынгаләш. Колхоз-вләштыш учот видымәшбә, шотлы-

маш, социализм сәмән пәшә бшты-мәшбә, тәнгәштәрбәшбә, ударничәс-твым, обществәнний буксирәш кы-дәймәшбә молоат эчә МТС-видәш тынгаләш.

Тидывләм бш бшты гың, Парты дә правительствы бштәш шүдым пәшәвләм машина-трактыр станци бштән шоктән ак кәрдт лиәш, бшкә-жәт прокатный пункт шотышты вәлә лиәш.

Ти пәшәвләм бштымәшты колхоз-вләштыш халыквлә сәк когонжәк ци-лә пәшәштымок большәвиквлән тәмпи-вләдон ровотайышашлык ылыт, класс лынбәм тәр колтышашлык ылыт, пар-тың дә тидбн Ләнбн ЦК-ан гәнбә-ральный линижбә (корныжым) бәбә-мәшбшкәи пыртышашлык ылыт. Ста-лин тәнгбн б условижбә бәбәшкәи пыртән миән, большәвик сәмән кым-шы шошымшы үдымәш пәшәм әртә-рбәшты, дә колхозвлә стройымашты Кырык мары районуштына, Маши-на-трактыр станци лишнбш (районы-штыш) колхозвлә сәк анзың кәшбә-влә лишәшлык ылыт; кызыт йәктә колхозышкы пырыдымы батрак, нә-зәр дә срднйәк хрәсәнвләм колхоз-вләшкәи пыртән шоктышашлык ылыт; йбәрым йбәрвәш колхозвләм бштән шоктымдон кулакын класс ыламышы-жым викок пәтәрән шуәнә.

Он. Пәкпатыр.

Колхозын нйрбшты.

Кәчбә күшбәң анжаләш,
Шонгы лымым поктыләш,
Лымжы вбдбш сәрнәләш,
Карәм ло дон чүктбәләш.

Ру гань вбдәт тургыжәш,
Нырым, солам кодыләш,
Кого нырәт мышкыләш,
Кәңбәж гачәш бәбәжәш.

Ныр покшалны тырактыр
Тургә вәлә сәрнәләш,
Кыртны имны пиш патыр,
Колхоз нырым кыраләш.

Кыралшашлык йбә сәрнә,
Рокум вожгә аварта,
Плугы паштәк шим рокшы
Кыйыр миж гань выжтата.

Эчә палны ир лывшәш,
Тәр ыдырмы сар үп гань,
Рәдын шбтыш, партыш гань
Жаргы азым йбәлгыжәш,

Киндбә шурны таңыж гань
Пәсмәндбәмәт кияләтә,
Тыр гың тбәрбш кайтымы
Бәржам мардәж нбәләтә.

Кэчѣ туран анжалэш,
Ныр вѣлвѣлѣм цѣвэртѣ,
Выльгэ айар выльгыжэш,
Киндѣ шурны поспѣйѣ.

Шѳртнѣ шурны вѣд ко гань
Мардѣж сѣмѣш коэштѣлтѣш;
Колхоз халык нырышты
Туты киндѣм цымыра.

Машинадон ныр мычкы
Тьоргѣ тѣрѣт сѣрнѣлѣйт,

Шуку халык нырмычкы
Кѣлтѣм погѣн кыргыжыт.

Тьоргѣ трѣдѣт, ружгѣ шит,
Пѣшѣм цилѣн талашат,
Тѣнгѣштѣрѣн, пыт бѣштѣт,
Туты киндѣм цымырат.

Жѣпѣш киндѣм цымырѣн,
Колхоз пѣшѣм лѣктѣнѣ,
Уты киндѣм постарѣн,
Совѣт властѣлан пуѣнѣ.

.....

И. П.

Нѣйрѣк Мары Издѣтѣльствын кѣзѣйтшѣ дѣ анзѣйкѣлааш пѣшѣжѣ.

I

Ровочѣй класын дѣ цилѣ труйышы халыквлѣн тышманвлѣ ваштарѣш дѣ нѣинѣн агѣнтвлѣ ваштарѣш: сѣк кого лѣдѣбшѣн вургымла опортунѣизм ваштарѣш, „шалахай“ опортунѣизм ваштарѣш дѣ нѣинѣ вѣйкѣ пурын анчымал ваштарѣшѣт, Лѣнѣнѣнѣн национал польѣтѣбѣкѣн лѣнѣнѣжѣбѣ гѣц каран-маш ваштарѣш—когон локтылышы вѣльккодѣержавный шовинѣизм (тыгыды халыкым чотѣш пиштѣдѣймѣш) ваштарѣш дѣ мѣстнѣй узкий национализм (тыгыды халык бѣшкѣмжѣм вѣлѣ когоѣш ужмаш) ваштарѣш, комунѣист партѣй видѣмдѣсн кѣйрѣлтѣок пыт кѣрѣдѣлѣн, социальѣизмѣм стройымашты мѣнмѣн бѣштѣн шоктымашвлѣнѣ (достижѣнѣвлѣнѣ) когон шуку.

Цилѣ ѣптѣйртѣшѣвлѣм, тормыжлышывлѣм сѣнгѣн миѣн, анцѣкыла дѣ анцѣкыла мѣ кѣнѣ. Вѣц иѣш планым вѣл иштѣк тѣмѣн шоктѣнѣ, кыды хозѣйствѣн отрасльштыжы кок иѣк пѣлѣкѣштѣк, кым иштѣк планым бѣштѣн шоктѣннѣ.

Вѣц иѣш планын кымшы рѣшѣтшѣшлык иштѣжѣбѣ социальѣизм экономикѣн нѣѣгѣцшѣм бѣштѣн шоктѣннѣ.

„Кѣ кѣм“ манмы Лѣнѣнѣн шѣндѣймы вопросым промышлѣнѣштѣшты вѣлѣ агыл, сола хозѣйстваштѣт социальѣизм вѣкѣ рѣшѣннѣ.

Бѣднѣк, срѣднѣк хрѣсѣнвлѣ сов-

сѣмѣшок, мѣнгѣшлѣ сѣрнѣлтѣмлѣок социальѣизмѣшкѣ мѣлѣн шагалыныг. Солашты социальѣизмѣн ѣльѣментвлѣ вуйлалтат.

Кокымшы вѣц иѣш планым кѣзѣйт мѣ ѣѣмдѣлѣш тѣнгѣлѣннѣ. Кокымшы вѣц иѣш планын задачшы тѣхѣнѣбѣ: „Капитальѣизмѣн ѣльѣментвлѣм дѣ класвлѣм ѣашток пѣтѣрѣнок пѣтѣрѣш-класвлѣ лоштыш тѣрсѣйрвлѣм дѣ эксплуатѣци бѣлѣндѣрѣймѣш вирвлѣм важгѣок ѣамдаш; экономикѣштѣ вѣлѣ агыл, эдѣмвлѣн шанымашышты гѣцѣт капиталѣизмѣ гѣц кодшы тоштывлѣм (пѣрѣжиткѣвлѣ) сѣнгѣш, сѣндѣлѣкѣштѣнѣ цилѣ труйышы эдѣмвлѣм пѣлѣн шѣшы, анцѣлтѣн шалгышы класдымы социальѣизмѣн общѣствым стройышывлѣшкѣ сѣрѣн шагалташ“ (Молѣтов тѣнгѣн тѣѣзисѣжѣбѣгѣц).

Вѣс статѣян пспымыла гѣнѣы, тѣнѣ лиѣш: пѣтѣрѣлиш вѣц ин кымшы иштѣжѣбѣ социальѣизм экономикѣн нѣѣгѣцшѣм бѣштѣн шоктѣннѣ гѣнѣбѣ, толшаш вѣц иштѣбѣ социальѣизмѣн общѣствым СССР-ыштына бѣштѣн шоктѣш задачым шѣндѣннѣ.

Социальѣизмѣм стройымашна пиш когон шѣрлѣ дѣ, социальѣизмѣн бѣжгѣр (мѣтѣриальнѣй) базыжы кушкын, пингѣдѣмѣнок миѣ дѣ, ровочѣйвлѣн, колхознѣыквлѣн польѣтѣбѣкѣм пѣлѣймѣшѣштѣ, культурышты пиш когон лѣлтѣлт миѣ. Бѣлѣймѣшѣштѣт куштылѣн, ѣажѣоѣмок миѣ.

Польитыккы палымаш, культура лүлтәлтмәш цилә кәрәвләм пәлән шоаш у кнйгәвләм тәргәт.

Марксизм дә Ляньинизм гишән кнйгәвләм лыкташ йадмаш когон ләктәш.

Промышльәнностьлан, сола хозайствалан дә мол пәшәләнәт кадырвләм, спәциальствләм угыц йәмдәйләмәш, тымәнмәш кнйгәвләм, айыртәмбнок туан ййльмән кнйгәвләм лыктын ситәрәш тәргә.

Ровочыйвлән, колхозныквлән дә цилә труйышывлән анцылтымашышты польитыккы льитәратурым когон йадәш.

Социализмән рәконструкци жәпбштәй айыртәмбнок цилә йиш тәхнык ишән льитәратур лыкташ йадмаш когон кушкын.

Культур рәволюци шәрлөймәш сәйләй льитәратурын воспитаны сәм видймәшбжым лүлтә. (ВКП(б)-ын ЦК 15 августын постановляәнбй гыц нәлмәй).

Кырык мары районыштынаат льитәратурым ситәрән лыкташ тәргөймәш кушкәш. Анцыц кәшбй мол халыквлә гыц пачәш кодыннаат, ти тәргөймәшбй ййлә, [ти лошток мәләннә ситәрән миәш кәләш.

Кырык Мары район III-шы партконференци нацпольитыккы гишән лбмбшн вопросым шбндән. Кырык марын льитәратур пәшәм тбшлән нәлбн дә анцыкыла кәш корным ажәд пуән.

II

1931 ин Кырык Мары издательствы бшкә планжыдон цилә льитәратурын 210 пәдәтлөймәй льистбйм лыктын шоктышашлык ылын. „У сәм“ журналат ти шотышкок пырән. Ти планым ситәрән шоктымы агыл 210 пәдәтлөймәй льистбй вәрәш 119,46 п. льистбйм вәлә лыкмы. Процентдон шотлышаш гбнбй, 57% вәлә тәмән шоктымы.

Циләжбй тәвә мавләм лыкмы:

Ма гишән.	Кнйгә шот.	пәдәтл. листбй шот	Тираж.
1. Польитыккы гишән	3	4,27	5300
2. Совет строит. гишән	1	3,20	1000
3. Тбмәнмәш кнйгәвлә	2	26,11	6000
4. Массовая льитәратуры манмә.	11	33, 43	17500

5. Вәрсәй литбяр.	2	3, 91	1750
6. Ырвәзбйвлә лйк	3	5,05	5000
7. „У сәм“ журнал	12	43,41	8500

Циләжбй 34 119,46 45050

1930 ин дон тәрәштәрәш гбнб, 61,30 пәц. льистбй шуку лыкмы. Тбнгә гбнбәт, планым 57% вәлә ситәрөймәй.

„Культур рәволюци шәрлөймә сәмдон издательствын пәшәжбй кәтә, улы-укә кадырым—льитәратур ровотныквләм мобилизуйән шоктыдә у гыц кадырвләм йбндон йәмдәйлөдә“, манын кырык мары район III-шбй партконференци рәшәнбйм лыктын.

Планым малан тәмән шоктымы, агыл? Махань вирвлә әптбртәнбйт?

Пәшә бштбмәшбйм у сәмбнб сәрәл колтымы агыл ылын, Сталин тәнгбн кут условбжбм бдбймәшккб пыртымы агыл ылын.

Льитәратур пәшәшккб пижәш пыт ыгылдарымаш укә ылын дә қыды организацывлә, учрәждәнбйвлә кырык мары льитәратурын кәрәлбжбм прамой ак ужәп.

Тиләц пасна, әчә тәхәнб вирвлә әптбртәнбйт:

а) наборшыквлә (буквавләм поста-рышы ровочыйвлә) ситбдбймәш, б) шрифт (буквавлә) ситбдбймәш, в) машинәвлә тбгәнбймәш, г) издательствыштыш ровотныквләм вәс пәшәвләшккб шышмаш, д) окса ситбдбймәш дә мольвләәт.

Лыкмы льитәратурнам вбләц анчалына гбнббй, йараләш лыкташ лиәш. Көргбжбм (содбержанбжым) анчалына гбнббй, әчә шуку ситбдбймәшвлә ылыт.

Блбймәш гыц мә кодын миәнә.

Льитәратурын көргбжбй махань лишәшлыкым ВКП(б) ЦК-ан 1931 ин 15 августын лыкмы постановляәнбйжбй пиш раскыдын анчыкта: „Социализмбйм стройаш цилә вәрцок палшымыла статбан издательствын пәшәжбй кәшәшлык ыләш, тбзорим сәк күшбй ташкалтышышкок лүктбймблә дә практикбдон пижбктбймблә, социализм стройымашкы труйышывләм организууйымыла дә мобилизууйымыла, буржуазин дә мөлкбуржуазин идбологивләм вблкбй лыкмыла, нбнбйвләдон дә Ляньинбн корны гыц карангмывләдон кбрәдәлмблә, интернационал воспитаны задачвлә гыцәт

издательствын пашажы тӱнгӱлӱк лӱктӱн мишӱшлык ылӱш“.

Ти дырӱктӱвӱвлӱм мӱ эчӱ ӱлӱ-мӱшкӱ пыртӱн шоктыдӱлнӱ. Пӱшӱнӱ эчӱ мылӱын кӱӱ манаш лиӱш.

Грамытым изин пӱлӱшвлӱлӱн, угӱц шагалшы ровочыйвлӱлӱн дӱ колхозныйквлӱлӱн лӱӱнӱнӱзмӱ гишӱн пиш кӱрӱл лӱтьӱратурым эчӱ кӱзӱйт йактӱ лыктӱлнӱ. Партьы, хозӱйства дӱ культур строитӱльствӱ гишӱн, класло кӱрӱдӱлмӱш гишӱн, Маркс дӱ Лӱӱнӱн тӱӱори гишӱн дӱ цилӱлӱн трукышвлӱлӱн кӱрӱл полӱтӱбӱк лӱтьӱратурым лыкташ пӱшӱнӱм органӱзуйӱн шоктыдӱлнӱ.

Социальизмӱм строймашты ӱрвӱзӱй ровочыйвлӱ, ӱрвӱзӱй колхозныйквлӱ шуку шалгат. Нӱнӱлӱн айыртӱмӱнок мӱ палшышашлык ылына. Тӱнӱгӱ гӱнӱӱт, нӱнӱлӱн кӱрӱл лӱтитӱратурым чӱдӱй лыктынна.

Тӱмӱнӱшӱ ӱрвӱзӱйвлӱлӱнӱт лӱтьӱратурым ситӱлыкын лыктын шоктыдӱлнӱ. Нӱлӱмшӱ групылан „Изи Колхозныйк“ журнал гӱц пасна ик учӱбнӱйкӱт укӱ. Когорак школвлӱштӱжӱ кырык мары лӱтьӱратур воксӱок укӱ ылӱш. Тӱнӱлӱтӱш школыштыш улы учӱбнӱйквлӱнӱжӱт кӱзӱйт ак йӱрӱп, тоштӱмӱнӱт. ӱлӱмӱш гӱц шуку шайылан кодыныт. Цилӱ учӱбнӱйквлӱм тӱнӱ у програм сӱмдон вӱс пачаш лыкташ кӱлӱш.

Учӱбнӱйквлӱм сирӱш бригадывлӱм ӱштӱмӱ. Пӱшӱштӱ эчӱ кӱзӱйт йактӱ когонок ак кай. Ударный тӱмпӱдон ак кӱ. Социальизм тӱнӱштӱрӱмӱшӱт укӱ.

Учӱбнӱйквлӱ гӱц пасна шксллык библиотӱкӱм лыкташ тӱнӱлмӱ. Кӱзӱйт ӱндӱкш кнӱигӱм лыкмы.

Социальизмӱм строймашкы ӱдӱрӱмӱшвлӱм шывшмашна пыт укӱ манаш лиӱш. ӱдӱрӱмӱшвлӱн пӱшӱвлӱ гишӱн лӱтьӱратур пиш чӱдӱй, лыкмы. Тӱнӱ вӱлӱ „У сӱм“ журналӱш ӱдӱрӱмӱш лыкым органӱзуйымы.

Лыкмы лӱтьӱратурыштына класло крӱдӱлмӱш чӱдӱй анчыктымы дӱ партьын гӱнӱӱрӱлӱнӱй лӱнӱн гӱцӱт карангмашвлӱ ылыт. Гнилой либӱрӱлизм манмым дӱ мӱстнӱй узкий национальизмӱмӱт пыртымы („У сӱм“, „Изи колхозныйк“).

„У сӱм“ журналшыкы Смирӱнски Йӱфин сирӱн колтымы „Нӱӱпӱн ос-

татак ташкалтышыжы“ манмы статьяжы партьын историм тӱрсӱр анчыкта. Тидӱ гишӱн „Лӱӱнӱн корны“ кавӱтӱштӱ Шадра дон Пӱлӱдӱш йажон лыпшалыныт. Ти статьям „У сӱм“ журналын рӱдакцижӱ прамой анчалтӱок колтӱн. Тидӱ кого самын лин.

„Изи колхозныйк“ журналышты комунист партьын видӱмӱшӱм анчыктымы агыл. Партьы вӱктӱрӱн шалгымы гӱц паснаок, самотьокла, Октьӱвӱр рӱвольуцӱ лимӱм, анчыкта. Тидӱ нӱмӱлӱн йӱрдымы гнилой либӱрӱлизм манмы ылӱш.

Тӱхӱн лӱтьӱратур пӱшӱвлӱ социальизм строймашнам тормыжлат вӱлӱ.

„У сӱм“ журнал кӱрӱлтӱок лӱктӱш, вӱлӱцӱнжӱ анчӱн худа агыл манаш лиӱш. Тӱнӱгӱ гӱнӱӱт „воспитаны пӱшӱштӱ кого сӱмжӱм (рольжым) эчӱ анчыктыдӱ, социальизм строймашты гӱроизмӱм дӱ класло кӱрӱдӱлмӱшӱм ак анчыкты, социальизмӱм строймашты халык ло ылмаш сӱм вашталмашым дӱ у ӱдӱмвлӱ—гӱройвлӱ кушмашым ак анчыкты.“ (ВКП(б)-ын ЦК постановлӱвӱнӱ гӱц).

Хозӱйства дӱ полӱтӱбӱк кампӱнӱывлӱм ӱртӱрӱмӱштӱ пыт эчӱ ак шалгы.

Кырык мары лӱтьӱратурын йӱлмӱжӱ тӱрлӱнӱш, йажӱмӱш тӱнӱлӱн манаш лиӱш. Тӱнӱгӱ гӱнӱӱт, йӱлмӱн законжым пӱлӱн шоктымы агылат, граматӱйкнӱ укӱӱт, шуку статьян сирӱнӱ. Кыдыжы ӱшкӱмӱштӱн тӱӱорим моло пыртат. Йӱлмӱ тӱӱори, лӱмдон мӱстнӱй узкий национальизмӱмӱт лӱтьӱратурышкы пыртат, партьын гӱнӱӱрӱлӱнӱй лӱнӱн гӱц карангыт, дӱ кулак мырызывлӱӱт лӱтьӱратурышкына нӱрӱштӱм кӱрӱйт. Класло кӱрӱдӱлмӱшӱм ак анчыктӱп. Солашты класло кӱрӱдӱлмӱш вуйтӱ укӱ, социальизмӱшкӱ кулак тырынок вуйта пӱжӱш.

Ти самынвлӱм тӱрлӱмӱшнӱ, критыкуймашна эчӱ воксӱок укӱ манаш лиӱш. Йӱлмӱ гишӱн вӱлӱ кынамтинӱм сирӱкӱлӱнӱ. Тилошты вӱлӱ „У сӱм“ журналышты дӱ „Лӱӱнӱн корны“ кавӱтӱштӱ критык статӱвлӱ лӱктӱш тӱнӱлӱвӱ.

Тидӱм пиш кӱрӱлӱш шотлымыла. Икӱнӱ-иктӱнӱн самыннавлӱм критыкуйаш тӱнӱлӱнӱ гӱнӱнӱ вӱлӱ, тӱр

корныдон кээш тӱнгӱлӱнӱ. Тӱнӱм вӱлӱ кырык мары литьӱратурына лач, социализмбӱм стройымашкы трукыш халыкым пыт мобиллизуйӱн кӱрдӱнӱ.

Андыкылажы кырык марыштыш цилӱ активлӱнок критык пӱшӱшкӱ пижӱш кӱлӱш. Самыньвлӱм тӱрлӱмбӱлӱ. Литьӱратуры пӱшӱштӱнӱ Партыӱн гӱньӱралыӱн ыӱнбӱ гӱц карангмаш вӱштӱрӱш, буржуазин идьӱологи вӱштӱрӱш кӱрӱдӱлӱш пыт шагалмыла.

„Продукцин идьӱологи сӱмӱн йажожы вӱрц кӱрӱдӱлмаш, социализмбӱн йӱбӱрӱм-йӱбӱр анзыкыла пырымаш (наступайымаш) дон наукин кӱзбӱтшӱ жӱпӱш шанӱн шомашыжыдон тӱрӱш толмаш вӱрц кӱрӱдӱлмӱш издательствӱвлӱн пӱшӱ бӱрбӱштӱ лишӱшлык ылыт“ манын ВКП(б) ЦК-ан постановлӱньбӱштӱ кӱлӱсӱмбӱ.

III.

Литьӱратурын худа-йажожы (качествӱжӱ) сирӱшӱ кадырвлӱ ылмаш гӱцӱт ӱчӱ лӱктӱш.

Кырык мары литьӱратурым сирӱмӱштӱ, 1932 и йактӱ, кырык мары издательствӱшты цилӱжӱ 42 ӱдӱм шалгӱнбӱт: марын—38 ӱдӱм, рушын—4 ӱдӱм. ВКП(б)-ын члӱнвлӱ 11, ВЛКСМ-ын члӱнвлӱ—6, бӱспартый-нӱйвлӱ 25. Колхозныквлӱ—5, студӱнтвлӱ—11, учитьӱлвлӱ—14, молы служышывлӱ—12.

1930 и дон тӱрӱштӱрӱшӱш гӱнь, сирӱшӱвлӱнӱ 36 проц. шукӱмбӱнбӱт. Тӱнӱ литьӱратур пӱшӱшкӱ 100 ӱдӱм нӱрӱк шывшмы. Пӱшӱм бригадывлӱдон бӱштӱт.

Ти цифырвлӱм анчалмыкы гӱньбӱ, тӱвӱ ма кайӱш: Кырык мары литьӱратур сирӱмӱштӱ ровочыйвлӱ воксӱок ӱкӱ ылыт, колхозныквлӱат чӱдӱн ылыт.

Сирӱшӱвлӱ лошты партышты дӱ комсомолышты шалгышывлӱ 40 проц. нӱрӱк ылыт (1931 ин 17 ӱдӱм ылыныт)... Тӱнгӱ гӱньӱг, кӱрӱлӱштӱтӱок сирӱшӱвлӱжӱ 4 ӱдӱм вӱлӱ ылыт.

Шукынжок учитьӱлвлӱ дӱ издательствӱшты служышывлӱ вӱлӱ сирӱт. Андыкылажы прӱдприйӱтивлӱштӱш ӱдарныквлӱ логбӱц, колхозвлӱштӱш ӱдарниквлӱ гӱц сирӱшӱвлӱм шывшаш кӱлӱш. Тӱтӱ ылымӱш гӱц кодмыла, кабинӱт литьӱратурым вӱлӱ лыгмыла.

Польитбӱкӱм пӱлымӱш тымдымы

пӱшӱ сирӱшывлӱ лошты воксӱок бӱштӱлтӱ манаш лиӱш.

Кружоквлӱ лач кыды тӱхӱныкумвлӱштӱ вӱлӱ органьизуйымы ылыт. Нӱнбӱжӱмӱт прамой видбӱмӱш ӱкӱ. Сӱдбӱндонок, сирӱшывлӱн шукы матьӱриалвлӱштӱм пӱцӱтлӱш ак ли, ак йӱрӱп.

МАПП-ын кырык мары отдӱельӱньбӱжӱ ӱчӱ лин шоктыдӱ манаш лиӱш.

Кырык Мары литьӱратур ровочныквлӱн пӱтӱрлиш конферӱнцбӱ МАПП-ын кырык мары отдӱельӱньбӱм ик тӱлзбӱштӱ органьизуйаш шӱдӱн. Ти органьизацишкӱ цилӱ сирӱшӱ кадырвлӱм, айыртӱмбӱнжок рабсӱлькор кадырвлӱ гӱц кушкын лӱкшӱвлӱм шывшмыла. Нӱнбӱн лошты польитбӱкӱм, тӱӱорим дӱ литьӱратур тӱхӱныкӱм тымӱнӱш кружоквлӱм бӱштӱмбӱлӱ.

Угӱц сирӱшӱвлӱм куштӱн лыкшашланӱн, цилӱ тӱхӱныкумвлӱштӱ, школвлӱштӱ литьӱратур кружоквлӱм бӱштӱмбӱлӱ, китдон сирӱмбӱ журналвлӱм школвлӱ йӱдӱ лыкмыла. Йажо стӱтьавлӱжбӱм, лыдышывлӱжбӱм „У сӱм“ журналӱш, ӱль ӱчӱбнӱкӱш пӱцӱтлӱн лыкташ кырык мары издательствӱшкӱ колтыммыла.

Сирӱшӱвлӱлӱн литьӱратур пӱшӱм бӱштӱнбӱштӱ йажо условим пуаш кӱлӱш. Гонорарым тӱлымӱштӱ уравниловкы маным йамдымыла, литьӱратур продукция худа-йажожы сӱмбӱн гонорарым тӱлымбӱлӱ.

IV

Мӱнмӱн кыды хозӱйствӱнбӱквлӱ ӱчрӱждӱньбӱ вуйлаалтышывлӱ кырык мары литьӱратурын кӱрӱлжбӱм чӱтӱш ак пиштӱн. Бӱшкӱлӱнбӱштӱ, кӱрӱл литьӱратурым лыкмашты праваштымат нинӱ ак тӱргӱп. Махань лбӱмӱн кырык мары литьӱратурым лыкмыла, кӱзбӱт йактӱ ик ӱчрӱждӱньбӱт йадмашым пӱтӱ. Тидӱ вӱльикодьӱржавныӱ шовиньизмбӱ манмы лиӱш.

Литьӱратурым халык лошкы шарбӱмӱштӱ вӱльикодьӱржавныӱ шовиньизм айыртӱмбӱнок кайӱш.

Цилӱ кырык мары литьӱратур райпотрӱбсӱйуз гач дӱ сӱльповлӱ гач халык лошкы шарӱлтӱш. Литьӱратурым ниябӱ пиш худан шарӱт.

Лытьэратур выжалышывлэм кызытат эчэ кырык мары логыц шагалтэн шоктыдэлбт.

Кырык мары йылым ак ынгылэпат, лытьэратур шарашат марын агыл выжалышывлэет пишок ак пута йэп.

Райпотрэбсойузын складышты кныггавлэ аран-аран кыт, тоштэмбт. Сэлыпвлэштат пыт ак шарэп, ак ынгылдарэп, кынамжы кныггавлэм нагрукэш пуат.

Кныггавлэм намал выжалымаш (кныгоношэство) манмы организуыймы агыл. Кныггавлэм, казэвлэм, журнавлэм выжалаш киоскывлэм (изи лапкавлэм) алаштына пачтэлбт.

Сойузпэчатыйн буро (почта), „Усэм“ журналым пиш худан шарэ. Кызыт йактэ 122 сылышым вэлэ мон. Профсойузвляат лытьэратур шарымаш пашашты тупынь шалагат.

Школвлэштат да лыдмы портвлэштат лыкмы кырык мары йылым кныггавлэ цылаок укэ ылыт.

Кырык мары йылым лытьэратурым чотэш пиштыдымаш ваштарэш, вэлыкодэржавный шовинизм ваштарэш пыт кырэдалаш шагалмыла. Лытьэратурым шарымаш пашашкы цыла партиябывлэлан, комсомольэбывлэлан учитьбывлэланат, избачывлэланат да цыла прэдриятывлэлан, колхозывлэлан мэлбн шагалмыла.

V.

1932 ин кырык мары издатэлыствы планышкы 260 пэчатыймы лысты кырык мары лытьэратурым лыкташ пыртымы. Лыманжок тэгэнь лытьэратурывлэм лыктын шоктышашлык ылына:

Ма гишан лытьэратур.	кныггавлэ пэчатыймы	лым шот.	лысты шот.
1. Польшыкы гишан	7	35	
2. Учэбныйквлэ	8	25	

3. Промышленность да тэхиныйкы гишан	5	12
4. Бывэзывлэлан кэраллык лытьэратур.	15	20
5. Совет строит. гишан	3	6
6. Массовайа лытьэратур.	20	30
7. Сынлы лытьэр.	10	0
8. Шулэк п-рэгымаш	5	10
9. Рэтыги ваштарэш сирый лытьэр.	5	12
10. Вырсы лытьэр.	5	10
11. Словарь	1	20
12. „Усэм“ журнал	24	60
Цылажы	108	260

Тэнэш план имэшшэ план дорд 23, 8% шукэмдымбт. Ти планым кэрэк ма-да тэмэн шокташ кэлэш. Пашанам у сэмбнь сэрал колташ кэлэш да лачокок большэвиквлэ сэмэн тэмпыдон пашашкы пижаш кэлэш.

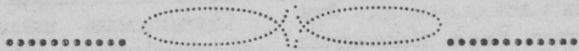
Сталын тэнбн кут условыйм ВКП(б) ЦК-ан 11 августын издатэлыствы паша гишан лыкмы постановлэныыйм да Кырык Мары районын кымшы партконфэрэнцын рэшэныбывлэштэм блымашкы пыт пыртэн шоктымыла.

Социализмым стройымашты анцылатэн шалгымыла. Выц иаш планын остатка нблымшэ иаш планжым тэмэн шокташ да толшаш коктымшы выц иаш планышкы—социализмым бштэн шоктымаш планышкы, класдымы общэствым бштэн шоктымаш планышкы пыт пижаш.

Капитализмын тошты кодшыжым (пэрэжиткыыйм) экономик гыц вэлэ агыл, шанымаш гыцат лыктын шуаш.

Партын гэнэралый лыныы гыц каранмашывлэдон, труйышывлэн тышманвлэ дон пыт кырэдалмблэ.

Лытьэратурышкы буржуазин да мэлкобуржуазин идэологым пыртымаш ваштарэш пыт шагалмыла.

Кырык солашты циләжй 40 сурт (кудыйиш) Колхоз улы. Солайалвә кок вәкй шәлшйлә линйт.

Колхознык Шамовкин активист ыләш. Шыргй пәшәштәт анзыц кәә, имәштй срок шомәшкәт пландон пумы пәшәм бйтәрән шөктыш.

Тйдйн пөртшй когоракат, погыны-машвлә пөртйшкйжй погынат. Шамовкин охатанок пырта.

Тагачат тәвә погынымашкы солайәвлә толыт, колхозыштышвлә ик вәкй шйнзйт, бшкәтйн бйлшйвлә камака сагарак пйзйргәт.

Шамовкин шутям бштймбйлә по-па:

— Мәнмән погынымаш парламә-нтыштышлаок кок вәкй айырлалтәш манын ййрәлтәльбдә изиш лиәт, ййр-рйдәок попа:—Тәнгәжй йажо ма? Труйыш әдәмлән ик вәрәш погынаш кәләш. Тагачы пасна бйләт, иргодә-шөк колхозышты лин кәрдәт. Тәнгә вәт?—манылдаләш.

Кйрин Васльи бшкә турәш әдәм ыләш; Иквәрәш пәшәшкй пижәш мо-лы ак йараты, колхозышкәт ак пыры.

— Колхозвләжәт, өрдбйжбйц колы-шталатат, пиш йөнбйнок ак бйләп до-ко—Васльи манылдаләш.

— Тйнь өрдбйжбйц ит колышт, төрок анчал тйнам ижй төржым уж-ат-колат Шамовкинжй манәш.

Шыргй пәшәдон инструктыр то-лынат тагачы погынымашкы оргынат. Солавлә йбдә бригадывләм органи-зуйаш сөрә-ровочыйвләмпогаш толын.

Погынымашты с-совет ирәдсәдә-тбйл вуйлалта, сәкрәтәр Пәтухов сирән шйнзә.

Пөрт цйц халык погынен шйнзйн Шамовкин сәмнәжбйлән вәрәт укә, камака вблкй кузән шйнзйнбйт...

* * *

Инструктырын докладым ик йук лыктәок колыштыт. Вара йадышташ тйнгәльвбй. Маныт:

— Бшкә лишнйнәок пәшәжй ли-әш, әль мбндйр вәрйшкй колтат?.

— Колхознык дон колхозыш пы-рыдымывлә пасна лит, иквәрәш пә-шәшкй шагалыт?

— Иквәрәш ровотайәнә гйнь, ок-сажы иквәрәш лиәш? әль турәшән-турәш пайлат?

— Ку мазарым ровотайа, пәшә тәр бшләнжөк лиәш, кәрәк шәвбйжй манын инструктыр кәләсэн пуш.

— Бригадыждон шыргй пәшәм бштәш толкан вара?—манын йадыт.

Кйрин Васльи әчә попа: әньәт тамам бштйнәштй, пәрвишбйләок бйньә турәшән-турәш рошаш манәш.

Инструктыр ольән, раскыдын цилә шайышт пуш—кыцә бригадывләм по-гымла, малан бригадыдон пәшә бш-тәш йажо, пәшә тәрймәт шукурак пырташ лиәш дә качкышымат, кәрәл әдйрвләмәт бригадыдон шукурак пыртән кәрдйт манын кәләсэн пуш. Ударныкла ровотайышывләән әчә прәми пумы лиәш—маньы.

— Бригады гйнь-бригады лижй. У пәшәштй колхозныквләән анзыл-ны лиәш кәләш Шамовкин йукым лыкты- Айда, тйгвлә, пугайән анчә-нә. Тишквәк йактәят шыргйшкй ма-даш каштәлнәш. Имәштй, пәшә си-тәрймбйкй, иктйн гйцәт анзыц йак-шар плақдон ләкнә. Тәнәйт ородәш, лодырәш ана ләк сәй...—манын попән пуш.

— Тидй төрәш толәш! Мә вашта-рәш ана ли!—колхозныквлә логбйц шакташ тйнгәльбй.

Колхозныквлә бригадывләшкй си-рйктәш тйнгәльвбй, сәмнәштйш әдәмвләмәт сирйктәт.

Колхознык агылвләжй сирйктәш шөкләнәт.

— Аньәт, әчә тама лиәш. Ровота-йышвләм иктөр бштйнәштй, йажон пәшәльшйвләм йалахайвләдон йарән колтынәштй. Оксажым иктөр пайлы-нәштй... Укә, ана сирйктй-маныт нбйнй.

— Бшкә йишдон әль кок сәмнән пижйн шыргйшкй ләкшәш—маныт. Тәнгә кок статян бштәвбй...

Погынымаш шәланбйкй, иктә цәш әртймбйкй, Шамовкинбйн окня вәшт—цөнгйр! вәлә шактыш—кама-ка докок пичй мәнгы шыралты. Ужын кәрдтймбйвлә тәнгә лүдйктәш тйнгә-львбй.

— Әх, ороды чортвлә, кынам вәл кулак мырызывләм колышташ пыра-хат! магын шаналтышат, Шамовкин тугй кыргыж ләктй. Нымат ак кай иктймәт бш ұж.

Ирок ольицашкы, капка столмышты эчэ вэс палыкым ужы—пумага лаштыкым сэвэлбит. Пумагаэшбэй: „И лывакы цикэн колташат ана шаклань“—манын пэцятный буквавладон сирэн кодэныт.

* * *

Шыбжымок эчэ шыргы ровочыйвлалан ылаш бараклам стройен пьтэрэвы. Кыртны камакавлам олтен шындятат, рыпок шокшы лин шынзэш. Барак коргышты соты, смолы пыш шагал шынзэш—пэрвиш изимидяэт ма! Пьрт дон шыкшан витам торэштэрэш лиэш ма? Йонгата, соты, шокшы баракышты вэлэ шыргы ровочыйын шулыкшы пэрэгэлтэш вэт!

Кырык сола гыц толшывляят бараквлашкы ылаш пырэвы. Льэстранхоз пилавлам, таварвлэм цила кэралымок йамдыла.

лын шуэвы. Бригады йьидэ шыргы пашам пыт палышы эдэмьм бригадирэш шагалтэвы. Бригадиржы вуйлалта, пашам анчыктэн каштэш—пушангы гыц магань, адьрвлэм йамдылен лыктэш лиэш—ажэдэш. 2 эдем йьорэ, 2-укшым итйрайя, 2-сүмлэт, 2-пилат, 4—арашкы аралат.

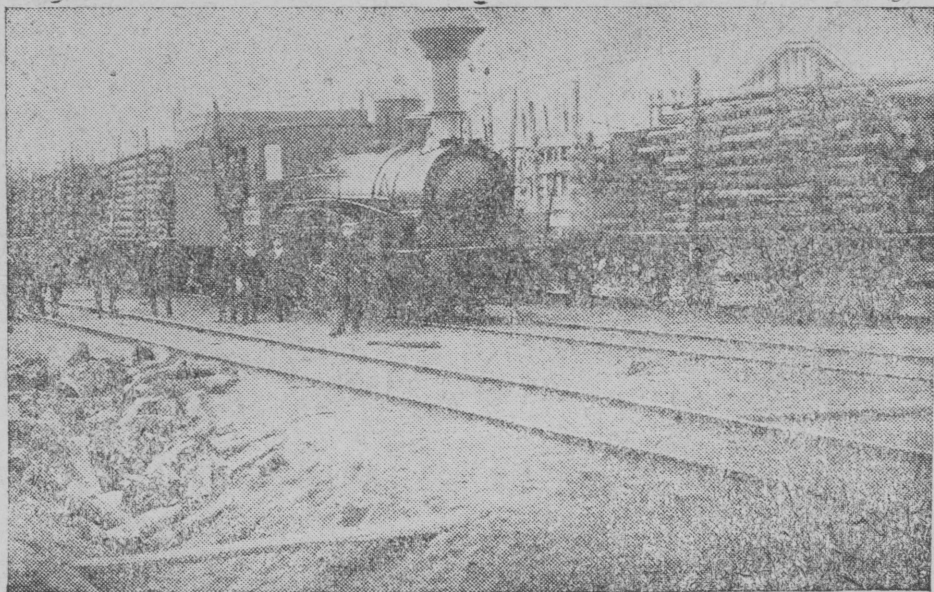
Тэнгэ лайлалтмыдон куш ылгырак пашавляжым изираквлэят, бьдрьтэ-машвлэят бьштэн кэрдыт. Шамовкинын бригады бьшкымжым ударныхкэш шотлыш. Моывляят иктөр бьштэш сьрэвы.

Ирок, жэрэ вэлэ эчэ палдырна, рошывля пачелэ-пачелэ шыргышкы ашкэдытат. Участка пыш йажоок агыл—ик жэлэш.

Бригадывлэ пашашкы шагальэвы.

Бригадывлашты кым бьдырэмаш дон кок бьрвэзыраквлэ пушангывлэ йьир лымым ташкэн сэрнылыт, йьорышывлалан вэрбьм бьштят.

Паша йажон, вэсэлэн тэрвэныш,

Шамовкин кым бригадым бьштэш ли. Ф/заводыштыш ровочыйлаок Шамовкин бьшкэ паша вэржым—шыргэ-тым—когон йарата.

—Айда, майт пашэвывлэлаок шыргы пашашты кэрдымьнам анчыктэнэ, —манэш.

Бригадывлэм тэнгэ погэн шындэвы: эдемвлэм мыштым сэмынь, кь мам йажон палэ, бригадывлэш иктөр шэ-

андак эчэ икты вэсэлэн аптыртыкэ-лэлыт ылыы.

—Тэнгэ икарашты сэрнылын йьонан агылыш, анчыда—пасна рошывля мьнмам анзылтэнэт кэрдыт—манын тэгү пэлэштыш.

—Анзыцок идя мэгырай—Шамовкин аньэш попаш тынгальы: цила торлен шоктэнэят, икты-вэсылэн ана

айттырты, вара паша йажоракын кээш тынгалаш—маньы.

Вадэш баракышты цилан погынэн шынзаныт, ча йи м йут, качкышым шолтат. Брвээбрэкла казэтыштгыш лыдышым тымэньйт. Лыдышыжы— „Шыргы рошын мьрыжы“ Тынгалтышыйжы тэгэньи:

Ирок жэрэ лэктэшат,
Бараквлэштты кыньылэйт.
Выжгэ цилан тэрванат,
Паша бшташ кыргыжыт.
Шымэн шындым тавардон
Цытик—путик роалыт.

Шамовкин ромы лэс ара доран дэсэтынник сага шотлалташ коды. Толмыкыжы, баракышкы пырэн вэлэ поспэйиш, цилан йадыкташ тынгалэвэи:

— Мазарым рошна вара?

— Мэиньин бригадышты эдэмвлэн 3 кубомэтр лэктын, Лобановын бригадышты—2,7 к. м. варэшттын, Плотниковын бригады 2¹/₂ к. м. шоктэн...

мычкы иктын гыцат шукарак кыргыжтал шындыштыц. Качкаш шыцок йылэрэк!—стол лошкы ужит.

Качмыкы, иргодэш бригадывлэштты эдэмвлэ йидэ пашам шалатэн пуэвы. Рошывлэлэн ирбрак лэкташ бштэвэи—икварэ йөрэн йамдылымкыи, молывлэ толмашэш нэини вара вэс вэрэ йөрэш кээт.

Шамовкин, амалэн колтымэшкыи, окня пыдыртымы гишан ашындырешат, бшкэ тангвлэжылэн шайышт пуш. Цилан шыдэшкэн колтэвэи.

— Смирнэ эдем ылатыш,—маныткү вэл тэнгэ бштэн каштэш? Анчок кыцэ эчэ лүдыкташ цацат!..

— Тыкэл анчышты доко, туплуштымат кырын шуэнэ!—манаш тынгалэвэи.

— Тывылаш сөрэдэ, биньэ?—Шамовкин йадэш.

— Йажон тывылэнэ, маныт. Кү тэ

Ровочыйвлэ йлым барак.

— Шукок агыл—манын кыдыжы пэлэштэвэи.

— Пасна рошывлэн 2 кубомэтрад эдэмвлэн вацтэ—Шамовкин кэлэсыш.

— Анчыда пйтэриш кэчбштот мазары бштышны. Пакулажы гынь эчэ когоракын ашныктэна йок!

— Пачэш ана код—старайэнэ—бригадырвлэ руж кэлэсэн колтэвэи.

— Шамовкин, тол тишкыи. Кэчэ

нэ лүдыктыл каштэш вэл палышаш ыланэжы—маныт.

Ти вадэшок нормым эдэмвлэн 6 кубомэтр йактэ шокташ сөрэвэи.

Вэс кэчэш бригадныквлэ 4 кубомэтргыц эдэмлэн пыртэвэи.

Пасна рошывлэ цудэйаш вэлэ лэныт.

Колхозныквлэн паша ик выртэшат ак шагал. Дьэкавир пйтымашэш

шһндһм нормыштымат эртэн кэвһ.
Сотыгэчһ тэлһм мытык, ак ситат,
кынамжы тһлзһ сотынат паша ка-
шарташ талашат.

Шһргһ рошывла ышкэат цудэйал
колтат:

— Пашам мугһрыктәнә; манылда-
лыт.

Шамовкин сусу лин шһнзһйн, вэсә-
лән сәрнһлэш.

— Тэвә, артвэл пашаат магань
ашныкым пуаш йагылымымат ат шиж
вак—маныдалэш.

* * *

Шартвалгыц кок кэчһ анзыцрак
бараквләшкһ агитатыр толы—рәлы-
ги ваштареш докладвләм ыштәш, йү-
аш кәмһ гыц ынгылдартән кодаш ала-
гыц йори толын.

Кырык сола колхозныквлә шуку
оксам ровотайән нәльвәят:

— Шартвал кэчһвләштһ эдәмлән
7 кубометрһм вазыктәнә, кым кэчһ

эм—975 кубометһр йәмдһ лән шһн
дэвһ.

Пасна хрәсәнвләят, тидһм ужын,
бригадивләшкһ ушнаш тһнһльвһ.

— Әх, ородывла ылына, бригадыш-
кы ушныдәок тишкәвәк турешән-туреш
мынһымактыл каштна, манын ышкһм-
ыштһм ышкә вырсат.

* * *

Тәл қогоракынок костанланаш тһ-
нһльһ. Уштат, бригадырвләләок ыш-
кә пашажһм когоэмдәш тһнһльһ—35
градус йактә молы үкшһктән шһндә.
Пашазывлә уштһм акат анчәп—мы-
лахайым вәлә вуйәш кәлгырәкһн шыв-
шылыт, вһлвәл выргәмһм кыдаш шу-
ат, ваткан пинжәқдон сәрнһлһт: пар
вәлә шыкшлә тупыштыгыц шарлә.
Тәл кэчһ мытыкат, тавак шывш-
ылашат ак шһнзһйдәләп.

Паша тәрһм йажон пыртәвһ.

Рһмәкәнгһкһ, шһргһ лапкашкы
нәлшһвлә цидок погынән шагалыт—

Шошымшы үдһмәшеш пыт йәмдһләлтһт.

мычкы мазарашым ровотайәнә, цилә
самольот стройаш пуәнә—маньвһ.

Тһнгә ыштәш лимһштһлән агита-
тырат өрһн колтыш вак: тәмдәм ка-
зәтһшкһ, йакшар агашкы сирәш кә-
ләшһш-манеш.

— Кһзһт хваләш укә—шошым тә-
вә ма лиәш,—бригадырвлә погат.
—Казәтһшкһдәжһ шһргһ паша ги-
шән шукурак сирһшәш ылнәжһ-ма-
ныт.

Агитатыр погынымашымат ыш ыш-
тһ.

Бригадивлә кым кэчһштһ--40 эд-

нормым нәлһт. Ударныквләлән прә-
ми вәрәш мануфактурым шуку кан-
дымы. Качлышым рошывләлән шуку-
рак пуат, ләс шывштышывләләнжһ
—чһдырәк. Магань нормы күлән шһн-
дһмһ, лапка көргһшток сирән сәкһ-
мһ . Столовыйымат лыктыныт.

Фәврәль тһлзһн кэчһ изиш күжә-
мәльһ. Паша эчә когорак тәрвәнһш.
Ромы ләсһм аравләгыц трактырвлә
йори ыштһм тирвләдон ружгән шыв-
шташ тһнһльвһ—ныгнамат шһргһ-
жәт тәгәнһ паша йукуым колтә.

Ангһр тһрһшкһлә и корнәтдон

аралэн нэнгээт вэт-пойээдлөөк кайын колта.

Хрэсэнь изи имнийт и корныдон аралэн лыктэш лым корныдон гынь кым кого имнийт тинэрбикым шывшын ак лыкэп.

Тэл гач, бараквлэшкы, тэхникум-влэшты тымэньшывлэ тамазар гэнэк толын-толын кэвэй—палшэвэй дэ спектакльвлэм вадэш-вадэш анчыктэн кодэвэй, молы культур пашамат бштэвэй казэтвлэм, кныгавлэм лыдэвэй.

Бригадывлэ ти пашаштат охотан калыштыт, бшкээт, казэтвлэм, кныгавлэм кычат ылы.

Вэскидвлэшты „Нэволя ровотай ктымы гишэн кампаньым тэрвэтэвэт, бригадырвлэлэн, цилэ шырғы пашашты ровотайышвлэлэн потыкэн вэлэ чучы.

— Капиталиствлэлэн йасы толэшат, сэдбндон ймаквлэм мэй гишэннэ шанэн-шанэн лыктыт—маньт. Ма бшкэ ирбкнэдон тэнгэ ровотайэнэ, пашанам шараш кэлмбжым бшкээк ужына сай!—

Лачокок, нэволя, панды дон шинэт тэнгэ ашныктэн пашам бштбктяш ак ли маньт.

Рушла гыц Зиновйев кытыкэм-дэн сэрэн.

Капиталиствлэ киндэй шачмаш ваштарэш нйрэдэлйт.

Труйыш халыкын йлымашым йажоэмдэш мань, Совет власть сола хозйствым йонгарымаш вэрц ииш когон кырэделэш. Удым кымдыкым шараш, киндэй лэктбшым когоэмдэш корывлэм ажэдэш, сола хозйствылан цилэ статынок палша. Кырык мэры районнам нэлбнэ гыньят, тидыжы кайэш. Толшаш шошымшй удымаш пашаштылй удым вэрнам имешы дорц 7,5 процентэй шукэмдышашлык ылына. Районешнэ машинэ—трактыр станци лээш.

Коктымшй вэй и план пйтэмашэш Совет сойузыштыш труйыш халыквлэн йлымашты 2-3 пай кызытшй жэлэш йлымаш дорц йажоэмшашлык ылэш мань, XVII-шй партконференци пынзалын.

Капитал сэддэйкыштыжы гынь труйыш халыквлэн йлымашыштым капиталиствлэ худаэмдэт вэлэ.

Ровочый халык тыштэкэн лу миллионыа шужэн йлэ. Тынгэ гыньят, вйжалаш вэр мотыман товарлаштым - киндыштым? кофэштым, шыршэр-ыштым моло, парижлэн шык ылыш капиталиствлэ, йкым лүлтэш, шэргеш-тайаш мань, вьдышкы моло ниньым кышкят, йөрэт, камэныйй уголь шестэн ййлатат. Сэпийш тынгалшы капиталиствлэн тэнгэлэ бштбмшты гешэн ти очэркышты ииш раскыдын кэлэсымы.

— Ох, лүдбшэт! — Амэрикбшты капиталыствлэ шүмбштым кычэнижэй сьгыбрят.— Тагачат цэвэр. Эчэ ик-кок кэчб тэнгэ шалгыш гынь, шадангат поспэйя. Кыш тидым цыкымблэ? Ара вэт киндэй, ара! Лач кырык донок шачыныш!— маньн-маньн колтат.

Лачок, кыш анжалыда, сьнзэн каймашты, киндэй шурны коэштэлт шалга. Йыдын-кэчбн вуйжы нэлэмэш, цыбрэжб йакшаргэн пыра. Мүлэндылэн анжэн куштымыжылан тау бштбмблөөк вуй сакэлтэн кымалэш Кыцэ сусужы лимблэ агыл? Поспэ-

йыш киндэй шурным анжалыдаат: „Анжэнок мбшкыр тэмэш“—йанг бьвбртэн маньда. Ма машанэдэ вара? Киндэй вэт, киндэй ылэш...

Тырхэнэт ада кэрдт, йурын сьгыбрал колтэдэ.

— Ти киндбдон мам вэл бштэш ак ли? Шортнбдон иктэй ылэш вэт!

Тэнгэ манмыланда Амэрикбштыш буржуй тэмдэм ородыш кэшэш пинтэн анжа.

— Мам попэдэ? Киндэй шортнбш маньда?! Ма, йүдэндэ!—манэш, да шьдэшкым йукдон, цытыбрал колтэн ижы, сүйэн пуа:

— Йал вйланжок шүжй! Йылыжы! Лымжй вэлэ кодшы!—манын колта.

Шудалмыжы ак ситат тама, шагалашат эчэ ыдылэш:

— Пуйырышы кого йымы, орлык гыц карагдок, пашкудэмбйтын шурныш саранчам колток... Мбйнынжым вэлэ тэвэ пэрэгй, нинбйм нырышкэм ит пырты!...—манын-манын пылгомышкыла анжэн кого мбйшкыржым хрестя.

Америкй мычкы ик лыкымат кодыдэок, цилля вэрэок ти шудалмашым, ти ыдылмашым колыда. Капитальствлэ киндэшбйштй аптыргэнбйт, ойхырат:

— Ти шаданбйм—манит-кыш цикбшаш? Кыш цикбшаш? Иктят вэт ак нэлэп. Тоштыжат эчэ эльэватыр гыц лактбйн шоктыдэ, тыхалэок шбйнзэ. 200 мльон бушэль ¹⁾ шаданбй утэн кодын. Фэрмбывлэм в и д й ш ушэм, киндбй киктым тэрэш, тблзбй вуй гыц 4 мильон долларым ²⁾ тблэ. У киндбй шачышыжы мазар шүдбй мльон бушэль киндбйм эчэ привайа вэл?

— Лачокшымок киндэшок өрмбйля: Пазарыш выжалаш лыкшаш—35-40 цэнтбйм ³⁾ вэлэ бушэльлэн пуат. Бушэль йбидэ 10-15 цэнтбйм шүдбйнгэш тырхымыла. Тэнгэланжбй гбйнь—малан тбйрэдмбйлэ? Йал вйланок кошкэн йамэш гбйньят, каньбйлыбрак лиэш.

Шаданбй удбймаш вэрбйштй цилля штатвлашток ⁴⁾ фэрмбй ⁵⁾ хозавлэ кэчбйнь погынат у шачышым выжалымаш, цикбймаш гишан хытырат. Пижыжок Канзасышты бйбймаш когон каньбйсыбрэмэц. Тиштбй ныгынам ужтымылаок шаданбй кушкын шагалын. Иктя 200 мльон бушэль шаданбй лакшашлык ылэш. Хэтчисон лишнбй шаданбй кырыквлэм пылгомышкы тбйкбйлалтмбйлэок аралэн-аралэн шбйндэнбйт: ара йбидэ 10 тбйжэм бушэль кий.

¹⁾ Бушэль—35,24 килограм.

²⁾ Доллар—2 тэнгя нэрй.

³⁾ Цэнт—2 копек нэрй.

⁴⁾ Административнбй сэмэн, губерня постол пайылатмашбйм Америкбйштй штат манйт.

⁵⁾ Америкбйштй хресаньвлэм фэрмэр манйт, хозайствацтбйм—фэрмбй.

Кбйшбйлэт йажо вэт! Эльэватырвлаштбй ^{*}) вэржят кодтэ, оптэн шбйндэнбйт. Киндбйжбй цаш вуй гыц шулдэштэш, вала.

Цилля вэрэ лач йук вэлэ шакта:

— Шаданбйм выжалымэшкбй лучи вольыкым тидбйдон пукшэм ито однака, манйт.

— Камэннбй уголь вэрэш шаданбйм олтышаш, тидбй гыц шулдэштолэш.

— Саранчам аль вэс локтызым нырышкы пыртымыла.

— Ангя йбйранбйм кбтбйртбймбйлэ.

Шаданбй шачман штатвлаштбй тэгэнь масаквлэ ашкыл йыдэок ужалтыт.

Тбйрүкбйшток гбйнь лач өрбйн шагалнэдэ, шанэн лыктынжат адамышты. Сэпнбйшбйвлэн пбртбйштбй ылыла вэлэ чүчэш. Тэгэнь вэрвлэ гыц өрбйн-өрбйн шбйлбидэ, карагыда. Пойэздэш шбйнзбйдаят атыят пурь, авят пурь кбйртнбй корны дон мырыктэдэ. Кэчбй кыдалыда, кокты...

Шаданбй шурнывлээт эртэвбй. Йбйрбйм йбйр хлопок (ваткы) пэлэт постпэйэн шагалын, ошын-ошын вэлэ кайэш, анжашат шбйшбйл. Казэтбйм нэдбйдаят, тиштбй тэвэ мам лыдыда:

„Хлопок шурнышты тэнэш шачыш ганьжымок Америкбй эчэ ужтэ. Имэш кодшы ваткыгэ ти шачышым нэлшаш гбйнь, тэнэ 15884000 кип утэн кодшашлык. Ти ваткы кырык мәнман сандалыкклэн кого лүдбйш ылэш. Хлопок удбймаш вэрбйм кбтбйрташ правитбйельствын шүдбймашбйжбй ныгыжакат шагалтэ. Анзыкыжым ти каньбйсыбрдон пыток кбйрэдэлэш вэрэштэш. Кбйзбйт Луизиана штатыштыгубэрнатр законыш пыртышашлык тэхэнь проэктбйм подписайэн: „толшаш ин фэрмбй хозавлэ ваткым эчэят удат гбйнь, 100 доллар гыц 500 йактэ штрафым нинбй тулат лиэш; тэнгэ агыл гбйнь 10 кэчбй гыц 60 йактэш тбурмаш шбйндбймэн лит...“

Лач масакокыш! Тиштят пурь укэш, тиштбй ваткы дбйрэш өрбйнбйтбйш.

Пойэзддэ Кальифорнбйшкбй шоэш вэлэ. Америкбйштбйш масакэтвлэм валэн анжалтэ тырхымлажат агыл.

^{*}) Киндбй опташ йори бйштбйм кого бйлышвлэ.

Тэвэ казэтүштү эчэ мам вактын шьиндөнүт: Тьурлук халашты кьизбит пиш потыкя кангашьмаш кэа. Мян-манят тэвэш, пашам ашындараш манын, икжят-иктүдон кангашят. Тиштят мындырланышы буржуйвлает анзыкы а кашаш шотдон кангашьмашым шанэн лыктыныт. Тырын шьинзэтат ма лиэш? Камака вькь иктят намал ак толэп, манытыш. Мам вара: ти районышты, паша укэ шотдон, мыным нэлэш пырахэнийт, мыны шүэш. Биржы да молы пуры бьштэн шалгыш учрэдъэньи (благоворит. клуб) гьц чльэнвлэ погынатат, толшаш когарьван кангашят. Кыцэ, мадон кангашят вэл? Сярал йадтэжят цыташ ак ли.

Тэвэ кыцэ: кангашьшывлает лоты манмы йори выргэмьм лывьргьмаш гьц чиятат, шүдб йашькь мыным пьитяримэшкь икжак-иктүштү вькь кь кь кьшкят. Тэгэнь кангашьмашвлэм бьштэн, мыным кьтүртэнат, мьным шэргэштярбинэштү. Ик халашты вэлэят агыл, хала дон халаат иктү-вэсбьштүдон кангашят вак. Кышты мыным йьлэрэк шэргэштярэн кэрдьит—тидүм кангашят.

Ти турньирьм (кангашьмашьм) кү шанэн лыктын машанэда? — Торговый палаты видэн шалга. Масак агыл ма? Кыцэ анжалтэжы цытүмьмьлэ?

Тижэц пасна, Кальфорньиштү вэс масаквлэят эчэ улы. Шамак толшы, шьшэр агьирвлэм нэлшаш. Амэри-кьштү гьнь тидүм масакэшбьжят лыдыла агыл. Каждый халашток утэн кодшы шьшэрэдьм вьдбш йөрят. Нью-Йорк штатышты. Ишца агьирьш-түш маулы колжы, цилэ колэн пьитэн. Колыдэжы мам бьштэт, 50000 галон *) шьшэрьм тишкь йөрөнйт. Колэн гьнь ма? Ойхыжат тьнэрбькк м а н а ш вэлэ ьлнэжы да, акли. Колыш колэт вьд кашмы трувавлэшкь шыналтын да вьдшат йүаш йарыдымы лин: колжыдонат шьшэржыдонат йахтаралт шьиньин. Мам бьштэт тидьиндонат кьрэдэлэш кэлэш Нью-Йоркыштыш власть бьшкэ приказшым казэтэш пэцятлэ. Шулык пэрэгэн шалгыш айыртэмлэн шьшэр йөрймашьм пыт оролаш шүдэ...

Кальфорньишкь пойээд гьц лэктүдэ гьньят, кого самыньжымок ада

бьштү. Тиштү ма-шоным анжалаш йаралым шуки мода. Сандалькшят тиштү пиш цэвэр ьлэш. Абрикос, пэрсик, груша, слива, виноград сандывлэ кушкыт. Кэчб йалвлэ мадын-нок мадыт, йид бьрдэш вэлэ сьинзэн каймаш гьц карагыт.

Пойээд шагал шотэок тьргэштү-нэдэ. Лачок вэт ма укэ, ик магэлэш мьшкьр шужымдамат бьнэдэ палы—анжонэдэ. Тэвэ эчэ ик увэр. Тидь-жым гьнь токо вэлэ күэшт лыкты-ныт вэкат, тама үкшэнат шотымыла чүчэш.

Тиштүжы тэвэ мам лыдыда:

„Консэрвь фабрик паша план шотдон ти арньан 193.000 тонн сады кьцкьм карэмьш йөрүмь 12,000 акыр *) пэрсик садым важгэок лыкмы, ромы. Тидьм статыстиквлэн анжык-тыш доцын гьнь, сады кьцкь шачыш ваштарэш кьрэдэлмаштү тьнэлтүшб-жы вэлэ эчэ ьлэш.

Тэнэ 257.000 тонн абрикос лэ-шашлык. Тижэцбн, когон шулды шотшыдон, пэлбьжымок йөраш попаза.

Имэштү 200.000 тонн шачыш гьц 8.300 тонным йөрүмь.

1.742.000 тонн виноград погыны-шашлык. Имэштү тэгэнь шачыш годым, виноград паша видьш ушэм 430.000 тонным садышты йал вьлэнок шүк-таш манын садывлэм нэлбн.

Имэштү пүшангы вуйэшок 13.000 тонн грушам кодымы, 14.000 тонн сливам.

Пойээда гьц кэрэк кышты валэдэ гьньят, кышкы анжалыда, цилэ вэрэ-ок, капитал цоран пужвьд йарэлэ кьрэдэл, пашалэн лыкмы мьлэндб пэркэм капитальствлэ йылатат, йөр-ят.

Йужный Амэри-кьшкят ванжэн кэр-дбдэ, пурыжым вэлэ тьнарбькк ужы-да. Шамак толшэш Бразильм нэл-шаш—тиштакэн кофе шачышдон кь-рэдэлмьм ужыда. Тьжэм мшакан аравлэм капитальствлэ йылатымыш-тым да ара пьндашэш кодшыжым шужыш нэээр халык кыцэ ьнэтлэн увалтылэш, тидьмат талэндэ шайышт пуат. Шужышвлэн мидьшкь бьнжы вэрэшт манын, кофэм тангыжышкат йөрят. Тиштакэнжы гьнь лыктын кэрдтүмь кэлгыцбшкк пьртат, шу-

*) 2/3, вэдбрэ—4,17 лит.

*) 900 кв. вочык.

жышывлән кидышкы такешок вәрешт-
маш гыцэт капиталыствлэят когон
лүдыт. Тиштәкән тьэкныкын у гы-
цын анзылтән шалгымышыжымат гә-
лән дә анжыктат: кофә гыц бштымь
брикет манмы кырпцвләдон паровоз-
вләм олтат. Тиды анзылымаш агыл
ма?

Ти сирән анжыктән мимы доцын,
кызытшы жәпйн Америкышты кинды
шачыш ваьтарәш кырәдәл шалгымы
гишән турәшдә шаналтыда. Ровочый
дон хрәсәнбын пүжвбддон парвалән,
пәшәлән лыкмы шбшәрбм, киндым дә
мол кыцкымәт капиталыствлә малын
вбдышкы йөрәт, йылатат? Цилә ха-
лыкшок тиштәкән утыдонок качкын-
йүн кәрдәш машанәдә? Укә! тьжәм,
шуды пачаш кәләсәш лиәш—укә, укә,
укә... САСШ-ты кызытшы жәпйн 16
мльион эдәм пәшәдә шбнзә. Тинәр
мльион ровочый халык тыгыды сәмь-
йәжбидон сыкыр лаштыкдә шбнзә,
укәшты нүштыләш, парвала. Пәшәжы
укә гынь, кыжәц оксажы лиәш? Цәрә-
жәт мүдыдәок кодәш, кукшы сыкы-
рымат нәлбн сьнгән ак кәрдат.

Мол капитал сәндәлыквләштәт
тәгәләнәк ыләш. Качмы-йүмы, чимы-
кыдацмы дә шуку мол хәдырәт,
складвләшты шүн киәш ситәт. И гыц
ишкы погынен шон—дикәшбжы вәр
уке. Тынә гыньәт, ровочый халык дә
хрәсән ышлән пиш кәрәлжым шул-
дәшәт нәлбн сьнгән ак кәрдәп. Капи-
талыствлә тавар цикаш вәр укәят,
производствыжым кәтбртән миәт. Пә-

шәдә блышы ровочый халыкшы нуж-
дәш кодын миә.

Тәвә кыштакән лаксакәт ылын, тәу
вә кыштакән кризис тьнгәлтбшәт. Кы-
зыт ниньдоны кризис кәчынь шәрлә,
кәлгәмәш, ләктын кәрдытмы урмашыш
пырән миә. Тиды малын тәнгә лиәл-
тәш?—Фабриквлә, заводвлә гыц ләк-
шы цика хәдыржы капиталыствлә
кидышты ыләш. Париш улы гынь вә-
лә капиталыст бшкә таваржым вы-
жалашат дә выжалышашлык гыц уты-
мат лыкташ цаца.

Кызытшы жәпйн цилә капиталыств-
мән сәндәлыкымок ти экономичәски
кризисәт пүктә. Капиталыствлә утән
шалгыш таварыштыдон ләктәш йөн
мотымашлаок шөргышбш куктаналт
миәт. Ти шөргыш капиталыствмьн кор-
ны пьтәртбшбштыжы ыләш, ик ка-
питалыствмән сәндәлыкәт тижәц каран
ак кәрдат. Капиталыствмән сәндәлы-
кышты кызыт парвалән блышы про-
льәтарвлә, хрәсәнәдон ушнән, капита-
лыствмән ваштарәш шагал тидым йаш-
ток пьтәрән дә вара сәндәлыкым со-
циалыствмән колтән вәлә, ти
орлык гыц ләктын кәрдыт. СССР-ты
капиталыствмән пьтәрбмы, тиштәкән кри-
зис укә дә линжәт ак кәрдат. Пәшәдә
блымәшдон, нуждәдон, пьцкәмбшдон
дә сьмьрлыш капиталыствмән вәрәш со-
циалыствмән у обществым кыцә стро-
йаш кәләш, мол сәндәлыкыштыгыш ро-
вочый, хрәсәнвләлән Совәт сәндәл ык
примәрбм анжыкта. М. Гәрцәнзон
(Рушла гыц сәрбмы) ,

Тымдым пәшәштышы МЭТОДВЛӘ гишән

Комунист партын ЦК 5-шы сән-
тәвбьрбн лыкмы постановләнбшты-
жы тәнгә кәләсэн: тын тымдымашыжы
политәхныствмән тымдымаш ыләш, ма-
нын. Тәхән тымдымашты тымәншб-
вләлән наукум йажон пәлыктымлә,
тымәншбвлә тымәншбмы лошток нау-
кы сәмьнәят, пәшә бштымьбидонат пә-
шә бштымәшбм (производствым) ваш-
ток пәлән шошты, кныгәвләгыц ты-
мәнәш нәлмьбштым пәшә сәм пәлымәш-
дон уштарән мыштышты, манын ЦК
кәләсэн.

Манмән совәт школы комуныствмән

гышән ынгылдарышы вәлә бнжы ли
бшкә тымдымашыжыдон брвзбьвләм
комуныствмән стройаш йәмдылән шок-
тышы лижы, цилә пәшәш йарал эдәм-
вләм тымдән лыкшы. Ик шамакын
маншаш гынь, школыгыц комуныствмән
вәрц кырәдәлшбьвләм, комуныствмән блы-
мәшбм бштән мыштышывләм тымдән
лыкташ кәләш.

Тәвә тәгәнә кого пәшә школылан
пумы.

Цилә пәшәшток, Сталин тәнг кәлә-
сьмьблә, пәшә йөнбм пәлән шоаш
кәләш, пәшә тәхныкым пәлән шомы-

ла. Паша йон палышы эдем вэлэ паша мастар лиэш, пашам вик, төр колтэн кэрдэш.

Школы пашаштат пашажым тымдымы метод виктара. Тымдышывалан цилан педагоги техникым—тымдым методвлэм пиш раскыдын палэн шоаш кэлэш.

Партын ЦК бшкэ постановлэньбштжы магань методвлэм нэлэш шүдэн?

Социализм пашалан тымдэн кэрдтшы методвлэм нэлэш кэлэш, манын. Тымэньшывла бшкэок социализм пашашкы шагал мыштышты, пашаштым бштэн мыштышты — тэвэ сэдблэн йамдылышы методвлэдон тымдаш кэрал манын.

Ти кэлэсбим мычыу тымдым пашаштжы методвлэ тэгэнь статья лишашлык ылыт:

а) Тымдым програмым вашток ситараш палшышты;

б) Науки палымашым програмы сэмбнь вашт палыктэн шоктышты—бирвэзбвлэн палымаш проуок йажо лижы;

в) Книгавлэгыц нэлмб науки палымашвлэм паша бштбмбдон уштарэн мышташ тымдышты—бирвэзбвлэ вуйышкышты ирсэ палымашвлэм вэлэ бжжбштб погэп, бшкэ палымашбштбдон паша йонбм цаклэн мыштышты, пашамат бшкэ кидэ бштэн мыштышты.

Методвлэ шуки йиш улы. Тошты шковлаштат методвлэ ылыныт. Совет власть лимбкб, совет школывлаштб шуки йиш методвлэдон тымдэн анчэнна. Кыды методшы йонанрак ылэш, маганьжы кынэш толэш—мэ 14 и мычки цаклэн шоктышна. Пачэш лэкшб „проэктэн“ методын йардымыжы бшкэ турэшбжок вблкб лэктб, кайы. Тидб гишан ЦК төрөк кэлэсэн пуш, тидб гишан шуки сирббмб, попымы. Мэ ти методым шуэн колтышна — маланна ак йары. Вэс вэцбнжб тошты годшы методвлэат ак йарэп. Йажонок палэн шомы, активный методвлэ вэлэ йарал ылыт. Нбнбндон вэлэ комунизм пашээш бирвэзб эдемвлэм йамдылэн шокташ лиэш.

Чбдбрак тымэньшб учительвлалэн, маланна йарал методвлэ гишан, ти статьяштэм кэлэсэлнэм. Солаштыш

активиствлалэн — партын чаэнвлалэн, колхозниквлалэн, атья-авэвлалэн тымдым паша гишан ынгылдарымэм шоэш. Сталин кэлэсбимблэ— „большевиквлалэн техникбим палэн шоаш кэлэш, бшлэнок спэциалист лиэш вэрэмэ шон. Социализм бштбмб вэрэмаштб техникб вэлэ пашам винок виктарэн сбнгэ“. Ти кэлэсбимаш мычыу кадр йамдылыштынэ педагоги техникб проу кэралжок ылэш. Труйышы халыккан сэдбмат палэш вэрэмэ шон, труйышы эдемвлалэн иктбланат школы вэкблэ тупынь шалгаш ак йары.

СОЦСОРЕВНОВАНЫ ДОН УДАРНЫЧЕСТВЫ.

Кэрал методвлэм ланзылаш тбнгалмэшкы анзыцок тэвэ мам кэлэсаш вэрэштэш. Активный методвлэ сагаок школын пашаштб пиш кэралжок ма ылэш? Соцсорэвнованы дон ударнычествы кэралжб ылыт. Нбнб паша ыгарымах, паша организуймаштышы формьжы ылыт. Сорэвнованы дон ударнычествым вашт витбктымблэок школ пашашкб пыртэн шокташ кэлэш—ик вьртэшат ти формым шуэн колташ ак йары.

Сорэвнованы дон ударнычествы бирвэзбвлэ логбцок лэктын миштб, бирвэзбвлэн бшкэ шанымыштыгбц силажым нэлжб. Кыды вэрэ тидбм шотшылан (формально) вэлэ пырташ цацат. Договорвлэмат бштат ылнэжб. Тэгэ бштбмаштб коргб тонжы укэ лиэш. Фабрик—заводвлаштбшб ровочыйвлалэок ти сэмбм тэ ватэн колташ кэлэш. Шуки школшвлаштат лачокшы сорэвнованы улы—пбтаршб кэлэсбимэдон сорэвнованы дон ударнычествы школы пашаштб вовсэок укэ бнэм ман. Улы, шуки вэрэок, бшкэ йажожым кайыктэн шоктэн.

Тидб гишан йажоракын ынгылдарэн шоктымыкы, бирвэзбвлэ логбц паша тэрвэтышб (инициативный) бирвэзб цуцам цымыралташ лиэш. Ты бирвэзбвлэ вара школы пашаштб ру вэрэшок цилэ тымэньшывлэмок школы-халэ шуктымыла тэрвэатш тбнгалыт.

Тымэньмб пашам пионьэр организацн кычымыдон, учитель витарбимдон иквэрэш ти энтузиаствлэ төрдэш тбнгалыт—самыньвлэм йамдат, бр-

вэзЫвлӓм ЦК постановлэньЫн кэлэ-сЫмЫлӓ органЫзуЙат, цИлӓжок пӓшӓкЫ шывшын пИжЫктӓт.

СорэвнованьЫжӓт тымэньшЫ ёрвэ-зЫвлӓн пыт шаньмыштыдон вэлэ лӓк-тӓш: кУшЫц шУдЫмдон агыл, ЫшкЫ-мЫштЫн вӓшт шаньмыштыдон лӓк-тӓш.

ЦК кэлэсЫмЫлӓ тӓгэ ЁрвэзЫвлӓ Ёшкэ пӓлЫмЫштЫмӓт шамланэнок (со-знатэльно) когоэмдэн шоктат, ЁшкЫ-мЫштЫн Ёшкӓок кЫчэн мыштышы лит-Ышкэ лоштышты дисциплинЫм кэлэ-шлӓ шЫндэн кӓрдЫт.

Соцдоговорым анзыцок пиш йагон, цИлӓ вӓцЫн висӓлтэн анчалаш кэлэш, цИлӓ пунктвлӓжЫмок мӓтодик сэмЫнЫ йарыктэн лыкташ кэлэш, пӓдагогИ процӓсЫштЫ (тымдым пӓшӓ ӓртӓрЫ-мӓштЫ) договорын пунктвлӓжЫ про-грамы мычыц шЫндЫмЫ планан пал-шэн миштЫ. Школын пӓшӓжЫм -соц-договор паштӓк пӓшӓ хӓлӓ тӓрвӓ-тэн, анзыкыла нӓгӓш палшыжы. До-говорышты цИлӓ пӓшӓжок айрӓтэмЫн анчыкталтшы: лЫмЫн тымдышывлӓлӓн, лЫмЫн тымэньшЫвлӓлӓн магань пӓ-шӓвлӓм ЁштЫмЫлӓ раскыдын шЫндэн пуаш кэлэш. ЦИлӓ школын пӓшӓ-жЫм, лЫмЫн пумы пӓшӓвлӓм ик Ёр-вэзЫдӓнгЫн цИлӓн раскыдын пӓлэн шосты.

Соцдоговорӓш кИдЫм пИштӓш (подписӓйӓш) цИлӓн анзылнок кэлэш. Договор ЁштЫшЫвлӓ кок вӓцЫнӓт иквӓрӓ погынат; партИ-комсомол-гЫц ӓдэмвлӓм, колхольштышы пасна ударнЫквлӓм, бригадывлӓм, совӓт-гЫц члӓнвлӓм, ӓтӓ—ӓвӓвлӓмӓт сЫ-гЫрӓл кандаш кэлэш. Договорышты-шы пунктвлӓм лыдмы годым красно-армӓйцЫн присӓк лыдмы ганьок ли-жЫ. ТЫнӓм ЁрвэзЫвлӓжӓт, когорак-влӓжӓт договорын кӓрӓлжЫм шУм вӓшт шИжЫт, Ёшкэ вЫлкЫ нӓлмЫ пӓ-шӓштЫ гишӓн когон шанаш тЫнӓлЫт, кольӓктивдон иктЫ вӓсЫлӓн палшэн договорыштышы пӓшӓвлӓм сИтӓрэн шокташ тЫнӓлЫт. Договорӓш кИд пиштЫмЫкЫ вара школыдон иктӓ—магань мадмашым анчыкташ кэлэш, вӓрӓмӓ йагон (торжӓственнo) ӓртЫ-жЫ.

Соцдоговор мычыц пӓшӓ ЁштЫмӓ-шЫм кЫрЫлтЫштӓок шотлэн мИмЫлӓ. Ик йИш пӓшӓ Ёштӓлт шоктаат—тЫ-нӓмок вӓштoк цИлӓ анчыктэн пуаш

кэлэш: магань пӓшӓ кЫцӓ ЁштӓлтЫн-кУ—маганьЫ бригады когонк анзыл-тэн, Ёштӓн, рӓзулътатшы маганьЫ лИн. Тӓвӓ тӓнгӓлӓ шотлэн нӓлмЫ матӓри-алым „учот лыкышкы“ (учетнЫй уго-лок) цИлӓгӓ погаш кэлэш, анчалшы ӓдэмвлӓн школын пӓшӓжЫ тӓрӓк рас-кыдын кайын колтыжы. Вара сӓ-мӓстр ӓртЫмЫкЫ когорак учотым Ёштӓн нӓлӓш кэлэш. Йори погынымашты рапортым кэлэсэн пуаш кэлэш.

Договор сэмЫнӓт (колхоз-совхоз, МТС дон, школ лошты) прӓдмӓтвлӓ пӓлЫмӓштӓт, ЁрвэзЫ ло органЫзаци-влӓштӓт тымэньмЫ пӓшӓ бригадыдон кӓшӓшлык.

Бригадывлӓм кЫцӓ ЁштЫмЫлӓ?

Бригадывлӓм кужырӓк вӓрӓмӓш чЫдЫжок ик сӓмӓстр кЫтӓш погаш кэлэш. ЁрвэзЫвлӓм кок стӓтъан пӓ-йЫлаш лИш. Тымэнь кӓрдтЫштЫ сӓ-мЫнӓт пӓйлат: пЫсЫрӓквлӓм ик бри-гадышкы мыльыраквлӓм пасна Ёшкэ цуцашкы погат. Вӓс стӓтъанжы-Ёрвэ-зЫвлӓм йӓрэн колтат. БригадывлӓшкЫ пЫсЫрӓквлӓмӓт, ольӓнрӓк кӓшЫвлӓмӓт цИлӓ бригадывлӓшкoк чучыктараш кэлэш. Тӓнгӓ йӓрэн колтымдон школы пӓшӓ бригадывлӓштЫ тӓр кӓн кӓрдӓш, маныт. ЁрвэзЫвлӓ лошты иктЫ вӓ-сЫлӓн палшымашат лИн шокта. Йа-рыдӓ йИшӓн-йИшЫн ЁрвэзЫвлӓм пӓ-йЫлымыкы тӓнгӓт лИн кӓрдӓш. Ик вӓцЫн куштылгыракын тымӓн кӓр-тЫшЫвлӓ ЁшкЫмЫштЫм когоӓш шот-лаш тЫнӓлЫт, молывлӓ вЫлкЫ чывань-ланэн анчаш тЫнӓлЫт. Ольӓнрӓк кӓ-шЫвлӓжЫ Ёшлӓн ЁнӓнЫдЫмЫ ганьы лИн кӓрдЫт. Школыштыш кольӓкти-вЫм тӓнгӓ пасна лаштыклэн шӓлӓтӓш ак йары, кЫцӓ гЫнӓт икуӓш, лачок-ок кольӓктивЫштЫ пӓшӓ Ёштӓш тым-даш кэлэш. Бригадӓш шӓлӓтЫмЫм ӓчӓ тЫшлӓлтэн лӓктӓш-йаожымат, худажымат пӓлэн шоаш кэлэш.

Ти пӓшӓ ӓчӓ вӓштoк пӓлэн шокты-мы агыл. Магань бригадывлӓштЫ пӓ-шӓ йажоракын кӓн кӓрдӓш, тЫнӓлтЫш школвлӓштЫ магань принципдон (мам анчӓн) бригадывлӓм цымырымыла—цИлӓ вӓцЫнок тымдышывлӓлӓн пыток тЫшлӓн шокташ кэлэш. Когорак школвлӓштЫ—ВУЗ-влӓштЫ, тӓхнЫ-кумвлӓштЫ гЫнӓ бригадывлӓшкЫ ик стӓтъанрак тымӓн кӓрдтЫшЫвлӓм цы-мырат. Тӓнгӓлӓ цИлӓ тымэньшЫвлӓжок кӓрдтЫштЫ сэмЫн тымӓн мӓйт.

Бригадыштыш бирвэзйвләм циләштәмөк пәшәшкй шывшаш кәләш, бригадылан пумы пәшәм бирвэзйвләлән шәләтән пумыла. Тәнгәлә ик бирвэзәт пәшәгьц каран ак кәрдт, лймьбн вацшы пәшәм бштән шоктымлаок шанаш тьнгәләш.

Бригадывләжәт тымдышын сьбнзә вьблнок лит, пәшә йөнбштйм ужаш лиэш, вэрәмәштй төрләләтәш мола лиэш. Бирвэзйвләжәт циләнок кок вэцьбн сьбнзә вьблнок лит: коләктьившәт анча, тымдышыжат анча.

Пәшә пумыкы, бригадыгьцәт, пасна бирвэзйвләгьцәт пәшәм пыт тәргәш кәләш--пумы пәшәм кәләсйм срөкәш кәрәк кьцә дә бштән шоктыкташ кәләш. Тәнгә влә акуратгысть лин кәрдәш, бирвэзй тәнгәлә коләктьивьбштй пәшәләш тымәнш шөш.

Соцсорэвнованьыдон пәшәлймәштй ударньыквләәт ләктйн мйәт. Комсомолын, пионьэр оргәнызацин дә тымдышын шиштөрмьбидон бирвэзйвлә лөгьц әнтузиаст—ударньыквләм моаш кәләш. Ударньыквлә вьблкьштй айьиртәмьбнок пәшәм нәлбйт. Пәшәм ньбнйлән йонгатаәмдәләш кәләш--кәртмьбштйм лачоккок бштән кәрдьбштй. Лймьбштйм, бштәш сөрмьбштйм, бштән мимьбштйм йори спискьшкй сирәш кәләш, школын коләктьив анзылнок плоток ниньй лиштй, бшкә кәрдтмьбштйдон мола тәнгвләштймәт пәшәшшүмьбн пижьктән шалгышты.

Ударньыквләгьцөк „общественный буксир“ манмы вәш палшымашат лшшәшлык. Пачәш кодшы бирвэзйвләлән ударньыквләәт дә эчә молывләәт бшкә охаташтыдонок палшаш тьнгәлбйт. Практикьштй кайәш — тәнгә бшкә охаташон иктй вэсйлән палшымаш йажон кән кәрдәш: пәлбшбйрәк бирвэзйвлә шайланрак кодшы тәнгвләштйлән тәнгә когон палшат. Ньэвольа приказдон палшаш шагалтымәт агы! Бшкә охатадон бштймәш ударньык тәмпйм (пәшә ашньыктымашым) лыктәш: бирвэзйвлә школы көргьштй тьнгәлбйтәт вара цилә пәшәжымөк изиньәк большөвиклә бштәш тымәнбйт.

Пәшәжйм лач йөнбн бштәш тымдымы методвлә палшат.

ТЫМДЫМЫ МЭТОДВЛӘ.

Совет школылан йарал методвлә 5 йиш улы:

1. Лабораториштй пәшә бштйктән тымдымы (лабораторный)
2. Тьшлйктән анчыктән тымдымы (исследовательский);
3. Экскурсивләшкй кандыштын тымдымы (экскурсионный);
4. Вәш шайыштмашдон тымдымы (беседа);
5. Цилә вэцьбн кайыктән—шижбьктән тымдымы (наглядно—иллюстративный).

Школы пәшәштй ти методвләм кәрәл сэмьбнш кычылтәш вәрәштәш. Ик пәшәлән ик метод кынәш ләктәш, вэсйлән вэс метод йарал лиэш. Вашток тымдаш йарал (всеоб'емлющий) ик методат укә. Методдон мә програмым йлбьжтәрәнә, програмын материалжым бирвэзйвләлән пәлдьртән пуәнә.

Бндә ти кәләсймь методвләм пасна-пасна айьиртәмьбнок ланзылән анчалына—анализйм бштәнә. Кыцәлә методдон пәдагоги процәсйм эртәрәш кәләш—сәдйм анчалына.

Лабораториштй пәшә бштйктән тымдымы (лабораторный) методдон анзыц бштймьбн план сэмьбнш бирвэзйвлә бшкә турәшбштй тымәнбйт. Пәдагоги процәс тәнгә кәә: пьбтәриок тымәншәшлык тәмь гишән тымдышы кьбтйкьбн ынгьлдарән кәләсәләш, пәлән нәлшәшлыкым анчыктән пуа. Вара тидьбн/паштәк цилә групьдон пәшә планым кангәшән лыктыт. Пәшә планыштыш пунктвләм пиш раскыдын, уты шамактә анчыктән пумыла—бирвэзйвлә циләнок пәшәштйм йажон пәлбштй. Тьбнәмок кәрәл кньигәвләм (литвәратурьм) тымдышы ажәд пужы. Цилә кәрәлжым анзыцөк эчә тымдышы йәмдйлән шьбндйшәшлык. Примэрлән кәләсәм — шудын, пүшәнгьбн йлбьштәш көргьм пәлбьктәш кәрәл лижь. Анзыцракок эчә тьбнәм лабораторишкй пушәнгьшуды йлбьштәшвләм кьбьбн кандаш кәләш, когөэмдйшбь стьоклам, молы кәрәл икструментвләм, кньигәвләм—цилә йәмдйлән шьбндймьблә. Лабораториштйш пәшәшш тымдышылан когон йәмдйләлтмьблә—заданьйвләм, пәшә ынгартышым, вьктәрймәшйм тымдышы вәт

пуа. Ик кого самыньшыкы вэлэ пыраш ак кэл: тымдышы командывайэн тымда гынь, ырвэзэвлалэн бшкэ турэшбштэ тымэньаш ирбкбм ак пу гынь, тынэм лабораторный метод ак ли. Заданывлэ мычыц, пландон, раскыды йадмашвлэдон ырвэзэвлэ бшкэ кэрэлжым кбчял лыкыт: тымдышыжы кэрэл годым палшалта вэлэ. Пашам ырвэзэвлэ бригадывлэдон бштат. Кыцэ бригадывлээш пайлалтмыла, анзылнырак кэлэсымб ылы. Бригадывлэ ик пашамок, ик йадмашвлэдон ик йишан-йиш матэриалым анжэн, бштат. Иктэжы ырвэзэи өрбн колта гынь, бригады палшалта; бригадыжат ак сынб гынь, тымдышы палшалта. Тэмб сэмбнь матэриалым тымэнь лакмбкб, бригадывлэ бшкэ палымбштэм группы халэ погынымашты кэлэсат. Икварэш погынымыкы группын палымбжы цилэ кайэш (вывод бштэлтэш). Вара ти выводым кныгачтэи сирбмбдон төрөштэрят—кныгавлэм лыдын лактыт. Паша йажон выводушты кныгаштбш дон иктөр лшшлбк. Тэнэ төрэш лакмблэн ырвэзэвлэ пиш сусу лит, бшкэ кэрдтмбштблэн бнбнбшб лит — пашам кашартымэшкб пыт бштэш тымэньбт, кныгавлэштбмат палшышэш шотлаш тынгалбт.

Тидын паштэк вара мондымашгбц выводвлэм сирэш кэрэл лиэш. Схэмэш таблицэш, диаграмэш анчыкташ, рисуймыдон, сирбмбдон кайыкташ. Кого листэш плакат постолым погөн шбндбмбкб, пишок йорал линэжб, альбомыштат йажо лиэш.

Рисуймашты, сирбмаштб, схэмы диаграмывлэ бштбмаштб ирэм когон тэргбдэ—талашэн лапаймаш сирбмаштбш самыньвлэ молы чучат бнбштб лиэш, тынэмок изи самыньжымат вашток төрлэн колташ кэлэш. Тэнэ тэргбмбнэдон, вашт төрбмбнэдон ырвэзэвлэм ирэн, тбшлэлтэн паша бштэш тымдэнэ.

Выводвлэм кайыктэн сирэн шоктымыкы, пачэш кэлэсымашбм выводым бштэлтэш вэрэштэш. Ти кэлэсымбдон ик паша кашарга, вэсылэн корны пачылтэш.

Ти методым малан активный ма наш лиэш? Пумы пашам ырвэзэи вашт шанэн (сознательно) бштэ, тымэньмб пашажы анзылныжы раскы-

дынок кайэш, пашажым ырвэзэи колэктывбштб (икуэш) бштэш тымэньэш. Төр ужаш—төр шанаш тымэньэшат бшкэ турэшбжят пашам бштэн кэрдтбш лиэш. Сэдбндон тэвэ ти методым активныйэш шотлаш лиэш.

Тынгалтбш школышты ти метод когорак группывлалэн вэлэ йаралэш лактэш. Тэнэ гыньят, ти методдон вашток тымдаш ак йары, лаштыкын колташ, вашталтылаш кэлэш.

Ти методышты, тэгэнь паша лаштыквлэ кайыт: 1) тэмы—заданы, 2) паша эртэрбмашбжы, 3) вывод бштбмаш, 4) выводвлэм сирэн кайыктымаш (фиксация), 5) пач кэлэсымаш. Ти методдон педагоги процесбм кыцэ эртэрбмла — кужыракынок кэлэсышнэ.

Тбшлбктэн анчбктэн тбмдчмы (исследовательский) методдон пашам кымдаракын колташ лиэш, лабораториштб тымэньмб дорц кэлгбракбн нэлэш лиэш. ырвэзэвлэн палэш цыцымыштым (пытливость) төр корныдон виктэрэн мимбкб, тбшлэн тымэньмбштбм когонок шарэш лиэш— ырвэзэвлэ кэрэлбн тбшлбмбштбдон цилэжымок пинбдбн палэн кэрдбт. Пашавлэжым вэлэ тымдышы пуэнмыштыжы—тынэм ырвэзэвлэ пумы пашавлэм бшкэ турэшбшток бштэн шоктат, тбшлэн—палэн лактыт, тбшлэш тымэньбт.

Ти методдон паша тэнэ лаштыклат бштэлтэш. Пбтэри тбшлэт, вара анчымы матэриалым йишан-йиш сэмбнь айырэн төрөштэрят, цилэ ылмашын (йавлэнын) законжым тусарэн лыктыт, вара палэн нэлмбштбм пашашкбштб пыртат.

Педагоги процес тэнэ кэа: 1) Бштбшашлык пашам анчыктэн пуат—програмын тэмы мычыц раскыды заданывлэм шбндэн пуат. 2) Мам тбшлэн палымблэ, анзыцок цилэ йамдблэн шокташ кэлэш. Шамак толшы иктамаганбы учрэждэньбшкб кэмблэ гынь, толмы вэрэмэ гишанят молы гишанят анзыцок ти учрэждэньбдон попэн йамдблэш вэрэштэш. Вара ырвэзэвлалэнят кышкы малан кэмблэ—цилэ палыман лижы. 3) Сэдбндон тбшлэш кэмэшкб паша планым, схэмбм бштэн шйадбмблэ. ырвэзэвлэ цилэнок иктб дэнбнь бштбшашлык пашавлэм палыштб. Заданы-

влә мычыц йадмашвләм йышкәок шындышты, тымдышышты вара анчал вәлә ләктәш. Планышты ма ак сити гынь, тымдышвлә йрвэзйвлә дон икараш анчән ләктит. 4) Планым, йадмашвләм йарыктән шоктымыкы, пәшәм бригадывлә ләш шәләтән пуат, бригадыштыжат пасна йрвэзйвлә ләш пәшәм пайлән пуат.

Тышләш кәмбикышты, йрвэзйвлә ләшкә тышләшты, йадмашвләмычыц отвәтвләм сирйшйвлә вәлә йнбшты лиәп. 5) Цилә йәмдйльмйкы, бригадывлә тышләш кәят, планыштыдон цилә анчән толыт. 6) Вара пәлән толмыштым кынын нымырән шындыт (систәмбидон погалтат). 7) Пәлән толмыштым лабораторишты (класышты) кныгәвләдон торәштәрән миәт. 8) Вара, цилә групыдон погынен, цилә пәшә хәләвашток анчән ләктит. 9) Тәнгә икараш анчән пәлән шолмыштым кайыктат (выводым йштәт). Выводвләм такәш йамдаш аккәл. Пәрвиш кәләсймләок циләләнок сирәлтәш кәләш, схәмыдон диаграмвләдон, рисуйымыдон молы кәрәл сәмбйнь пәлдйртән шындымбйлә. Тәмбй тымәнй ләкмбйм школ коргыштыш плакатәш әль альбомәш цилә статьян анчыктән шындыш кәләш. 10) Сәк пачәшок тымдышыжы пачшмакакым кәләсә, пәшә әртәрымбй, пәлән шомым кәләсән пуа. Вара ти пәлбймбй паштәк әчә пакыла мам пәләш кәрәл лиәш, сәдбймәт анчыктәләш.

Малан ти мәтодым активный маныт, пәшә кәмбй дорыцок цаклышта вәкәт. Лабораторный мәтод гишән мам кәләсйшнә, ти мәтодыштат циләжәк улы ыләш. Йрвэзйвләм пыт пәләш цацкытмыжыдон, тышләш тымдымыжыдон, ти мәтод әчә йнбәнрәк лиәш. Кәләш — ак кәлбй вәлә ти мәтодым кычылташ ак йары. Совет школы лимбй андак йрвэзйвләм вашток тышлбйктән тымдат ылы — заданым пуатат, йрвэзйвләлән йшкә турәшбшток цилә

пәлән пәлбйктәншты ылын. Робинзон Крузолаок йрвэзйвлә цилә тышлән каштыт ылы. Кәрәлбйн вйктәрбйдә тышлән тымдыктымы мәтодат сәдбйгәнй „Робинзониада“ лин кәрдәш. Мәтсдын тәхникым тымдышылан вйкок пәлән шоаш кәләш, вара цилә мәтоддонат вйктәрән мыштышы лиәш.

Ти мәтоддон природы пәлбймәш, физикбйм, химим, мам тышлбйктән (опытдонат) анчыкташ лиәш — сәдбйвләм тымдаш йажә; обществовәдәнймиәт, йбйлмбй закон пәлбймәшбймәт пуаш лиәш — халык логбйц ләкшбй попымашвләм молы пәлбйктәш лиәш.

Йөнәш — толмы годым 1-ш игбйцок тымдаш лиәш. Примәрлән, 1-шбй и тымәнйшбйвләлән тәгәнй заданым пуаш лиәш: пөрт коргыштышты воздухым кыцә йонгатамдәт, магань вәнтыләци улы сәдбйм анчән пәлбйктәш. Тәгәнй пәшәжбй тышлбйктән тымдымаш лиәш. Тәнгә сола йбймәшбйм цилә сола халык йрвэзйвлә пәлән ләктбйн кәрдбйт. Кынәш толмы годым програмыштыш тәмывләм цилә групывләләнок ти мәтоддон пәлбйктән пуаш лиәш. Школы коргыштыш тымдымы годымат йрвэзйвләм тышлбйктән тымдаш лиәш — иктәмам тышлән пәләш школгыцәт вьртәшкә колталташ лиәш. Шырәнжәк школыштыжы планым вәлә йштәт, пәшәжбйм школгыц ләкмбйкы йәрсбйм вәрәмән йрвэзйвлә йшкә турәшбшток йштәт.

Тымдымы кныгәвләш кәрәк мадәик тәмыгыц дә йишән-йиш мәтодвләдон тымдым процесвләм анчыкташ кәлнәжбй. Токо тымәнй ләкшбй тымдышывләлән тәгәнй примәрвлә пиш кәрәл ливәшты. Мбйнь шанымаштәм гынь, опытанрак тымдышывләлән шәкләнбдәок йшкә уроквләшты гишән пыток сирәш кәлнәжбй. Тәхникы сбнгймәшәт тәнгә йбйләрәкбйн цилә пәдагогвлә лошкок пырән шонәжбй.

(Пакылажы вәс №-шкы кәә)

Кулакын мырыжы

Пирёй йукшы, ой кышты вэл?
 Кышты вэл?
 Тагата тынбшты.
 Кого шёргышты.
 Миколайын*) кычыкшы, ой кыш-
 ты вэл?
 Кышты вэл?
 — Ку пәлә тагышты,
 Рэвольүцй шавьктән.
 Лүдшй морәнжй, ой кышты вэл?
 Кышты вэл?
 — Йәл полкышты,
 Кого сәрәнышты.
 Нэзэр марәмжй, ой кышты вэл?
 Кышты вэл?
 — Кого колхозышты,
 У йәлымәш корнышты.

Пәлымәш вэрц

Йыл вьд кашталаш.
 Ош вөдбйрә кәлэш. (кок кәнә).
 Йажон йлән мышташ
 Кнвигәм лыдаш кәлэш (кок кәнә)
 Вьдсбнзә вьд кашталаш
 Ош карка кәлэш. (кок кәнә).
 Лыдын-сирән мышташ
 Школыш кашташ кәлэш (кок
 кәнә?).

..... *) Миколай кугижән властьшй.

КЫРЫК МАРЫ ЛИТЬЭРАТУР РАБОТНЫКВЛӘН КОНФЭРЭНЦЫН ДӘ АВТОРВЛӘН РЕЗОЛЬУЦЫ

Кырык Мары районын III-шы партконференцин рәшәнбывләштыжй кәлөсбймбй сәмбнй, Кырык мары литьэратурым бштымәш пәшәвлә гишән Вәликанов тәнгән докладым дә Кырык мары издательствбн пәшәжй гишән Соснов тәнгән содокладым колышт ләктынәт, литьэратур работниквлән дә авторвлән конфэрэнцй тәвә мам тусарән кәлөсә: ВКП(б)-ын видән мимбдон, партын гөньэралый лннбжй вэрц пыт гыцәт пыт кбйрәдәлбн; кок вәкбдә лывшалтмашвлә ваштарәш—сәк кого лүдбшән вургымлаш лывшалтмаш ваштарәш дә вургымлашкы лывшалтмашлан лачокшымок палшән шалгышы «шалахайыш» лывшалтмаш ваштарәшәт пыт кбйрәдәлбн; Ләннынбн национальный политикбй ирә ыламаш вэрц пыт кбйрәдәлмәш пәшәшты сәк кого лүдбшән дә «айыртәмбн локтызан» вәликодәржавный шовинизм ваштарәш

пыт гыцәт пыт кбйрәдәлбн; вәрвләштыш (мәстный) пөйтәш цацышы национальный кулаквлә дә рәакци сәмән тыгыды буржуази интэлигенцбн шамжы анжыктышы вәрбштыш (мәстный) узкий национализм ваштарәшәт тбнгәләок пыт кбйрәдәлбн дә цилә статья лывшалтмашвләмок пурын анжымаш ваштарәшәт пыт кбйрәдәлбн, кырык мары районыштыш труйыш халыквлә, цилә Совет сойузыштыш, Угарман крайыштыш дә Мары областыштыш труйыш халыквлә дон иквәрәш, социализм стройы-машты дә ровочый халыквләм, колхозныквләм дә цилә труйыш халыквләмок экономикбй сәмбнжәт, культур сәмбнжәт анзыларән колтәнәт, пачәш кодшы районнам анзыц кәшбй районвлә, областвлә рәдбшкбй шывшын шагалтымашты рәшбшбй сбнгбмәшвләм мә бштән шоктәннә.

Ти сбнгән мимәшвләнәжй тәвә

кыштакан былыт: районыштышна промышльённостьым вэс пачаш бштымаш (рэконструкци) пашашты (Йүрнэш кого кавашты заводым стройымы, Тумэрэш—льэсаводым, Тумэр Мадар ло кыртны корным стройымы, 1932 инжы ти корным Йошкар-ола йактэ шоктымы лизш, „Лэнын лыман“ заводым вэс пачаш стройымы моло), шыргы промышльённостьым вэс пачаш бштымашты да мэханизацияндымашты моло ти сынбимашвлэ ылыт. Ти сынбимашвлэ кустарный промышльённость шарлымашты, тидын валовой продукци лакмашты, чльэнвлэжы шукэмашты да тидын социальный составым йажоздымашты эчэ ылаш.

Районыштыш промышльённость шарлымашдон иктөрөк ровочыйвлэжят шукэмбинит; 1932 и тынгалмашеш 4000 адэм нэрышкы ровочыйвлэ шукэмбинит; крэнной мары туйыш халыклогыцат пүлэ ровочыйвлэм шывшымы.

Парты видымдон, социализман промышльённостьым шарэн мимбидон сола хозайствым социализм корнышкы ваштымаш пашашты ма пүлэ анзылтэннэ: 1932 и тынгалмы андакеш 36 проц. нэзэр дон срадыак хозайствым коллэктывандымбы, колхозвлэ цилажы 37,1 процентты удым вэрым йашнэныт. Сола хозайствым социализм корнышкы сэрэл колтымашты, да волькы урдымы да сады-кавштавичы пашаанышкы тидым сэрэл колтымашты. Кырык мары районеш бштымбы Машина-Трактор станци пыт анзылтэн колтымашым бштэн колтэн кэрдэш.

Экономикына йонэн дүлталт мимбидон да манман районыштышы туйыш халыквлэн активностьюшты когон гыцат когон кушкынат, туйыш халыквлэн культурыштат когон кушкын: шковлэ шукэмбинит, тымэньмы иашан брөвэзбвлэм иктышты тангынок шковлэшкы пыртэн шоктымы, ыдын-сирэн мыштыдымвлэм да изиш мыштыкалышывлэм тымдымаш пашашкы 96%-ым шывшын шоктымы, шым и тымдымаш пашам шарымбы, пэриодически да пэриодически агыл пэцат кушкын, халык шу анжымаш паша шарлэн да молвлэят шукы бштэн шоктымы.

3. Тидывам цила икараш нэлмэжы „Маробласть систэмбшты кырык мары туйыш халыкын социальный. культур-экономик сэмэн шарлымаш-жы лин кэртбимашыжым Кырык мары районыштышы работник цуцавлэн анжыктэн шокташ цуцымашыштым эчэят цила хала шин шуа, да нинын тэнгала бштэш цуцымашышты нациноальный кулаквлэ дон тыгыды буржуйвлэн редакци сэмэн интэллигенцилэн йарал иаш манын, туйыш халыквлэн пурын блымаштым шөраш цуцымаш ылын.“ (Кырык мары районнын III-шы партконферендин рэзолюцы гыц нэлмэ).

Быц иаш планын социализм стройымашын кого тэмпывлэжы „пэрви пбзырныбкышты блымшы пачеш кодшы халыквлэн культуры дон экономикы сэмэн шарлымаш-кушмашыштым эчэят чынь анзыкыла шывшаш тэргат“ (Угарман крайын II-шы партконферендин рэшэны гыц).

Большевик сэмэн коктымшы быц иаш планыштыш польитык сэмэн сэк тын пашавлэм, „капитализм эльэментвлэм да цила классвлэ халаок йашток пбтарымаш, класс сэмэн айыртэмвлэн да эксплоатацин лиманы вирвлэштым (причиновлэштым) йашток йамдымаш, капитализмын тоштывлэштым (пэрэжиткывлэштым) адэмвлэн экономикыштыштат, шамыштыштат сынгэн шоктымаш да сандалыкыштынна цила туйыш халыквлэмок классдымы социализман обшэствым пыт гыцат пыт стройышвлэшкы сэрэн шоктымаш“ (17-шы партконферендин рэзолюцы гыц) пашавлэм бштэш тынгалаш манын, быц иаш планын остатка нблымшы ин бштышашлык пашавлэжым (програмыжым) кэрөк ма-да бшгэн шоктымаш вэрц литьэратур пашашты шалгышы цила работныквлэн пыт гыцат пыт бштышашлык пашаэшышты конфэрэнцы шотла.

Ти сэк кого бштышашлык пашавлэ—коллэктывный пропагандист, агитатыр да коллэктывный организатор ылышы пэцатым, айыртэмбшжок „национальный форман, прольэтар сэм көргэн ылышы литьэратурым пыт шарэн колташ да цаткыдэмдэн колташ ти бштышашлык сэк кого пашавлэ тэргат да литьэратурын идеологи сэмэн көргыцын систэмбжы вэрц пыт

кӱрӱдӱлӱн, мӱлӱннӱ йарыдымы националистичӱски, шовинистичӱски дон контррӱволюцӱдӱ сӱмӱн тронкиствлӱн контрбандым пыртымаш гӱц литӱратурым пыт гӱцӱт пыт пӱрӱгӱмӱлӱ дӱ эчӱ партыын, ровочый классын кӱрӱдӱлмӱш историштӱш фальсификацӱ (йажо вӱрӱш худам вӱштӱлтӱн пумаш) вӱштӱрӱш дӱ социализмӱн обшӱствым ӱштӱмӱш вӱрц кӱрӱдӱлӱш эчӱ тӱргӱт.

Партыын историм тупыньӱшлӱ онгырымаш, фальсифидируйымаш (йажо вӱрӱш—худам вӱштӱлтӱн пумаш) ылмашвлӱм дӱ чуждый идеологи пырымаш ылмым кырык мары издательствы пыт оролыдӱ, пыт анжыдӱ („Изи колхозник“, „У сӱм“ молӱ) манын конфӱрӱнци тусарӱн кӱлӱсӱ.

ӱштӱн шоктымаш пӱшӱвлӱ гӱц пасна, кырык мары литӱратурым ӱштӱмӱш пӱшӱ, ти пӱшӱ йӱр литӱратур работниквлӱм цымырымаш пӱшӱ ситӱлыкын шӱрӱн шоктымӱ агыл лӱп манын конфӱрӱнци тусарӱн кӱлӱсӱ; литӱратур силавлӱм угӱц тымдӱн куштымаш пӱшӱ лыскыдын кӱ; прольӱтар писательвлӱм организуйымаш пӱшӱ, кружоквлӱм молӱ организуйымаш пӱшӱ ынимат ӱштӱмӱ агыл манын, конфӱрӱнци тусарӱн кӱлӱсӱ.

Угӱц кушы сӱмӱрӱк писатель кадрвлӱлӱн польтивӱкӱ сӱмӱн, тӱӱори сӱмӱн дӱ тӱӱхникӱ сӱмӱн тымӱн шӱашышты пашымашым пумашты дӱ видӱмӱшты издательствы пӱшӱм лыскыдын ӱштӱн.

Издательствыштӱ дӱ тӱдӱ сага ӱштӱмӱн коллективлӱштӱ пӱшӱвлӱ кӱмӱшӱм анжӱн, тӱшлӱн лӱктӱнӱт, дӱ анжыктӱн мимӱ ӱштӱшӱшлык тӱн пӱшӱвлӱм (задавлӱм) ӱшӱшкӱ пиштӱнӱт, тӱхӱн ӱштӱшӱшлык пӱшӱвлӱм конфӱрӱнци анжыкта:

1. Кырык мары район III-шы парт-конфӱрӱнци рӱшӱнӱ анжӱн йарыктымӱ. Кырык мары издательствы дон ОГИЗ сагашы кырык мары сӱкцин 861 пӱцӱт листӱш 1932 ин ӱштӱшӱшлык пӱшӱштӱм кӱрӱк ма-дӱ ӱштӱн шокташ манын, Стальин тӱнгӱн 6 условийӱм дӱ издательствы пӱшӱ гишӱн 1931 ин август 15-ын лыкмы ЦК ВКП(б)-н рӱшӱнӱбийӱм ӱлымӱшкӱ пыт пыртӱн мӱш конфӱрӱнци издательствывлӱлӱн шӱдӱ.

Автыр бригадывлӱ лошты социализм тӱнгӱштӱрӱмӱш дӱ ударничӱствы мӱтод цилӱ пӱшӱштӱжок тӱн мӱтод лишӱшлык ылӱш.

2. Кырык мары литӱратурышты фальсификацӱ ылмаш улат, тӱгыды буржуазин национал-шовинизм сӱмӱн идеологи тӱшкӱ пырымаш улат, издательствывлӱн дӱ цилӱ литӱратур работниквлӱн тӱн пӱшӱвлӱшӱшты конфӱрӱнци тӱвӱ мавлӱм шотла: сирӱн колтым материялвлӱм пыт гӱцӱт пыт анжӱн миӱн, газетвлӱ гач дӱ „У сӱм“ журнал гач пингӱдӱ самокритикӱм йӱндӱрӱн колтӱн, кружоквлӱштӱ, учӱбниквлӱм ӱштӱмӱш бригадывлӱштӱ молӱ, икараш анжӱн, тӱшлӱн лӱктӱн, ти ӱдологи вӱштӱрӱш, ти фальсификацӱ вӱштӱрӱш пыт гӱцӱт пыт кӱрӱдӱлӱш кӱлӱш. Тидӱ гӱц пасна, издательствышкӱ штатный политрӱдактырым пырташ кӱлӱш манын, дӱ тӱ жӱпӱнок штатный агыл политрӱдактырвлӱмӱт пӱшӱшкӱ шывшаш кӱлӱш манын, конфӱрӱнци анжыкта.

3. МАПП айыртӱмӱн пӱшӱжӱм пыток тӱрлӱн колташ кӱлӱш манын, тидӱм организуйаш дӱ тӱшкӱ цилӱ литӱратур писатель кадрвлӱм, айыртӱмӱнок рабсӱлкор пӱшӱ гӱц лӱкшӱ угӱц кушшы сӱмӱрӱк кадрвлӱм шывшаш кӱлӱш манын дӱ литӱратур работниквлӱн политикӱ сӱмӱн, тӱӱори сӱмӱн дӱ тӱӱхникӱ сӱмӱн тымӱнмӱшӱштӱм кружоквлӱштӱ йӱндӱрӱш кӱлӱш манын, конфӱрӱнци кӱлӱсӱ.

Ти толшаш тӱлӱзӱнок организационный пӱшӱм пӱтӱрӱн шокташ кӱлӱш манын, издательствыштӱт, рӱдакциштӱт, тӱнгӱлӱок школвлӱштӱт, тӱхникумвлӱштӱт, прӱдприятивлӱштӱт, дӱ кого колхозвлӱштӱт план сӱмӱн кружок пӱшӱм йӱндӱрӱн колташ кӱлӱш манын, МАПП айыртӱмӱн бӱролан конфӱрӱнци шӱдӱ дӱ ти пӱшӱм ӱштӱмӱштӱ сӱк пӱтӱрижок тӱӱхник сӱмӱн, йӱлмӱ сӱмӱн пӱлымӱш дон ӱштӱн тымӱнмӱм (навыкым) йӱндӱрӱмӱш лӱлтӱмӱш пӱшӱ програмы ӱштӱмӱшӱм анжалаш кӱлӱш.

Школвлӱштӱш, колхозвлӱштӱш, дӱ литӱратур силавлӱм пуӱн шалгышашлык, агропӱдтӱхникумыштыш литӱратур кружоквлӱн пӱшӱштӱм, мӱнмӱн районыштыш промпӱрӱдприятивлӱштӱш заводвлӱн историм тымӱнмӱш кружоквлӱн пӱшӱштӱм ай-

ыртэмбинок и а р э н колташ кэлеш.

4. Кырык мары йылмби гишан правописанбым толташ кок тйлазбштй лыктын шокташ манын, цила кэрал условиллам, матерьяальный базым, автырвлан силам цымыраш (организуиаш) издательствывлән конфэрэнци шүдә. Правописанбылык матерьяалвайжым кырык мары литтератур йылмби гишан лимби конфэрэнцилән тйшлән ләктәшбйи пыт йәмдйлән шокташ лижй. Вәрәләвләштйи махань шон пырышы шамаквлә (тәрминвлә) дон кырык мары йылмби сүкләлт шйндйинәт, тидйи пыт бштймәшбйи кэрал ыләш.

Кырык мары йылмби граматикйи бштәш ак кәл манмаш вәкбй, дә кырык мары йылмбйимәт йамдаш кәләш манмы вәкбй кыды тәгвлән онгырымашыштым конфэрэнци когон йәтлә. Мары йылмби ак кәл манмашыжы — „национальный йылмбйи, культурын, бытын айыртәмвләштйи ййр эртәш“ (Сталин) цагышы вәликодәржавный шовиниствлән шайаштым попымаш ыләш.

5. Кнйигәвләм шәрймәш пәшәштйи „Кнйигәм—халыквлә лошкы“ манын партыи анжыктымыжым йлбймәшкбй совсәмок пыртән шоктыдымаш—мары литтературе шотәш пиштбдбймәшдә вәликодәржавный шовинизм ылмәшәш шотлалтәш манын конфэрэнци кәләсә. Кнйигәвләм шәрйишбй апарат гбц дә Свәзбйи район айыртәмжбй гбц кнйигәвлә дон „У сәм“ журналым халык лошкы шәрймәш пәшәм лачокшымок пыт йаожөмдән шокташ издательствывлән тәргәш конфэрэнци шүдбй.

6. Совет, копэратив дон хозәйиствы апаратвләштйи, обществәнно—политически органицивлән апаратвләштйи мары йылмбйшкбй сәрймәш (рәализаци мар'языка) пәшә планым бштән шоктышашлык условиллам издательствывлән дә рай-ОНОН методически буроан конфэрэнци бштәш шүдә.

7. Методик Совет сага учебниквләлыкмаш пәшәм методик сәмынь видбйшбй сәкцим районолан бштәш шүдәш.

Потына

„Инвалидвлә“

Тилошты мә донына, тәхәнә масак ылыы. Эртбш иәш колхоз доходнам пайылышына.

Цилә колхозныкынок пәшә кнйижкә улы. Кнйижкәштйи мазар пәшә кәчбйи сирбйи, тйнарбйи и плучайәт.

Тидыжбйи гбйи йажо, дә циләләннок агыл. Ровотайышты колхозныквләлән вәлә йажо. Ровотайыштымвләләнжбйи, өркәнбшбйвләләнжбйи пишок йажо агыл, пү сәмәшбштйи ак тол.

Малын вара, йә, пәшә кәчбйвләштйи циләләннок шйндйи агыләп?

Малынжым—ада пәлбйи гыцә? Кыдыжы—йасы ылын, кыдыжы—шушыр, йлбйшбйи эдәмбйи ма укә вара?

Тәвә, ти пәшә бштбдбймбйи шушырвләәт, йасывләәт, колхознан видебйшкбйи потыкәвәт, пөртмәт кузән кәй,

машанәт, саслаш, рүжгәш, пачкаш тйгәльвәбйи.

Иктбйи сасла, вәсбйи сасла, ынгылашат нымат ак ли. Лач Кырык мары районна ййрок йукушты шакта, машанәт.

Органициваннбйи агыл эдәмвлә дон слайән кәрдат, ма?

Иктбйи гбцәт когон Маклака Хөдөр сасла.

— Кәлтбймәшвлә, цәротдон попәмәдә ыланәжбйи!—манын, сасышывлә вйкбйи тидбйи сбйбйрәл колтыш дә, колхоз видәмлән попа:— Орландарышвлә, шык логәрвлә, малын вара мәләннә пәшә кәчбйи сирбидәда?... Молвләләнжбйи эчә-эчә, мбйләмжбйи малын вара путәлыда? Малын...

Тидбйи шайажым Панды Васи ләәштәрбйиш:

— Малын, манәш, мбйләнәм пәшә кәчбйи сирбидәлыда? Инвалид ылмәм ад а пәлбйи ма? 15-ый годынок эчә мбйи шушыргәнәм, кбйдәл пышкыды вәрәшәм тбйкнән... Кбзбйтәт тәвә, цәрнәнәт ам

көрдт, кахырыкта, пашайшкы лакмэм
ийдэ, үштү-мыж кыча.

Васлин шайа лошкыжы Хөдөр пыра:

— Мыйланэм—манэш—шукэрдэт агыл, 60 и шон. Пашайшкы лактайшжайт мыйланэм йако агыл, пүштат кайэш... Закон шүдбим сэмбынжайт, мыйланэм паштам бшштүмбйла агыл, шонгы вуйэмдон каналтынэм...-маньы дэ, тидь паштэк, тыагыра йукан Оксунья бнгырал колтыш. Манэш:

— Эх, карштыдым вэрвлэмжэт мыйнын укэ вэкат, доктырат мыйным анжэн, көргө йасэт улы, манэш. Кынээрвурдэмэчэ йочгэ шиэш, пылышбштэм шугэ шакта, онэм пйзбйртэ, йид вашт амалэнэт ам көрдт вак, ййгбнзэйткэ, өрдбйжэм шыра, шүмэм каршта...

Лач махань-махань йасывлэм попэн йиш ми вэл? Сандалык вйлыны ма улы йасыжым, цилэок вэкат шотлэн лэктй. Ти бдырэмаш гыц доктырым бштүмбкй, прават йшок мыштышы лиэм, машаналтэш...

Оксунья паштэк, Перэпэлкин попаш тынгалы. Тидь төрок кэлэсйш:

— Мыйн—граждан вырсэш шушыргыш гэрой ылам!-маньын колтыш. — Контр-рэвольүдй ваштарэш кйрэдэламаншты мыйн ганьэм пытшалгышыжат укэ ылын... Мыйланэм таганамок ордөнбим пумыла ылы... Ку палэ, мыйн укэ ылынам ыгэцбй, рэвольүцижайт ашьят ак ли ылы, рэвольүдйдежбй колхоздежат укэ ылэш ылын!.. Татбй паша көчбим мыйланэм бнэдэ шотлы эчэ!.. Настояшый бүрократвлэ ылыда!..

Поньмыжы лошты, бшйат цаклы, Йогор тыотья толын шагалы.

Йогор тыотажы төрокок попышаш гын, иктын гыцбйнат йако колхознык ылэш. 70 иаш ылэш гынбят, сэмбйрйквлэ ганьок пашам бштэ. Тидь мәнман коньухна ылэш. Пиш бнбән, порадкым йарата.

Йогорэт ти йалахайвлэм йажон пачкэн пуш.

— Йылмбидам амат тыгэты ыланжы, манэш.—Алталэдэш! Панды Васли инвалид агыл, йалахай ылэш. Хөдөржайт тыхэнюк йалахай... Мыйн когорак ылам гынбят, тэвэ, силаэм чбдбй гынбят, 200 паша көчэм улы...

Оксуньян нима йасыжат укэ. Мындырешбйжы тидь өрбн. Перэпэлкинжы алталышы ылэш. Тидь махань гэрой вара! Дээртир ылэш, шбйргбй воктэн шблбн каштын!..

Йогор тыотья, йалахайвлэ вэкбйла сарыал шагал, нинбим парнэжыдон анчыктынэжбй ылат, нима манаш.

Хөдөрят укэ, Перэпэлкинят ак кай, Оксуньямат ат уж. Лач мардэж бфылал намал кэмбйлак, йамын көвбй...

Ты годшэн ик инвалидймат, ик йалахайымат мәнман колхозыштына ат уж. Ку ровотайа, тыдбйвлэлан, вэлэ пуэнэ. Чбдбй силаанвлэлан, пашам пыт бштэн көрдтбмвлэлан куштылгы пашавлэм бштыктэнэ...

Колхоз видэмбшкй саслаш мишы „инвалидвлэнэ“ йукат укэ, пашам бштят, йасы ылына маньын, акат попатэл...

М. Р.

.....

Аргус.

Плагиаторвлэ ваштарэш.

Кырык мары писатвьель, поэтвлэнэ кушкынок кушкыт. Тагачшы салькорвлэ, рабкорвлэ, стэньа газетвлэштй сирэн шалгышвлэ—иргодлык писатвьель, поэтвлэ ылыт, мантэ ак ли. Тидьжбй тэнгэок лишашлык. Лин мийшйжайт тынгэлэок лин мий: сэк пытариок газетвлэшкй увэрвлэм сирят. Нинбйвлэ салькорвлэ, р а б к о р в л а ылыт. Увэрвлэм сирймашешбштй

изи замэткивлэ паштэк коговлэм сираш тынгэлэйт, очэркйвлэм сираш тымэнь шот. Очэрквлэм сираш тынгэлэмбкйжбй, шайыштмашвлэм (рассказвлэм) молаат сираш тынгэлэш лиэш. Лыдышвлэмат сираш тымэнь шоаш лиэш.

Шайыштмашвлэм сираш тымэнь шоашыжы куштыгок агыл. Тидьбим пыт кычэн тымэньмбйла. Сираш тынгэлэмшккй, класиквлэм, кбзбйтшй прольэтэр писатвьельвлэн, поэтвлэн сирймвлэштйым (произведэньбйвлэштйым) когон лыдыла, сирймаш тыхникыштйым тымэнь нэлмбйла, тыэорим йажон палбмбйла.

Тидьвләят эчә ак ситәп.

Цилә прольәтар писатъәльвлә, по-
этвлә Карл Маркс дон Ләннынън
тымдымыштым пәлбшәшлык ылыт.
Тйтә прольәтар литъәратурым бш-
таш ак ли. Тйтә икәнә ик вәкб лыв-
шалтмаш шанымашан писатъәльвлә
лит. Тйхәнъ писатъәльвлә труйыш
халыквлән шамышкы партын анзы-
кыла бштйшәшлык пәшәвләжб ги-
шән, социализмән бльмәш ги ш ә н
шанымашвләм кәрәл сәмбнъ тәр пыр-
тән ак кәрдтәп.

Ләннин манмыла: «Тымәнәш дә
тымәнәш дә эчәт тымәнәш кәләш».

Писатъәл пәшән мәнмән кыды-ти-
дйвләжб пиш куштылгын анжат. Тым-
әнәдәок, нымат пәлбдәок сирәш
лиәш машанат.

Тәнә машанымаш кого с а м ы н ь
ыләш.

Эчә тәхәнвләят ылыт: йәлбн йәм-
дб сирән колтымвләм журналышты
дә кнбйгәцкбйвазаш сирән-сирән кол-
тат.

Тәвәш, пиш шукәрдәт агыл, „Ка-
вальәри имнблән“ лбмән лыдышым
пиш йәжон сирбмб. Лач нымажы-
мат тәрләшәт ак кәл, тәрәк пәцә-
тбшкб колташ лиәш. Мбнъ цудәй-
бшбм вәлә:

— Ыжат, токо вәлә сирәш тйнгә-
лбн гбнвәт, кыцә йәжон сирә,—ма-
нын шаналтышым дә, ти лыдыш та-
малын әнвәт, мбләнәм пәлбмблә чу-
чын колтыш. Әшбндәрән колтышым
гбнъ, «Изи колхознык» лбмән ты-
мәнәшәш журналәш мбнъ тбдбм ужы-
намыш. Тбштәкәнбш дон тәрәштә-
рән анжышымат, циләдоныжок тбдбн
дон иктәрәш толәш. Масакокыш!

Стъәкольщиковәт тб журнал гбц
сирән нәлбн ылын. Йәл сирбмбм
шолыштын. Рушлажы тбнгә шолышт-
машым плагиатство маныт.

Тбнгә йәлбнбм шолыштшыжы ик
Стъәкольщиков вәлә агыл. Молвләят
тбхәнвлә ужалтыт. Тәвәш, Куцувай-
әвбм нәлшәш. Тидб „У сәм“ жур-
налышкы кым кбдәжән пйәсбм „си-
рән“ колтән. Пйәсб тбнгәлмб анзыл-
ныжы: „думал Коцувайәв“ манын си-
рбмб Пйәсб шайыланжы марылаок
тыкәл пуән: „Ти пйәсбм тумайән
Э. С. Куцувайәв“ манын сирән.

Анжәт гбнъ, ти пйәсбм Куцувайәв
тумайбдә. Йәл шанән лыкмым вәлә

тидб сирән нәлбн. Имәшшб, октвә-
вбрь-нойаврәш „У сәм“ журналәш нә-
цәтәлбмб П. Вәсәлов-Сталын „Кыр-
тнб көн“ шайыштмашым пйәсбшкб
сәрән шбндән. Лбмжбмәт эчә тбдб-
мок пуән.

Әнвәт Вәсәлов-Сталь сирбмб гбц
сүжәтшбм вәлә тидб нәлбн? Әнвәт
молжым бшкә шамакшыдон сирән?
Тбнгәлә агыл гбнъ әнвәт автырын
лбмжбм анжыктән, Вәсәлов-Сталь-
ыным нәлбнәм манын?

Әнвәт, бшкәжб гбцок шанән лык-
тын? Әнвәт, кыды-тидб шамаквләжб
вәлә иктәш толыт?

Тбдәт агыл. Ваштокок Вәсәлов-
Сталыным Куцувайәв сирән нәлмәш-
тбжб вәлә тәвә граматик сәмән са-
мынвләм бштән миән.

Тәвәш, лыдын анжәмәдә йә: Вәсә-
лов-Сталын шайыштмаштыжы тәнә-
лә сирбмб:

— Йәл, нәзәрвлә цилән колхо-
зышкы пыраш сәрәт,—манәш.
—Хөтбүн әвәжб, тавай мәт пыр-
әнә. «Ик вәрәш ровотайаш
куштылгы» маныт. Имнбнәят
укә молы... Тәрләш моаш ак
ли... Пырашок кәләш вәкәт... Ә?
тбнъ мам шанәт?...

Куцувайәвшб тәнәлә сәрә:

„Йәл нәзәрвлә цилән колхозыш
пыраш сәрәт. (Ойхыралын шү-
дәлтә, ох-ох, манәш) Хөтбүн
әвәжб тавай мәт пырәнә, ик
вәрәш ровотайаш куштылгы ма-
ныт. Имнбнәят укә моло? Тәр-
ләш моаш ак ли! Пырашок кә-
ләш вәкәт... А тбнъ мам ша-
нәт?

Вашток Вәсәлов-Сталыным сирән
нәлбн. Лач скобкыштыш шамаквләм
вәлә бшкәжб гбц пыртән.

Әнвәт пакылажы бшкәжб гбц си-
рән? Укә. Куцувайәв тбхәнә әдәм
агыл. Бшкә гбц шанаш—лопот вәлә.
Йәмдб гбц сирән нәлмбм ма шәш
вара? „Думал“ маншы Куцувайәв па-
кылажат тбнгәләок „тумайә“. Тбвәш
лыдымада, йә:—Вәсәлов-Сталын си-
рбмб:

— Пырашыжы пырәнәят, ма
ганьна нәзәрбм тә пыртат тә
агәп бшкәләш. Пырымәшкб йәл
шайавләм колышт анжышаш...

Тагачы мбнь Водот ватб докы кэн анжэм, тбдб имэшшэн колхозышты ылэш, Водотшат колхозышты тамахань пашам вуйлалта маныт.

Куцувайэвшб тэнгэлэ „тумайэн“ сирэн:

„Пырашыжы пырэнэят ма ганьна нэзэрбм та, пыртаг та, агэп бшккэлэ. Пырымэшкы йал шафавлам колыш анжышаш? Тагачы мбнь Водот ватб докы кэн анжэм, тбдб имэшшэн колхозышты ылэш; Водотшат колхозышты тамахань пашам вуйлалта маныт“

Йамдб сирбм гбц сирэн нэлмбжбм бнжбштб цэлэп манын, вэкат, кыды шомаквлэжбм, запатойвлэжбм моло вэрбн-вэрэш тидб шбндбдэ.

Пйэс тбнэлтбшбжбм вэлэ ма кббэйт анжална. Пагылажы, пйэсб покшал вэрбштбжб анбат, бшкжбб гбц Куцувайэвнэ „тумайэн“?

Пагылажат тэнгэлэок:

„Орландарышы, иктэ гэнэ арыжы толын кэрдат вэл? Чорт. Тона сбнзэ вбд-дон блб, тбнь со тэмтбм логэрэшэт шбшкэт, намыстымы тигбт шбргб, йал гбц намысланышаш, Тона качкаш укэ... Тбнь йун каштат. Эх толыкыжы... Оксаэтшб кышты вара?“

Вэсэлов-Сталыным бндэ анжалда. Тбдбжбн тэгэ сирбмб:

.....
.....

—Орландарышы, иктэ гэнэ арыжы толын кэрдат вэл? Чорт! Тонна сбнзавбгдон блб, тбнь со тэмтбмб логэрэшэт шбшкэт... Намыстымы, тигбт шбргб. Йал гбц намысланышаш... Тонна качкаш укэ... Тбнь йун каштат... Эх! Толькыжы... Оксаэтшб кышты вара?!..

Тбнэлтбш гбцок тбнэлбнат, мычаш йактэок, вашт, йамдб сирбм вблэц Куцувайэв „тумайэн“ сирэн нэлбн. Бшкжбб гбц лач шоэн-шоэн вэлэ пыртэн миэн.

Йал сирбмбм бшкбмжбнэш бшташ цацшы, шолышташ цацшы Куцувайэв, анбат палбдэок тэнгэлэ бштэн, анбат тэнгэлэ бшташ лиэш манын тидб шанэн. Тбдбжбмок палаш ак ли гбнбат, лач ик Куцувайэв лбмэш вэлэ агыл вэт ти статьяжым мбнь сирэм. Молвлэят, кыды-тидбвлэ тэнгэлэ йалбнбм сирэн-сирэн колтатат, ти статьям сирэш вэрэштб.

Йал сирбмвлэм шолыштвашвлэ ваштарэш малэннэ пыт кбрэдэлэш кэлэш. Плагиатырвлэлэн сбрбм нэлэш ирбкбм пумыла агыл. Писатблвлэ лошты нинбм изишат тырхымыла агыл.

Йалбн сужэт вблэцат сирэш лиэш. Авторын лбмжбм тбнэм анжыкташ кэлэш. Тбтэ гбнь, плагиатствы лиэш.

Социализм бблбмэ цбм бштбмаштб йыхло кбрэдэлмэш (классовая борьба) гишан мондбмаш бнжб ли.

(1932 ин йанварь тблээш 2-шы (20) -Неан „У сэм“ журнал гишан)

2-шы №-р „У сэм“ журналышты лу статьяшты, кок статьяжы вэлэ (иктбжб статья агыл, Обкомдон Обикбн шошымшы удбмэшэш йамдблбмаш гишан постановлэньбштб) дэ „Вэс корны укэ“ лбмэн статьяшты классовый борьба, улы гишан сирбмб. Молыжы кого, кэрал статьявлэ ылыт гбнбат, классовая борьба гишан нбн-

мат сирбмб агыл. Тидбм сирбдбмаш политически ошибкб ылэш. 2-шы №-ран „У сэмбштб“ классовая бдбтбэльностьым анжыктымы агыл.

Анзыл, пиш когон кэрал, „Лэньинбн знамбдон“ манмы статьяшты классовая борьба гишан ик шамакат укэ. Лэньин колымы годшэн 8 и социализм бштбмаш сандблбкбштбнэ

классовая борьбадоок лин миэн ма? Кулак класс да вэс тышманвлә ваштарэшнә кырэдалтэлыт ма? Социализм бштымашты ваштарэшнә шалгыш тышман классым тэмдэн, пйзыртэн миэн вэлә мә СССР-ышты тинәр цаткыдем шонна.

Ти анзыл статъашты: „Цилә йиш опортуниствлә ваштарешок ком. парты пиш пингидын кырэдалын“ манын сирьимь. Вэт парты кок вэкилә (на два фронта) кырэдалын да кырэдалэш: сэк акйары бшшы, сэк лудыш вургымла вэки лывшалтмаш опортунизм дон да „шалахай“ вэки лывшалтмаш опортунизм дон, нйны дон пурэм шалгышвлә донат пыт кырэдалын, кодшы троцкиствлә-контррэвольүдиш сәрнәлтшы троцкизм ваштареш кырэдалымәт раскыдын сирьиде кодаш ак ли ылын.

Статъашты Ләннин попымвләм махань том гыц, страницы гыц молы сирьимь—анжыктымы агыл. 2-шы вәлышты үлнй тэнгә сирьимь: „цилә вәрәок хозрасчотым бштан шокташ кәләш“. Молотов тән 17-шы партконферәнцбшты, цилә вәрә: промышләнностьыштат, колхозвләштат—ик сэмьинь, ик мәркәдон пәшә бштәш ак ли манын попән, ма промышләнностьышты бштәлтәш гынь, колхозвләштат тынәок бштәлтәшлык агыл, манын. Тьдындон—„цилә вәрә бштән шокташ кәләш“ манын сирьимашты-гышлән миэн сирьимьлә.

2-шы вәлышток анзыл статъашты „эчәйт куштылгын опортунизм эльәмэнтвләм шавьиктәнә“ манын сирьимь. Куштылгын шавьиктәш лиеш гынь, опортунизм тагынам йамәш ылын. Опортунизмжын кодшы капитализм вәлдйкышты важшы эчә шынзә вэт. Капитализм вәлдйк пйтән шомыкы ижы опортунизм ак ли лиеш. Капитализм эльәмэнтвләм кызыт эчә йашт пйтәрән шоктыдәлнаат, — „куштылгын“ опортунизмьм эчә „шавьиктән“ шоктыдәлнә. Тидым (опортунизмьм) йашт йамдән шокташ тытыштә, пыт эчә кырэдалмьлә.

„Куштылгын опортунизм эльәмэнтвләм шавьиктәнә“ манмаш точный агыл и нывэрнй. „Шавьиктымькы“ нинй эчә кодыт лиеш, „шавьиктымлә“ вэлә агыл, лаксыртән, йамдән, викок

сынгән шоктымла. Опортунизм воксәок бнжы ли.

Ильич лымән кок кыдәжән пйәс-бшты, кызытшы (1930-31-32 иаш) колхозвла сирьимь. Тынгә гыньят, 12-шы вәлышты тэнгә сирьимь: „Вавила почтабон тэнгәчы вэлә толын... кидыштыжы пумага, бшкәжы цытйрә, манәш:—марывлә, мәнмән вуйна йамы: Ләннин колән, манәш.“ Ләннин 1924 ин йанварын колән, вэс вәрә: „колхоз вуйлалтыш 25 тьжэм шотән колтымы—Павлы Йәгорыч“ шайыштәш. Колхозшы кынам лишы—1924 и годшы ыләш, әль ти ивләштгы бштымь? Колхозжым пингидәмдәт вэлә, значыт 1930-31 ин бштымь.

Ильич лымән колхоз пиш изолированный ыләш. Бшкәт блышы нэзәр, кыдәләш хрәсаньвлә моло колхоз гышән ик йукумат ак лыкәп. Тьжәү пасна, колхоз пәшәшты ныммахань классовая борьба укә, анжыктымы агыл. Рушла гыц сәримь, рушла гынь, цилә йара манаш ак ли вэт.

Н.В. Игнатъевын „Самынь“ манмы шайыштмашыжы рушла гыц сәримьлә чучәш. Кыжәү сирьимь—анжыктымы агыл. Ти шайыштмашым лыдаш куштылгы. Игнатъевын статъавләшты, шайыштмашвләшты моло лыдаш куштылгын, йажән сирьимвлә ылыт. „Самынь“ лымән шайыштмашышты ик милиционьәр крайисполкомын пәрсәдатъэлььым „шпана“ вәрәш арәстуйымы манын сирьимь. Шайыштмашвлә махань шанат лин кәрдбйт. Крайисполком пәрсәдатъэлььым „шпана“ вәрәш арәстуйымыжы лачокәш ак чуч. Анжәмәдә йә, махань тиды крайисполком вуйлатышы ыләш вара, тьдым милиционьәр арәстуйымыжы шон колтәнәт, арәстуйн да шьндән. Крайисполком вуйлалтышы хыть махань худа выргәмьм чия гыньят, милицы пәлән ак кәрдт гыньят, крайисполком пәрсәдатъыла гыч пәрсәдатъыла ыләш гынь, такәш ныгыцәйт тиды бшкымжым ак арәстуйыкты, арәстуйаш тиды вольам ак пу.

Крайисполком вуйлалтышым „шпана“ вәрәш милиционьәр арәстуйымы—крайисполком вуйлатышым мыскылымәш вэлә ләктәш, пәрсәдатъэльь агыләш (лин кәрдтмәш) вэлә ләктәш.

Ти „Самынь“ лымән шайыштмаш колхозныквләлән прамойәш ак тол.

Тэвэ ик вэрэ тэнгэ сирьимй: „Оролыш пүэргыжй, эртгыш төкән ридикүльбй роалгыш... „Каран!-манын, ридикүльбеш кечэлтгыш эдэмбй төкә туран пеләштгыш...“

Колхозныквлә „ридикүльбй“ пәләт гыцэ? Шамак толшы, пәләвбй гынь, „ридикүль“ гишән сирьимбй йарыкташ лиэш гыцэ? Крайисполком прэдсэдатыблбй „шпана“ вәрәш арәстуйгышы милиционьэрвләм тымдым курсышкы командируйәвбй“ манын Игнатыв сирә.

Крайисполком прэдсэдатывләм эчә шуқырак, шбйрәкын арәстуйгыда, тынәм тәмдәм „старший милиционьэрвләм тымдым курсышкы командируйат“—манмәш ләктәш. Тәхән шайыштмаш вәрәш вәс кәнә когоракын кәрәл шайыштмәшвләм сирәш кәләш.

Ильйән. Ник „Вәс корны укә“ манмы лбмән шайыштмашыжы пиш йажо кәрәл ыләш. 2-шы №-ран „У сәм“ журналын лач ти шайыштмашыжы пиш кәрәләш, йажон сирьимәшәш толәш.

Аргусын „Маргрәс“ гишән очәркбштбй социализм стройымаш гишән сирьимбй. Классовая борьба гишән эчә ик шамакат укә. Тидбй сирьидә, социализм гишән сирәш акли. Ма кәләш гынь колхозвлә гыц со алаш каштыт. Очәркбштбй социализмбй высший стады гишән сирьимбй. Тынә гынь ала дон сола лоштыш айыртәм (разница) йамын мишәшлыкым сирьимлә ылын. Тидбй укә.

„Маргрәсбй стройшчат тынәлмбй манаш лиэш. ВЦИК-бй президиумжы тидбй стройымашым йарыктән“ манын сирьимбй. *) Анжәт гынь Маргрәсбй стройымаш кызбятт эчә лач йаралынок анжән ләкмбй агыл, тәнә тидбй стройаш тынәлмәш лин ак кәрдт.

Л. Польэжайэвын „Изи бйрвэзбй итши“ манмы рушла гыц сәрбимбй статья пиш кәрәл ыләш. Тиштәт кыды вәрәжбй самыньвлә улы. „Тошты бйбй-

мәшбй сола изин ольэнок уәмдә.“ Кызбят „изин-ольэнок“ манаш акли. Чынь, йблә колхозвләм бштән моло — „уәмәш“... „Пайанвлән шайадон тошты овуцавләм бштбйкәләнә“ манын 24-шбй вәлбштбй сирьимбй. Тидбй лачок агыл, тәнгә сирәш акли. „Пайанвләм“ кольштмаш эчә кышты-тиштбй кодын гыньәт, „пайанвлән шайадон тошты овуцавләм бштбйкәләнә“ манаш акли.

26-шы вәлбштбй, 2-шы колонкышты: „Кынам эдәм пышкыды характерән лиэш? Атьә, әвәвлә изиньэкок бйрвэзбйвләштбй вырсыдә, шитә куштат гынь, пуры шамакдонок, пышкыдын тымдат гынь... бйрвэзбйвлә гыц пышкыды характерән эдәмвлә кушкын ләкбйт“ манын сирьимбй. Лачок, бйрвэзбйвләм шийәш моло ак кәл, ак йары. Тынә гыньәт, „Пышкыды характерән эдәмвлә“ мälәннә кәлбйт ма? Социализмбй бштбймәштбй, тышманвләм пбйтәрбймәштбй, цилә сәндәлбйк вблнбш капиталиствләм, пайарнывләм, кулак классым сбнгбймәштбй, нинбй пбйтәрбймәштбй; сәндәлбйк вблнбй комунизмбй бштбймәштбй, — „пышкыды характерәнвләдон“ — пожалыш шуку бштән ана кәрдт лиэш?!

27-шбй вәлбштбй: „төр бштәш гынь атьәжбй пбйтәри вактын шбйндәш кәлнәжбй—худа примәрбй тьэтәжбйлән бнжбй анжыкты“ манын сирьимбй. У овуцам бштбймәштбй бйрвэзбйвләм вәлә шийәш моло ак йары витнбй, „атьәвләштбй төр бштбйшәш гынь вакташ кәләш витнбй. Прамойжыдон иктбштбймәт „вакмыла“ агыл, тынәм „у овуцаш“ сәрнәлт шона.

Владимир Сузы: „Броской пристин“ лбмән очәркбштбйжбй классовая борьба гишән нымат сирьидә. Анжәт гынь, шбйргбй пәшәштәт кулаквлә вәштарәшнә кбйрәдәлбйт, классовая борьба шуку сәмбнй улы, кәә. „Бәляков фәршблбй:“ марынвлә вбйк пиш худан анжа, шовинист ыләш“ манын сирьимбй. Тидәт классовый враг вәштарәшнә кбйрәдәлмбй ак анжыкты ма? Тидбй гыц пасна, молывләштәт тышман класс вәштарәшнә шалгымашыжы кайәш.

„75 процент бшкә крәной халыкшы кадрышты лишәшлык... Бшкә крәной халык ло гыц кадрышкы шуқырак шывшмыла“ манын 30-шы

*) ВЦИК-бй президиум йарыктымбй гишәнжбй Аргусын статашкыжы 1931 и ләкшы „Марий әл“—6-8 №-штәш Добльәр П.-ын „жәлэзно-дорожная ветка Йошкар-ола-Дубовая“ статья гыц нәлмбй. Рәдәкчбй.

вэлбштѣ сирѣмбѣ. Вообщѣ „халык-ло гѣц агыл, колхозныквлѣ гѣц, бѣшкѣт нѣзѣр хрѣсѣнвлѣ гѣц кадрым йѣмдѣлѣмбѣлѣ.

Броской пристинѣштѣ культур пѣшѣ нѣмалан йѣрыдым худан кѣѣ манын сирѣмбѣ. Тидѣ опортунѣстѣчѣски руководство пристинѣштѣ ылѣ-

шѣт, тѣнгѣ худан кѣѣ, ровочыйвлѣ лошты нѣйма пѣшѣм моло ак бѣштѣп. Опортунѣстѣчѣски руководством сирѣн анжыктѣн пумы агыл.

„У сѣм“ вѣс №№-рвлѣѣш классовая борьба гишѣн мондаш ак кѣл. Политѣчѣски самынвлѣм пѣтѣрѣн, тѣрлѣн шокташ кѣлѣш.

Прольѣтар сѣмѣн нѣиритикѣ вѣрц пыт кѣрѣдалмыла

ВКП(б) ЦК-ан 1931 ин 15 августын ОГИЗ-ѣн докладым колыштмыкѣ издательствѣ пѣшѣ гишѣн лыкмы постановлѣнѣштѣ (вѣзѣмшѣ раздѣлѣштѣ) тѣнгѣ кѣлѣсѣмбѣ:

„Продукцин идѣѣологи сѣмѣн йѣажожы (качѣствы) вѣрц кѣрѣдѣлмѣш, социализмѣн йѣѣрѣм йѣѣр анзѣкыла пырымаш (наступайымаш) дон наукин кѣзѣйтшѣ жѣпѣш шанѣн шомашыжыдон тѣрѣш толмаш вѣрц кѣрѣдѣлмѣш издательствѣвлѣн пѣшѣ бѣрдѣштѣ лишѣшлык ылыт“.

Тидѣ мам анчыкта?

Йѣажон вашток тѣшлѣн нѣлѣн редактырвлѣм дѣ автыр кадырвлѣм айырѣн шагалтымы гѣц пасна, большѣвик сѣмѣн тѣр критѣѣкѣм дѣ библиографим шѣрѣш тѣргѣ.

Кырык мары льитѣратур гишѣн, кѣзѣйт йѣктѣ критѣѣкѣ пиш чѣдѣ ылын дѣ нѣмаханѣ системѣ укѣ ылын, самотѣокла пѣшѣ кѣѣен манаш лѣѣш. Кырык мары издательствѣ дѣ „У сѣм“ журналын редакци критѣк пѣшѣм органѣзуйѣн шоктыдѣлѣйт.

Критѣѣк пѣшѣ гишѣн кырык мары льитѣратур ровотныквлѣн пѣтѣрлиш конфѣрѣнци тѣвѣ мам кѣлѣсэн:

„Кырык мары льитѣратурышты фѣлсификацы улат, тыгыды буржуазин национал-шовинизм сѣмѣн идѣѣологи тѣшкѣ пырымаш улат, издательствѣ-

влѣн дѣ цилѣ льитѣратур ровотныквлѣн тѣнг пѣшѣвлѣѣштѣ конфѣрѣнци тѣвѣ манвлѣм шотла: сирѣн колтымы матѣриалвлѣм пыт гѣцѣт пыт анжѣн миѣн, кѣзѣтвлѣ гач дѣ „У сѣм“ журнал гач пинѣдѣ критѣѣкѣм шѣрѣн колтѣн дѣ библиографи пѣшѣм йѣндѣрѣн колтѣн, кружоквлѣштѣ. учѣбнѣквлѣм бѣштѣмѣш бригадывлѣштѣ моло, икараш анжѣн, тѣшлѣн лѣктѣн, ти идѣѣологи ваштарѣш пыт гѣцѣт пыт кѣрѣдѣлѣш кѣлѣш. Тидѣ гѣц пасна издательствѣшкѣ штатнѣй польитредактырым пырташ кѣлѣш манын, дѣ тѣ жѣпѣнок штатнѣй агыл польитредактырвлѣмѣт пѣшѣшкѣ шывшаш кѣлѣш“.

ВКП(б) ЦК-ан дѣ Кырык Мары льитѣратур ровотныквлѣн пѣтѣрлиш конфѣрѣнци рѣшѣнѣвлѣм кѣрѣк ма дѣ бѣлѣмѣшкѣ пыртѣн шоктымыла. Критѣѣк дѣ библиографи пѣшѣм самотѣокла агыл, системѣдон видѣмбѣлѣ. Тѣтѣ мѣнмѣн самынвлѣнѣ кодын миѣт дѣ анзѣкылажат нѣнѣ лин кѣрдѣйт. Критѣѣкѣм жѣпѣштѣ пуѣнѣ гѣнѣѣ вѣлѣ, самынвлѣм йѣлѣрѣк тѣрлѣн кѣрдѣнѣ.

Критѣѣк пѣшѣшкѣ цилѣ активѣм шывшмыла.

Кырык мары льитѣратурыштына самынвлѣ, ситѣдѣмѣшвлѣ лѣчѣкок шуку ылыт.

Ти самыньвләннәм Пәләдыш дон Шадыра „Льэньин корны“ казәтбштәи (20 дә 21 номырвлә) дә „У сәм“ журналышты (4-шәи дә ти №-рыштат) раскыдын анжыктәнйт.

ВКП(б)-ын истори куктылмашым дә клас ло кырэдалмашым рәдакци ужтымашым сәк кого самыньвләжбһнок дә молывләмәт һынһин критьбһкыштәи анжыктымы. Смирәнски тәнһын статьяштыжы ВКП(б)-ын истори айыртәмһнжок куктылмы.

„Пролетарскайа лытьәратура“ манмы журналын рәдакцишкы Стальин тәнг тәнә сирән:

„Большевизм историн вопросвләжым сәк күшкок лүлтән шоктымашты, мәнмән партынан историжым тымәнмәш пәшәм наука рәльсбывләшкы, большевистски рәльсбывләшкы шындымәштәи дә троцкиствлә ваштарәш дә мәнмән паргын историн цилә фальсификаторвлә ваштарәшәт пбсбһн шалгымашты, һынһин маскыштым топлоток кәдәрән шумыла сәмән пәшәштәи мбһнь шанымаштәм рәдакцин задачыжы ыләш“.

Стальин тәнгын сирбмбжы „У сәм“ журналын рәдакцилән төрок тькнә.

Кырык мары лытьәратурышкы чуждый идьэологи дә һымахань куктылмаш бһнжы пыры маным, Стальин тәнгын сирбмбжы паштәк „У сәм“ рәдакцилән һынбһ ваштарәш эчә пыт шалгаш кәләш ылын. Ти сирбмбжым пыт тбшлән нәлбһн ынгылән шоктыдымаш гишән дә сирбмбжы материялвләм прамой анжыдымаш гишән „У сәм“ журналышкы самыньвлә пырәнйт.

Ти самыньвләм, ситбдбмәшвләм мбһнбһи бһшкә вбкәм нәләм, мбһнбһн тиштәи вуйнаматәм. Рәдакцин молы чльәнвләжыи участвыйыдәлбйт.

Социализмбм строймашты кырык мары лытьәратуры аызалтән шалгышашлык, социализмбм строймашкы цилә труйышывләм мобильизуйышашлык ыләш. Социализмбм стройаш тормыжлышывлә—прольәтәрвлән дә цилә труйышывлән тышманвлә ваштарәш да айыртәмһнжок сәк кого лүдбшән һынһин агәнтьвлә вургыла опортуньствлә вашта-

рәш дә „шалахай“ опортуньствлә ваштарәш һынһин в бһкы пурәмшбывлә ваштарәшәт дә эчә көгонжок контр-рөволюционный троцкизм ваштарәш лытьәратуры пыт кырэдалмашлык ыләш.

Вбц иәш планын остатка һблбймшбһи иәш планым бштән шоктымаш вәрц, кокымшы вбц иәш план—социализмбм бштән шоктымаш плаивәрц лытьәратуры пыт шалгышашлык.

Сәдбндон кырык мары лытьәратуры большевик идьэологиән ирә лишашлык. Самыньвлә, ситбдбмәшвлә лишашлык агыләп. Анзыкыла һынбһи бһнжбштәи лиәп манын, лит гбһнбһи йбһләрәк төрләтән колташ манын, большевик сәмән төр критьбһкым шәрбмблә. Лыкмы лытьәратурын йажо худажыгә анжән ләкмблә.

Пәләдыш дон Шадыран критьбһкыштәи ВКП(б)-ын истори куктылмашым, дә рәдакцин клас ло крәдәлмәш ужтымаш анжыктымаштым төрәш, пиш йараләш рәдакци лыктәш. Тынгә гбһнбәт, һынбһи критьбһкым ик вәцбһн вәлә колтат, кыды вәрәжыи, бһшкәәт самынь ынгылат дә тыгыды фактвлә вблкы кәчәлтбйт.

Ик самынь ынгылымыштым „Льэньин корны“ казәтбштәи 23-шы номырышты ынгылдарән пуән. Ти статьяшты „У сәм“ журнал 2-шы номыр гишән сирбмбжыштәи лаштыквләм нәлбһнә.

„Льэньинһин зһамбһ дон“ манмы статья 8-шбһи йанвар кәчбһ „Правда“ казәт гбц кбтбкәмдән сәрбмбһ. Сәрбмбһ гоным клас ло кырэдалмәшым айәртәмбһн пәлдбртбмәш укә лин дә опортуньствләмәт куштылгын шәвбктән шуәнә манын самынь сәрбмбһ. Тидбһ пиш кого самынь лин.

„Цилә вәрәк хозрасчотым бштән шокташ кәләш“ манмым Пәләдыш дон Шадыра ак йарыктәп.

Һынбһи сирәт:

„Молотов тән 17-шбһи партконференциштәи—цилә вәрә: промышльәнностьыштат, колхозвләштәт ик сәмбһнь, ик мәркә дон пәшәм бштәш ак ли манын пәпән. Ма промышльәнностьышты бштәлтәш гбһнь, колхозвләштәт **ТЫНГӨК** бштәлтәшашлык агыл манын“.

Тэнгэ попымыжыдон колхозвләштӱ хозрасчотым бӱштӱн шокташ акӱл манын Молотов тӱнг ма? Тӱнгӱ мантӱ. Колхозвлӱлӱн айыртӱмбӱн мӱркӱвлӱм пырташ кӱлӱш манын.

„Ильич лӱмӱн“ кок кӱдӱжӱн пӱйӱсӱм Пӱлӱдӱш дон Шадыра куктыл машӱш лыктыт. Кынамжы ти колхоз 1930-31-32 иштӱшбӱм, кынамжы 1924 иштӱшбӱм анжыкта маныт. Тиштӱ нымат куктыламаш укӱ. Нинбӱ бӱшкӱ йориок вӱкӱт куктылыт. Нинбӱ тӱнгӱ сирӱт:

„Ильич лӱмӱн кок кӱдӱжӱн пӱйӱсӱштӱ кӱбӱбӱштӱ (1930-31-32 иӱш) колхозла сирӱмбӱ. Тӱнгӱ гӱнбӱт, 12-шы вӱлӱштӱ тӱнгӱ сирӱмбӱ: „Вавила почтальион тӱнгӱчбӱ вӱлӱ толын... кидӱштӱ пумага, бӱшкӱжбӱ цбӱтӱрӱ, манӱш:—Марывлӱ, мӱнмӱн вуйна йамы: Лӱнбӱн колӱн манӱш“. Лӱнбӱн йанвар 1924 ин колӱн; вӱс вӱрӱ: „Колхоз вуйлалтышы 25 тӱжӱм шотӱш колтымы Павыл Йӱгорыч“—шайыштӱш. Кынамшы колхоз—1924 и годшы, ӱл ти ивлӱн бӱштӱмбӱ? Колхозшым пингӱдӱмдӱт вӱлӱ, значыт 1930-31 ин бӱштӱмбӱ.“

Тӱнгӱ сирӱмбӱкбӱ лачоккок куктылмыла кайӱш. Кынамшы колхоз пыт пӱлӱш ак ли.

„У сӱм“ журналыштыжы 12-шы вӱлӱштӱ тӱнгӱ сирӱмбӱ:

„Вавилӱ почтальион тӱнгӱчбӱ вӱлӱрик гӱцбӱн сӱль-совӱтбӱшкбӱ толын шагалмыла кайӱш. Лым вӱлӱ, кидӱштӱжбӱ пумага, бӱшкӱжбӱ цбӱтӱрӱ, манӱш:—Марывлӱ, мӱнмӱн

вуйна йамы: Лӱнбӱн колӱн манӱш.

Пӱлӱдӱш дон Шадыра „шагалмы, ла кайӱш“ шамаквлӱжбӱм малан шуӱн кодӱнбӱт? Ти шамаквлӱ вӱрӱш малан кым точкам шагалӱнбӱт? Ти шамаквлӱм ат сирӱбӱ гӱнбӱбӱ, лачоккок куктылмы лиӱш. Нинбӱ малан ӱнбӱт сирӱдӱлӱбӱт? Куктылаш манынок вӱкӱт йори искажайӱнбӱт? Тӱнгӱ бӱштӱмӱшбӱм кыцӱ маныт, нинбӱ бӱшкӱок пӱлӱт.

Мола тыгыды фактвлӱӱш ана шагал.

Ти самынбӱвлӱ гӱц пасна, Пӱлӱдӱш дон Шадыра цилӱ тӱр, лачокшым анжыктӱнбӱт. Нинбӱн критыкбӱштӱ мӱнмӱн кырык мары лытьӱратурыштына тӱнгӱлтыш ылӱш мауаш лиӱш.

Рӱдакци ӱчӱт, анзыкылаат сирӱмбӱштӱм выча.

Пӱлӱдӱш дон Шадыра тӱнгӱвлӱ гӱц пасна, социальизмбӱм стройымашты шалгышы мол партийӱц тӱнгӱвлӱмӱт, ровочыйвлӱмӱт колхозныквлӱмӱт дӱ цилӱ труйышывлӱмӱт сирӱш, критыкуйаш йадына.

Самынбӱвлӱм икараш тӱрлӱн, кырык мары лытьӱратур гӱц чуждый идӱэологим поктӱн лыктына. Тӱнӱм вӱлӱ: „кольӱктив пропагандыст, кольӱктив агитатыр вӱлӱ агыл, кольӱктив организатыр пӱцӱт ӱчӱ ылӱш“ Лӱнбӱнбӱн манмым бӱштӱн шоктӱнӱ.

Угӱц кушшы лытьӱратур кадырвлӱлӱн сирӱш тӱр корным вӱктӱрбӱм дон, социальизмбӱм стройымашкы цилӱ труйыш халыкым мобильзуйӱм шоктӱнӱ.

„У сӱм“ журнал
редкольӱги члӱнжӱ
ПСОСНОВ.

Туан йылмән кныгә- вләм анчалшаш.

„У ЫЛЫМӘШ“. Кымышы иэш комплэксән пәшә кныгә. Кырык-мары изд-вй, Цик ала, 1930.

Тэгән кныгә Кырык-мары районштыш пйтәрлиш шковләән лыкмы. Кныгәлык матъериалым цуцан йәмдйләнйт. Ти пәшәштй айыртәмбн тымдышывлә шалгәнйт. Кыдыжы ти кныгәм „книга тридцати“ маныт—кныгәлык матъериал йәмдйләмәштй тинәр эдәм шалгәнйт. Лач тинәрок агыл гыньәт, тйшкэвэк йактә шоаш шукат аккәл тама доко.

Тәнәш-годым кныгәлыкым йәмдйләмәштй пәшәм йшкәтйн ок йштәп, цуцан--кольэктывдон йштәт.

Тәнә, цуцан кныгәм йштйм пәшәштй, тидй пйтәрлиш ашкыла вләш. Тынәлтйш пиштймбй, ымбакыла кәйш влә...

„У ЫЛЫМӘШ“ 1928 инок йльәнәш тынәлбн. Ләктәшйжй—тәнә ижй ләктйн шон. Вараш (кокшы) лыкмаш гынь өчә Цик алашток вләш—шковлә йбидә колтымат агыл*). Кым и әртән кән, нйл иш пырән... Тәвә магань „ударный“ сәмдон йшлән кәрәл кныгәм лыктына! Попашат намыс дә, попыдәок акли.

Попашыжы кәләш—анчыкылаат тәнә йнчй ли. Лачокшымок вәт — „У ЫЛЫМӘШ“, сотыгәчйш ләкмәшкйжй, шуку „масаквләм“ ужын. Цик ала, Йакшар ала дә Москва лошты мбнгәш—аньәш тидй шуку каштын. Шукшй йыдалла тидйм шуку тумыштылыныт.

Мам вара: вәрәмә әртә, әртйм сәмбнй йльәмәшәт сәдоқ вәшталт мий. 1928 шй и дон 1931 и дом нәлшәш гынь, лоштышты тйвә магань кужы жәп! Сәдбндон, кныгәжымәт „У ЫЛЫМӘШ“ агыл, „Тошты йльәмәш“ манын лымдәшәт мбндйрәт агыл ылын...

Кныгә 3-шы и тымәнмәштй, кәрәләш, тошты програмы сәмдон йштймбй. Сәдбндон кныгә вйльәлнбй „кымышы иэш комплэксән пәшә кныгә“ манын сирбймбй.

*) „У ЫЛЫМӘШ“ кок кныгәдон ләкмй.

Кныгәвләжбй лишбйцрәкок анчалшаш. Пйтәрлиш кныгәштй 207 страницй. Тиштәкән циләжй 8 тьәмбй (айыртәм), лбймбнжок тэгәнвлә:

I пйтәрлиш тьәмы (лбймтймбй) тиштәкән циләжй 41 расказ *).

II „Сола дон ййрвәрәшбй—26 расказ.

III „Октяввйр рөвол. йактәш йльймәш“—15 расказ.

IV „Совәт власть солашты“ 9 расказ.

V „Солаштыш тәл пәшәвлә“—11 расказ.

VI „Мә донышна мол пәшәвлә“—27 расказ.

VII „Солаштыш йльйм сәм дә у сәм“—42 расказ.

VIII „Ләнйин кәчбйвлә“—3 расказ.

Магань айыртәмбшкй маньары тымәнй ләкшәшлык матъериал пумы тиштәкән кайәш. Төрсйр кого кайәш. Тидй тымәнмбй кәчй шот гыцбнәт лишй. Шамак толшы: тьәмы „Ләнйин кәчбйвлә“ 4 кәчәш влә, сәдбндон матъериалжат ровотайән ләктәш чбдй пумы. „Солашты йльйм сәм“ тьәмым нәлшәш гынь, тидй кого—18 кәчәш, сәдбндон матъериалжат лыдаш шуку пумы. Тәнә гыньәт, „Ләнйин кәчбйвлә“ тьәмблан утларак матъериалым йрвәзбйвләлән лыдаш пуаш кәләш ылын.

Йндә вәс кныгәжбй анчалшаш. Тиштй 118 страницй. Кныгәштйжй 4 тьәмбй.

I тьәмбй „Вашталтымаш“—25 расказ.

II „Фабрик—заводвлә“—26 расказ.

III „Алан йльймәшбйжй“—11 расказ.

IV „Сола дон алан культур дә польтык пәшәштй ушнымаш“—31 расказ.

Ти кок кныгән көргыцбшты (содержание) тәхәнй вләш. Пачәлә лыдышан шайавлә (стихотворения) кныгәш чбдй пыртымы. Тидйм кныгән ситбдймәшәш шотлаш кәләш. Улы шайавләштәт кыдыжы ынарән шоктымы агыләп, лыдаш ләбй. Кыштакәнжй рифмбй вәрү корны гыц өрдбш лыпшалтмаш өчә кайыкала. Пйтәрлиш кныгәштй 207 страницй.

*) Пачәлә лыдышан шайавләт (стихотвор.) ти шотйшток.

тәрлиш кнъигаштыш (стр. 197) „Мары ыдйрәмашлән“ лыдышан шайам нәләһнә. Тиштәкән, вйзбмшб купләәтйштб, автыр тәгә кытыра:

Ик тйшкәштйш төр линә,
Шайыц котә тымәншәш.
Труйыш халык пәщәштб,
Цилән бштән мыштышаш.

Пйтәрлиш кок корны раскыды агыләп. Ик тйшкәштйш (гань) төр линә“ автыр маннәжб ылын, вәкәт? Тәгә гынәт, ик тйшкәштйшб (нәлшәш пйркәмбм) цилән төр, икгань ылыт ма? Агыл. Сәдбндон тәгә кәгәштәрәш самыньәш толәш. Ти постол ситбдбмәшвлә мол вәрәәт улы.

Кнъигә йблмб гишәнәт ик-кок шайам кәләсәш кәләш. Шукын лин бштймәт, кнъигән йблмбжәт, шайа сәрәлтбшбжәт шуку йиш—ик статья агыл. Вара, кнъигәлык матъериалым постарән шоктымыкы, Цикалаш-тап ти матъериалым пачаш-пачаш анчәнйт—каклякажым төрләнйт, каштыражым йагылтәнйт. Тәгә гынәт, кнъигәм лыдмашты „кнъига тридцати“ манмыжым кбзбтәт цакалаш лиәш, тидб цблток пәлдбрнә.

Кнъигәлык матъериалым йори айырымы бригады анчымыжы годым, йблмб гишән шуку висбкәлән. Кыцәлә марла шамаквләәтбм сирбмлә, магань шайа сәрәлтбшвләм йарыктымла, дә маганьым йараләш шотлаш акли, ма сәмбнй йараләш шотлаш лиәш, алы акли—цилә висбкәлән.

Кырык-марын культур пәшәштб шалгышы әдәмвлә анцалан тәгәнй вәпросвлә угбц шагалыныт. Тишкәвә йактә, кырык-мары йблмб гишән ланцылән кытырымашты, тинәр спор эчә ләктә—манаш лиәш.

Лачок, тишкәвәк йактә кнъигә йблмәт пыток укәәт, трукбштб, ик йук лыктәок, ик корышкы цилән лин ләктәш кәнбйл агыл вәт. Ик солашты ик статьяш шайа сәрәлтбш, вәс солашты—вәс статьяш. Шамаквләжәт тәгәок. Тәкәрә, *Йблйәл монгырвлә прохотым кбзбтәт „тылпыш“ маныт*). Кулаковы, Каргук кытлашты тәгә понышым ик әдәмбмәт ат уж. Тәгәнй примәрвлә шуку улы.

Кожла-мары дон кырык-мары лошты кок пәк шыпшмаш айыртәмбнок

*) Кнъигәшток ти шамак шукб вәрә улы

кайәш ылыы. Мам вара—нинбн кытырымашты шбрәнок бшкә статьяш шамаквлә дә шайа сәрәлтбшвләм колатәш.

Туан йблмбнәм йонгатаәмдбмәштб, „У бйбмәш“ кнъигә бштбмәш йажо толчокым пумыжы анчән кайәш. Хотә ма дә, йблмб гишән спор тәрвәтбмб. Чәрәпахы ашкылдон дә, кнъигә лыктын шоктымы...

Кбзбтәш кнъигә йблмб гишән тәгәлә вәлә манаш лиәш: брвзбвлә бшкә пәшәштбм бштбмәштб (тымәншәштб) кнъигәм куштылгын лыдыт гбнй, лыдмыштым викок ыңылат гбнй кнъигәшкб йаратән шыпшылатыт гбнй, —тбнәм кнъигән көргбцшб (содержание) брвзбвлән пыт йарал ыләш, дә кнъигә йблмбжәт халыкло йблмбдон турәштәрбмб ыләш—манаш лиәш.

Кнъигән худа—йажожым пәлбшәшләнән, лыдшывләгбц (тиштб гбнй 3-шы и тымәншб брвзбвлә гбц) йадаш кәләш. Нибб төр кәләсәт. Ниблән аймытылашыжат тиштәкән йәлажы укә.

Тымдышывлә дон вәш лимб годым соок попалты: „Вара, „У бйбмәш“ кнъигәнәм кыцәлә брвзбвләәт лыдыкалат?“ Тәгәнй йадмәшәш—, кнъигәм йаратат доко, охотан лыдыт... манын шукужок кәләсәт. Иктб эчә тәгәлә кәләсбш. „Тиләц пасна вәс кнъигәжб укә гбнй, лыдтә мам бштәт!“ манәш.

Лач пйтәрлиш манмашдон мирәйәш лиәш бннә, алы акли? Ныгбцәәт акли. Тәгәнй сәмбнлә отвәтвлә паштәкәт мәләннә латнангаш аккәл.

Школ йбдә, пәшә лошток, тымдышывләлән кнъигән йблмб гишәнтытыштәок тйшлән миәш кәләш: Ма ак йарыла чучәш, аль утла йажо лаштывләм, пасна тьәтрадьәш сирән миәш кәләш, дә вара, кәрәл годым, нбнбм (худагә, йажогә) шотыш нәләш лиәш.

Вәт кбзбтшб жәпбн, ләшәнгб кәләсбмәм статьяш, иктбләнәт: „мбнй автыр ам ыл тидб мбнбн йәлә агыл“ манаш акли.

Тәвә кбзбт у програмы сәмбнй дә прәдмәтән систәмб сәмдон, 1-ш школәш цилә у кнъигәвләм сирән лыкташ кәләш. Дә пәрвишблә чәрәпахы ашкылдон агыл, лачок ударный сәмдон йәмдбләш кәләш: толлаш

шбжэш цилä кнѳгäгä (по всем дисциплинам) йäмдй лижй. Тиштäкөн цилäлänок пашä лиэш..

Эчэ „У ёлбймäш“ гишäнок. Картын гйнь утла чбдй. Картынйи самылжй гишän тымдышывлä цилäнок йажон шбнцэнä вэт. Тидät кнѳгäй ситбдймäшбжй ылэш, манаш кэлэш. Кырык мары издательствын картынлыкшы (клишэ) кэрäл сэмбйнок укэät, сэдбндон вэкät, картынбйи кнѳгäш чбдбн пыртәнйт. Пälбйи пашä: йажо картын кнѳгäм олмакта. Бшкэ гбцнä öрдбжбштбш пашäвлä гишän (фабр. завод көргбвлä моло), дä эртэн кэшбй (тоштын годшы) йäлавлäm тымәнбмäштбй айыртэмбнок картындон анчыкташ кэрäл—нинбй пиш пашат.

„У ёлбймäш“ кнѳгäшкбй шукуы статья матъериал пыртымы: бшкэ гбц сирббмбй, рушла гбц сäрббмбй дä вэс кнѳгä гбц моло нälмбвлä. Кыдбй тымдышывäжбй моло рушла гбц сäрббм вäштарэш ылыт—бшкэ гбц сирäш кэлэш манйт. Тидбйи самынбэш шотлаш кэлэш. Кнѳгäвлäm у гбц бшгбмäштät рушла гбц сäрäш попаза. Кыцälä сäрäш—ти гишän вөлä йажоракын шаналтымыла.

Шамак толшэш, „Артъэль Йогор“ расказым нälшäш (1-шбй кн. 171 стр). Тымдышывлä цилän шбнцäт, тидбй рушла гбц сäрббмбй ылэш. Ти расказ гишän ик сэмбйнь вөлä кэлэсäш кэлэш: йажон сäрббмбй, шачынок мары йылмыдон лишбй машанэт.

Манъарак тошты програмы сэмбйнь ти кнѳгäвлäш матъериал ситärөн шоктымы, магань матъериал тошты тымдым (комплексэн) сэмдон пушашлык ылын—ти гишän кбзбйт бндэ лопашыжат кэрäл агыл.

Кбзбйтшбй жепбн гйнь тэвэ магань вопрослä анцыланна шагалыт: у програмыдон тымдымашты ти кнѳгäвлäm кыцälä лыдымыла? Äл кнѳгäвлäштät, лыкмы сэмбйнок, нымалан йардымыла, тоштэмбнйт? У програмы (1932 и) сэмбйнь гйнь, дä у сэмдон тымдымашты (прэдмätән систъемыдон) кнѳгäнä лачок тоштэмбн.

Тэгэ гбйнь, шуэн вөлэ колташ попаза! Укэ, шуэн колташ агыл. Мä эчэ кбшкблтмблäок пайан (улан) ана ыл. Кымышы и тымәншббй бйрвэзбвлälән ти кнѳгä гбц кэрäл матъериалым пуэн мышташ кэлэш. Тымдышывлälән андакок ма кэрäл матъериалым у сэмдон тымдымы статьян (по прэдмätам) айырэн лыкташ вäрөштэш.

Тэвэ тэгәнь прэдмätвлäm нälшäш:

- 1) Туан йблмбй тымәнбмäш (родной яз).
- 2) Халыккө бйлбймäш сэмбйи тымәнбмäш (обществоведение)
- 3) Бшкэ йбйргäцнäm тымәнбмäш (естествознание)

Ти кым прэдмätлән кэрäл матъериалым „У ёлбймäш“ гбц нälш лиэш вäl?

Наркомпросын у програмы сэмбйнь естествознание манмы прэдмätбйи (III шы илән тымәнбмäш кэрäлбйи), дä „У ёлбймäш“ кнѳгäн кыды-тидбй тэмбжбйм анчалаш гбйнь, вара күшнбш йадмашэш отвэтшät бшкэок лäктбн шагалэш. Обществоведение, естествознание—ти кок прэдмätлән „У ёлбймäш“ гбц у програмы сэмбйнät пүлä матъериалым нälш лиэш, тбшлән лäктäш вөлä кэлэш.

Попашаг укэ—лач програмы сэмбйнь бшгбмбй матъериал агылат, тымәнбмбй годым, ситбдймäшвлä бшкэок вблкбй лäктбйт.

Тэгэ гбйнät, у кнѳгäвлäm лыкмөшкбй, „У ёлбймäш“ гбц ма йаралжым III группылан нälш вäрөштэш.

Школ гбц пасна, „У ёлбймäш“ кнѳгäм томан йбдäät шäрэн шокташ кэлэш. Когораквлäät тиштäкөн бшлән кэрäлбйи лыдаш шукуы мон лыктыт.

Кнѳгä мычкок пэцätлбймäштбй лишбй самынвлä (опечатка) шукуы. Нинät кнѳгäн цбржбйм бмблätät. Лыдымы годым ти самынвлäm, бйрвэзбвлä дон иквärэш тöрлэш кэлэш.

Пачэш кэлэсäш кэлэш: „У ёлбймäш“ бшкэ йбйржбй кого авторский

кольэктивым постарэн, тидѣ ма лоштына цуан кныгѣ бѣштѣмѣшын пѣтѣрлиш опытым анчыктэн, токо шачшы кырык-марын лытѣратурыш вкладым пиштэн, кныгѣ пѣшѣлэн мѣлѣн шалгышы эдѣмвлѣм пѣлдѣртэн, сирѣшѣвлэн йѣлмѣ пѣшѣштѣш самыньвлѣштѣм вѣлкѣ лыктын дѣ кырык-мары йѣлмѣ йонгатаѣмдѣмѣштѣ бѣшлэн кѣрѣллык кытырымашым тѣрвѣтэн.

Рѣдакцѣ гѣц: Сирѣмѣ етѣташтыжы, П. Ромашкин „У йѣлмѣш“ кныгѣм мѣтодик дон йѣлмѣ сѣмѣнѣ йаралжым ак йарыжым вѣлѣ анжыктап: цацэн. Политѣкѣ сѣмѣнѣ йарал-акйарыжым анжыктыдѣ. Сирѣшѣвлэн тѣдѣмѣт анжыкташ шудѣнѣ, етѣташтым вычѣнѣ.

.....

Ышкѣ туан йѣлмѣдѣм йажон пѣлѣдѣ вара?

Ти шамаквлѣм дѣ ти шайавлѣм кѣ сѣк йѣжон марыла пѣлѣ:

Горизонтальная плоскость. Заключение. Вывод. Сочетание. Естественно. Текучесть рабсилы. Поощрять. Одобрить. Материальное положение. Мобилизация внутренних ресурсов. Противоположность между городом и деревней уничтожается. Факт. Капитуляция. Черезчур. Предпосылка для выполнения второй пятилетки. Белковое вещество. Белок. Сложная машина. Внимание масс. Накопец-то и я пришел. Вещество. Успехи. Ведущая роль. Вредное производ-

водство. Предостережение. Предупреждение. Характер грубеет. Обусловливает.

Эчѣ XVII-шѣ партконференциѣ рѣзольуцѣ гѣц нѣлмѣ лаштыкым сѣрѣн пуда:

„Быстрый рост социалистического хозяйства в период второй пятилетки в национальных республиках и областях обусловливает изживание экономической и культурной отсталости национальностей, унаследованной от царского колониально-капиталистического режима“. (Коктымшы вѣц йѣш план гишѣн рѣзольуцѣ гѣц).

.....

Сирѣш тѣнгѣлшѣвлѣлэн нѣлѣсѣмѣшвлѣнѣ.

В. Сѣньюшкинлэн

„Культурнам шѣрѣнѣ“ лѣмѣн лыдышѣдѣм анжышна. Талашѣн сирѣнѣт. Ышкѣ сирѣмѣдѣм Ышкѣ тѣшлѣдѣлѣт, вѣс пачаш анжыдѣлат.

Лыдышѣдѣм шѣнѣ йарыкты. Сѣмѣш ак тол. Рифмѣдон сирѣмѣ агыл. Политик шотдонат ак йары. Тѣвѣш:

Солавлѣштѣ колхозвлѣ

Кушкыт, пыт шѣрлѣт,

Иктѣ кодтѣ марывлѣ

Колхозвлѣшкѣ пырат...

манын сирѣнѣт. Колхозвлѣшкѣ иктѣ кодтѣок пырташ тѣнгѣлнѣ гѣнѣ, тѣнѣмѣжѣ кулаквлѣмѣт моло колхозвлѣшкѣ пыртымыла лиѣшѣш. Тѣнгѣлѣ бѣштѣмѣшѣжѣ партын политикѣ вѣштарѣш шагалмаш ылѣшѣш.

Колхозвлѣ кушкыт манын, социализмѣшкѣ кѣнѣ манын сирѣтѣт, партын пѣшѣжѣ (рольжы) гишѣн, социализмѣшкѣ нѣнгѣмѣжѣ гишѣн ик шамакымат кѣлѣсѣдѣлат. Самой туп бѣрдѣжѣм шудѣн кодѣнѣт...

Чалѣмскийлэн

Нѣл лыдышыштѣт иктѣмѣт йарыкташ ак ли. Кыдыжым йажон тѣнгѣлнѣт. Кашарташыжы пыт цацыдѣлат. „Шанымаш“ лыдышѣдѣм нѣлшѣш. Тѣнгѣлтѣшѣжѣ худаок агыл:

Труйыш халыкшы

Мам вѣл шана?

Вѣц йѣш планым

Тѣмѣш шана.

Ой, сѣдѣдѣм

ой, шаналта.

Буржуй влăштĕ
мам вăл шанат?
Вĕç ийш планнам
лештĕш шанат...

Ой, сэдэмĕ
ой, шаналтат.

Пакылажы талашĕн колтĕнĕт.

„Йăл донат иктĕ рăдĕ“... лыдыш-
этĕт вашток тĕрлĕн лăкмĕ агыл.
Тĕрлĕн лăкмĕкĕт, тидĕм пĕçĕтлĕшт
линĕжĕ.

Шотым ситĕрĕшĕшлĕнĕн, шуку
лыдышым сирĕш цацышаш агыл.
Йакон сирĕш цацышаш. Ик лыдыш-
шымок тамазар пачаш анжĕн тĕрлĕн
лăктĕш кĕлĕш, йарал лин шоктымĕш-
кĕжĕ тĕрлĕш пырахымылаат бĕнжĕ
ли. Лач пыт цацымыкĕтшок сирĕн
кĕрдтĕт ылĕжĕ.

Вэйуковлан.

„Шошым“ лĕмĕн лыдышыштĕт сĕк
кĕрĕлжĕм сирĕдĕлат. Тĕнĕлтĕш гĕç
мычаш йактĕок природым вĕлĕ опи-
сывайĕнĕт.

Кĕчĕ йĕрĕктĕ,
Мардĕж лывша,
Шошым шĕжĕ
Толĕш вĕлĕ...

—манын тĕнĕлĕт. Варажат: пĕлĕдмĕ,
ыжаргымы тĕри мырымы гишĕн мо-

ло вĕлĕ сирĕмĕ. Природымат описы-
вайаш лиĕш, кĕк мырымымат анжы-
кташ кĕлĕш дĕ кĕзĕйтшĕ бĕлĕмĕшĕн
цĕрĕжĕмĕт анжыкташ мондаш акĕл.
Пĕтĕрĕшĕжĕт тĕнĕ пĕтĕ:

Ирĕ жĕрĕн
Куку йукĕт.
Шакта тошна
Кугилĕштĕт.
Ойхан йĕнĕм
Тĕрвĕтĕлĕш,
Сĕнĕвĕдĕм
Аоктаралĕш...

Ти лыдышĕт кĕзĕйтшĕ жĕпĕн цĕ-
рĕжĕм ак анжыкты. Социализм стро-
йымаш годым, кукун тошна йукшым
колышташ кĕ вара йĕрсĕ? Колыштĕш
гĕнĕт, сĕнĕвĕдĕшĕм малын вара
йоктарымыла? Лач кулакын йĕнĕжĕ
тĕрвĕнĕ гĕнĕ вĕлĕ...

Кĕзĕйтшĕ бĕлĕмĕшĕм анжыктĕн
мыштыдĕлĕт. Куку йук агыл, тĕри
йук агыл, трактыр йук кĕзĕйт шошым
шакта, колхоз бригадывлĕн мырĕн
-мырĕн пĕшĕм бĕштĕм йукышты мĕ-
гĕрĕ... Лым шыла манын сирĕт. Лым
курым курым мычкок шылĕн дĕ шы-
лаш тĕнĕлĕш. Тидĕжĕ сирĕдĕок
пĕлĕ. Тошты бĕлĕмĕш шылымыл тĕ-
вĕ сирĕш кĕлĕш. Тĕдĕм анжыктĕн
мыштымыла...

ИЗДАТЕЛЬ: Горно-Марийское Издательство. Ответственный редактор
—РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ. Члены редколлегии: АЛЕШИН Г. И.
СОСНОВ П. Т. МИТРЮШКИН С. И. ИГНАТЬЕВ Н. В.

Адрес редакции: Козмодемьянск Г.—М. р-на Маробласти, ул. Ленина
д. № 10 тел. № 23.

Сдан в набор 5—III—32 подписан к печати 5-IV-32 г: 2³/₄ п. л. 64320 зн.
в п.л. Размер 180X260. Издат. № 22

Райлит № 76 * * * * * Тираж 750 * * * * * Заказ № 510 * * * * *
Типография Гор. Мар. Изд-ва. Козмодемьянск МАО ул. Ленина д. №11

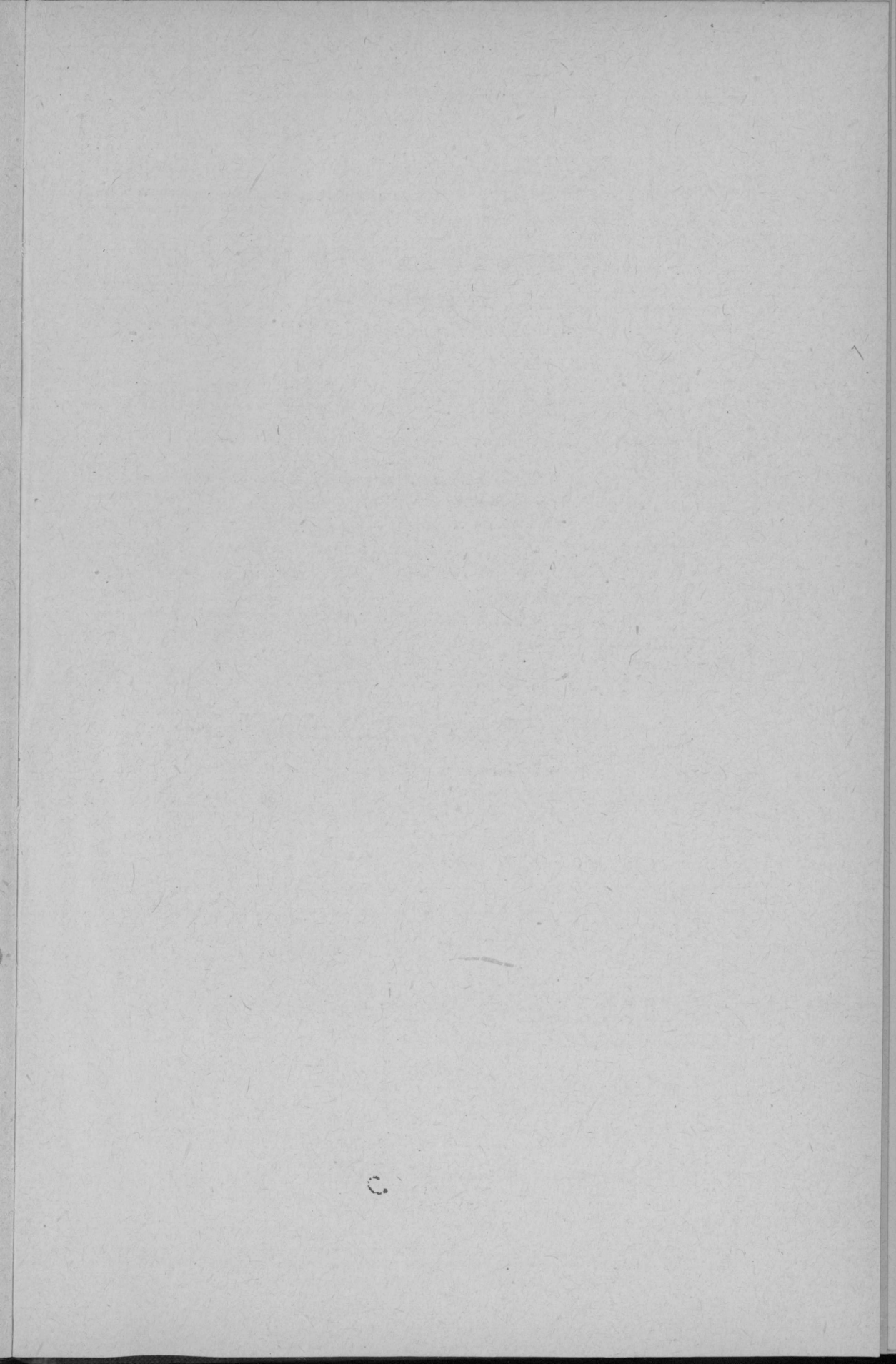
В у й л ы м а ш

Стр.

БЭСПАЛОВ	Кырык Мары районеш машина-трактор станци лишайшык	1
ОН. ПЭКПАКТЫР	Колхозын нырышты	4.
Й. П.	Кырык Мары Издательствын кызыл китеби да анзыкылааш пайажы	5.
	Шыргыштыш ударныквлэ	10.
	Капиталиствлэ кинды шачмаш ваштареш кыра- далыт	14.
	Тымдым пайаштышы методвлэ гишан	17.
ОН. ПЭКПАТЫР	Кулакын мырыжы	23.
	Пайымы верц	23.
	Кырык Мары литьератур ровотныквлэн да авторвлэн конфэрэнцын резолюцы	23.
ПОТЫКА	Инвалидвлэ	26.
АРГУС	Плагиатырвлэ ваштареш	27.
	Социализм билимашым бичтимашты йыкло кырадалмаш гишан мондымыла бичы ли	29.
П. СОСНОВ	Прольэтар сэмэн критыкы верц пыт кырадал- мыла	32.
П. РОМАШКИН	Туан иблман кныгавлам анжалшаш	35.
	Ышке туан иблмыдем йажон паледэ вара?	38.
	Сиреш тынгалшывлалэн келесымашвланэ	38.

.....
.....

Инв. № 34

Äкшй 30 коп.

„У СЭЖ“ журналым 1932 иэш сылыда!

**Тэнэ, йанварь тылзы гыц
пакылажы,**

политикй дон экономикан да сьлны литьэратуран
„У СЭМ“ журнал

Тылзышты кок гяндя ляктяш тыжялын

„У СЭМ“ журналын программыжы когоэмдымь. Лымьинжок тэвэ мавля сирьимь лит: партын да совет властын политикым ынгыдарымаш, Ленин дон Марксын тымдымашышты, тьэхникь, науки тымдымаш дон культур паша, социализм, у стройалтмаш бьлымаш бьштальтмаш да молвяят сиральташ тынгалыт.

„У СЭМЭШ“ — сьлнын сирьимь: шайыштмашвля, лыдышвля романвля, очэрквля, потыкявля моло сирьимь лит.

„У СЭМЭШНЯ“ — йьлымьня гишан, бьшкэ сьндалькьнэн тошты годшы, кьзьбьтшь да анзыкыла бьлымаш гишан сирьимь лит.

□□□□ „У СЭМЭШ“ — бьдьярэмаш лык ляктяш тынгалэш. □□□□

Журналыш сирьышывляжы

имешь гьц шукэмыньт, топлот сирьышывляжы тэханьвля ылыт:
АБРАМОВ А., АЛЬОХИН, БЭЛЬЯЙЭВ К., ВЭСЭЛОВ-СТАЛЬ П. Я., ЗИНОВИЙЭВ С. Я., ИГНАТЬЭВ Н. В., ИВАНОВ Ф. П., ОЛЬОКАН ПЭТЬУ, ПЭКУНЬКИН М. И., РОМАШКИН П. П., СИДУК ФЭР., СМИРНОВ В. Е., СМИРЭНСКИЙ Е. Н., СОСНОВ П. Т., СЭМОНОВ В., ЧЭРНОВСКИЙ С. А., ШИРЯЙЭВ СТ., ЙАМОЛОВ, ЙАРУСКИН П. да молывляят.

Журналын äкшй

Ик иэш 5 тьнгя
Пэл „ 2 т. да 75 н.
Кьым тьлзэш 1 тьнгя 50 н.

АДРЭСШЬ: { Гор. Козмодемьянск, улица Ленина, Горно-Марийское
Издательство.

Журналым циля почты айбьртэмвляшты да сирьымаш намалшывля гьц сьлаш лиэш.